

<https://TheVirtualLibrary.org>

KAKSIKYMMENTÄ: NOVELLIKOKOELMA

Kirj.

Anton Tsehov

Venäjältä suomentanut Reino Silvanto

Yrjö Weilin, Helsinki, 1909.

SISÄLLYS:

Asianmukaisia toimenpiteitä.

Kauhea yö.

Naimiskauppa.

Soittajan seikkailu.

Salaisuus.

Hyvin kävi.

Paha poika.

Kumma kuvastin.

Kyökkipiian naiminen.

Virkamiehen kuolema.

Liiotteli.

Naamioitu.

Leikinlasku.

Hammassarky.

Neiti N. N:n kertomus.

Ilkityö.

Samppanja.

Vedonlyönti.

Kuuluisuus.

Ikäviä ihmisiä.

Asianmukaisia toimenpiteitä.

Keskipäivän aurinko valaisee pientä maaseutukaupunkia, jota — kuten sikäläinen vankilan johtaja väittää — ei edes suurennuslasilla voi löytää maantieteellisestä kartasta. Hiljaisuus ja rauha vallitsee. Raatihuoneelta puotirivejä päin liikkuu hitaasti terveyslautakunta, johon kuuluvat kaupunginlääkäri, poliisimestari, kaksi kaupungin valtuusmiestä ja yksi kauppaseuran edustaja. Kunnioitettavan matkan päässä heidän jälessään astuu poliiseja... Lautakunnan matka on, kuten matka helvettiin, täynnä hyviä tarkoituksia. Terveystenharrastajat keskustelevat siivottomuudesta, pahasta hajusta, asianmukaisista toimenpiteistä ja muista koleramaisista asioista, huitoen ahkerasti käsillään. Juttu on siihen määrin mieltäkiinnittävä ja järkevä, että edellä kulkeva poliisimestari yht'äkkiä innostuu ja kääntyen muitten puoleen ilmottaa:

— Näin, hyvät herrat, pitäisi meidän kokoontua vähän useammin pohtimaan asioita! Se on niin hauskaa ja tuntee olevansa seurassa, kun muulloin sitä vastoin emme taida muuta kuin kinastella. Jumal'avita!

— Mutta kenestä me oikein alamme? sanoo kauppaseuran edustaja uhria valitsevan pyövelin äänellä kääntyen lääkärin puoleen. — Eikös aleta Osheinikowin puodista? Hän on, ensinnäkin, suuri lurjus ja... toiseksi, olisi jo aika pitää sitä veijaria vähän silmällä. Pari päivää sitten lähetti minulle tattariryynyjä, joissa, suokaa anteeksi, oli rotan likaa seassa... Minun vaimoni ei voinut mitenkään syödä niitä!

— Niin, mitä teemme? Alammeko Osheinikowista vai kuinka? — sanoo lääkäri

välinpitämättömästi.

Terveyslautakunta astuu Osheinikowin “The, sockuri ja kaffe ja muiden kolonnialitavarain makasiiniin” ja ryhtyy pitkittä puheitta heti tarkastukseen.

— Kas vaan!... — huudahtaa lääkäri katsellen Kasanin saippuasta somasti kokoon pantua pyramidia. — Millaisia torneja sinä rakentelet saippuasta! Sitä kekseliäisyyttä! Mu... mutta mitä tämä on? Katsokaa tänne, hyvät herrat! Kauppias suvaitsee leikata leipää ja saippuata samalla veitsellä!

— Eihän siitä koleraa tule, herra tohtori, — huomauttaa isäntä järkevästi.

— Eipä taida, mutta se on niin ilkeätä. Ostanhan minäkin täältä leipää.

— Herrasväkeä varten on meillä eri veitsi. Olkaa huoletta... Mutta mitä asiaa teillä on, hyvät herrat?...

Poliisimestari tarkastelee kinkkua siristellen likinäköisillä silmillään, raaputtaa sitä kauan kynnellään, haistelee kuuluvasti ja näpäyttää sitä sitten sormellaan kysäsee:

— Ei suinkaan siinä vaan mahda strykniiä olla?

— Mitä te?... Herra varjelkoon!... — säpsähtää kauppias.

Poliisimestari joutuu hämilleen, jättää kinkun rauhaan ja alkaa silmäillä “Asmolow ja K:nin hintaluetteloa”. Kauppaseuran edustaja pistää kätensä tynnyriin, jossa on tattariryynejä, ja tuntee siellä olevan jotakin pehmeätä, hivelevän hienoa... Hän katsoo sinne ja kasvoilleen nousee hellä ilme.

— Kissa ... pikku kissa! Kisimirri! — lepertelee hän. — Makaa ryyneissä ja nostelee nokkaansa... Kuinka kiltti! Kuuleppas, isäntä! Sinä voisit lähettää minulle yhden kissanpojan.

— Miks’ei!... Mutta, hyvät herrat, täällä olisi yhtä ja toista nähtävää... Tässä on silliä, juustoa ... sampea, jonka saimme viime torstaina, parasta lajia... Mishka, tuoppas veitsi tänne!

He leikkaavat itselleen palasen sampea, haistelevat ja maistelevat.

— Jos maistaisin minäkin — puhelee isäntä kuin itselleen. — Olisihan minulla vähän, millä kurkkua kastaisi; emmekö ota ryyppyä alle, se antaa aivan toisen maun... Mishka, tuoppas meille sellainen pieni pullo sitä parempaa.

Mishka tuo pullon, kiskoo sitä auki, että pyöreät posket ovat haljeta ja silmät tipahtaa päästä, ja lyö sen jymähyttään kaupapöydälle.

— Ryyppy tyhjään vatsaan — sanoo poliisimestari kahnuttaen epätietoisena korvallistaan. — No, eihän yksi ryyppy mitään tee... Mutta koetappas joutua, sillä meillä on kova kiire!

Neljännestunnin kuluttua lähestyvät lautakunnan jäsenet pyyhkien huuliaan ja kaivaen tulitikuilla hampaitaan vieressä olevaa Goloryibjenkon puotia. Mutta täällä on kuin kiusaksi tie ummessa. Viisi punakkaa poikaa vierittää hikipäin voitynnyriä puodista ulos.

— Enemmän oikealle!... Vetäkää sieltä syrjästä ... vetäkää vaan! Tynki alle pian ... no, perhana! Varokaa varpaitanne, teidän ylhäisyytenne!

Tynnyri takertuu ovenpieliin eikä liikahta paikaltaan... Pojat käyvät tynnyriin käsiksi ja kiskovat sitä kaikin voimin, hoilottaen yhteen ääneen ja riidellen niin äänekkäästi, että kuuluu yli torin. Kovien ponnistusten jälkeen, kun ilma pitkästä läähötyksestä on tuntuvasti pilaantunut, näyttää tynnyri vihdoinkin elon merkkejä, mutta pääseekin vierähtämään takaisin takertuen uudelleen oveen. Hoilotus alkaa toistamiseen.

— Thyi! — sylkäisee poliisimestari. — Mennään Shibukinin luo!
Taitavatpa ne pirut iltaan asti siinä tynnyreineen läähöttää.

Tultiin Shibukinin puodin luo, mutta se oli jo suljettu.

— Äskenhän se oli vielä auki! — ihmettelevät he silmäillen toisiaan. — Kun me astuimme Osheinikovin puotiin, seisoivat Shibukin tuossa kynnyksellä huuhtoen kuparista teekannua. Missä hän on? — kysyivät he kerjäläiseltä, joka seisoivat suljetun puodin edustalla.

— Antakaa Herran tähden vähän... — kähisee kerjäläinen, — vähän köyhälle raajarikolle... olkaa armeliaita, hyvät herrat... Kyllä Jumala teitä siunaa...

Terveyslautakunta kieltäen huijaa käsillään, lukuunottamatta toista kaupungin valtuusmiestä. Tämä antaa kerjäläiselle kopeekan ja, ikäänkuin pelästyen jotakin, tekee hätäisesti ristinmerkin rientäen seuransa perään.

Noin parin tunnin kuluttua palaa lautakunta takaisin uupuneena, rasittuneena. Turhaan se ei ollut liikkeellä: yksi poliiseista kantaa juhlallisesti vakkaa, jossa on pilaantuneita omenia.

— Nyt, virkavaivojen jälkeen ei pieni kulaus tekisi pahaa, — huomauttaa poliisimestari vilkuen kylttiin, jossa seisoo "Viinikellari". — Se virkistäisi niin.

— Njaa! Eipä olisi hullummaksi. Poiketkaamme vaan, jos niin tahdotte.

Terveysten harrastajat laskeutuvat kellarikerrokseen ja istuvat pyöreän, huojuvan pöydän ympärille. Poliisimestari nyökäyttää päätään viinurille ja heti ilmaantuu pullo pöydälle.

— Vahinko, ettei ole mitään suuhun pantavaa, — valittaa kauppaseuran edustaja juoden lasinsa pohjaan ja vääntäen kasvojaan. — Emmekös tilaa kurkkua tai jotakin muuta?... Mutta entäs...

Edustaja kääntyy poliisiin, joka pitää vakkaa, valitsee parhaimman omenan ja alkaa pureskella sitä.

- Kas!... taitaa siellä olla hyviäkin joukossa! — sanoo poliisimestari ikäänkuin ihmetellen.
— Näytäppäs tänne, minäkin valitsen! Pane vakka tuohon! Me valitsemme parhaat ja puhdistamme ne; loput saat sinä heittää pois. Kaatakaa laseihin! Kas niin! Näin pitäisi meidän useammin kokoontua pohtimaan asioita. Muulloin elämme kuin erämaassa, ei sivistystä, ei minkäänlaista harrastusta, ei seuroja — kuin Austraaliassa, suoraan sanoen! Kaatakaa lisää, hyvät herrat! Tohtori, tässä on hyvä omena! Minä itse sen teille puhdistin!

* * * * *

— Teidän ylhäisyytenne, minne käskette panna vakan? — kysyy poliisi poliisimestarilta, joka seurueineen nousee viinikellarin portaita ylös.

— Va... vakan? Minkä vakan? Mu... muistan! Hävitä se omenineen päivineen ... ei ...

eipä tiedä vaikka niissä olisi — ru... ruttoa!

— Omenat te suvaisitte syödä.

— Sy... syödä?!... Vai niin!... Kuules! Mene kotiin ja sano rouvalle, ettei hän vaan suuttuisi... Mi... minä vaan tunniksi...

Valtuuston kanssa maata ... ymmärräks? Hö... höyhensaareen. Sprechen Sie deutsch, Ivan Andreitsch?

Ja kohotettuaan katseensa taivasta kohti nyökäyttää poliisimestari katkerasti päätään, levittää kätensä ja huudahtaa:

— Tällaista se elämä on!

Kauhea yö.

Ivan Petrovitsh Panihidin kalpeni, kiersi lampun liekin hyvin pieneksi ja alkoi kiihtyneellä äänellä:

— Synkkä, läpinäkymätön sumu peitti maan, kun minä jouluyönä v. 1883 palasin kotiini hiljakkoin kuolleen ystäväni luota, jossa me olimme pitäneet spiritististä istuntoa. Poikkikadut, joita pitkin kuljin, olivat pimeät ja minun täytyi melkein hapuillen liikkua eteenpäin. Minä asuin Moskovon kolkolla syrjäseudulla erään Trupow-nimisen virkamiehen talossa. Ajatukset, jotka minua siinä kulkeissani ahdistivat, olivat raskaita — —

“Elämäsi lähenee loppuaan... Tunnusta syntisi ja kadu...”

— Nämä sanat sanoi minulle Spinozan henki, joka meidän onnistui kutsua esille. Minä pyysin toistamaan ja lautanen ei ainoastaan toistanut vaan lisäsipä vielä: “Tänä yönä”. En usko spiritismiin, vaan kuoleman ajatus, vieläpä viittaus siihen sai minut alakuloiseksi. Kuolema, hyvät kuulijat, on välttämätön, se on hetkellinen, vaan ajatus siitä on kuitenkin vastenmielinen ihmisen luonteelle... Silloin kun läpinäkymätön, kylmä pimeys minut ympäröi ja sadepisarat hurjasti pyörivät silmiäni edessä tuulen valittavasti ulvoessa ylhäällä pääni päällä, kun minä läheisyydessäni en nähnyt ainoatakaan elävää sielua enkä kuullut ihmisääntä, valtasi epämääräinen, selittämätön pelko minun sieluni. Minä, ennakkoluuloista vapaa ihminen, kiiruhdin eteenpäin uskaltamatta katsahtaa sivulle tai taakseni. Minusta tuntui, että jos vaan sivulleni silmäilen, niin epäilemättä näen kuoleman kummituksen muodossa.

Ivan Panihidin hengitti katkonaisesti, ryyppäsi vettä ja jatkoi:

— Tämä epämääräinen pelko, jonka saatatte käsittää, ei heittänyt minua vielä silloinkaan, kun minä kavuttuani Trupowin talon neljänteen kerrokseen avasin oven ja astuin huoneeseeni. Minun vaatimattomassa asunnossani oli pimeä. Tuuli valitteli uunin pesässä ja kolkutteli ilmareiän kantta ikäänkuin pyytäen sisälle lämpimään.

“Jos Spinozaan saattaa luottaa, — hymähdin minä — niin täytyy minun tänä yönä kuolla näihin valituksiin. Kuinka raskasta kuitenkin!”

Minä sieppasin tikulla tulta... Hurja tuulenpuuska kulki jymähtäen talon kattoa pitkin. Hiljainen valittelu muuttui julmaksi kiljunnaksi. Jossakin alhaalla alkoi repaleinen akkunaluukku jyskyttää, mutta ilmareiän kansi vinkui kovin armonalaisesti apua

pyytäen...

“Kyllä on turvattoman kurja olla tällaisena yönä”, — ajattelin minä.

Mutta ei ollut aikaa tuumia tuollaisia. Kun tulikivi oli tikusta sinisenä liekkiä palanut loppuun ja minä silmäilin huonettani, niin näin odottamattoman ja kauhean näyn... Oli vahinko, ettei tuulenpuuska silloin osunut minun tulitikkiuni! Ehken olisikaan silloin nähnyt mitään eikä tukkani noussut kauhusta pystyyn. Minä kiljahdin, hyppäsin ovea kohti ja suljin silmäni epätoivon ja hämmästyksen valtaamana...

Keskellä huonettani oli ruumisarkku.

Kauan ei tuli palanut tikussa, vaan minä ennätin kuitenkin erottaa ääriiviivat... Minä näin ruusunvärisen, hopeaompeluksilla koristetun, säkenöivän reunuskankaan, näin kultanauhuksilla varustetun ristin arkun kannessa. Löytyy esineitä, hyvät kuulijani, jotka painuvat mieleen huolimatta siitä, että te ainoastaan silmänräpäyksen olette niitä nähneet. Niin oli tämänkin arkun laita. Minä näin sen ainoastaan sekunnin ajan, vaan muistan pienimmätkin yksityiskohdat. Tämä arkku oli keskikokoista ihmistä varten ja, päättäen sen ruusunpunaisesta väristä, aiottu nuorelle tytölle. Kallis hopeaompelus, jalat, pronssiset kädensijat — kaikki ilmaisi, että vainaja oli rikas.

Suin päin syöksyin minä ulos huoneestani ja mitään ajattelematta, miettimättä, tuntien sanomatonta pelkoa, minä kiisin portaita alas. Käytävässä ja portaissa oli pimeä, jalkani sekaantuivat turkkini liepeihin ja oli kerrassaan ihmeellistä, etten kaatunut enkä taittanut niskoja. Juostuani kadulle minä nojauduin märkää lyhtytolppaa vasten ja aloin rauhoittaa itseäni. Sydämeni löi rajusti, henkeäni ahdisti...

Eräs kuuntelijoista kiersi lampun liekin suuremmaksi ja siirtyi lähemmäksi kertojaa, joka jatkoi:

— En olisi ihmeteltyt, jos olisin huoneessani nähnyt tulipalon, varkaan, raivoisan koiran... En olisi ihmeteltyt, jos katto olisi romahtanut alas, permanto rauennut, seinät kaatuneet... Kaikki tämä olisi luonnollista ja ymmärrettävää. Vaan kuinka on ruumisarkku voinut joutua minun huoneeseeni? Mistä se on saattanut tulla? Kallisarvoinen, nähtävästi nuorta ylimysnaista varten tehty arkku, — kuinka se on voinut joutua alhaisen virkamiehen vaatimattomaan huoneeseen? Onkohan siinä ruumis? Kuka mahtaa olla hän, tuo ennen aikojaan kuollut rikas nainen, joka on tehnyt minulle näin kummallisen ja kauhean vierailun? Tuskallinen salaisuus!

“Ellei tämä ole ihme, niin se on rikos”, — välähti aivoissani.

Minä syvennyin arveluihin. Ovi minun poissa ollessani oli suljettu ja ainoastaan lähimmät ystäväni tietävät missä avain pidetään. He eivät suinkaan ole arkkua minulle tuoneet. Saattaisi myös olla mahdollista, että arkuntekijät ovat epähuomiossa tuoneet sen sinne. He ovat saattaneet erehtyä kerroksen tai oven suhteen ja vieneet sen väärään paikkaan. Mutta kukapa ei tietäisi, että meidän arkuntekijämme eivät lähde huoneesta ennenkuin saavat maksun työstään tai ainakin juomarahaa?

“Henget ennustivat minulle kuolemaa, — ajattelin. — Eivätköhän he liene minulle myös arkkua varustaneet?”

Minä, hyvät kuulijani, en usko enkä ole koskaan uskonutkaan spiritismiin, vaan tuollainen

yhteensattumus saattaisi filosofinkin mystilliselle tuulelle.

“Mutta tämä on hyvin lapsellista ja minä olen arka kuin koulupoika, — päätin vihdoin. — Se oli vaan näköhäiriö — eikä mitään muuta! Olihan kotiin tullessa mieleni kovin synkkä, eikä ollut siis ensinkään ihmeellistä, että minun heikot hermoni näkivät ruumisarkun... Se oli varmaan näköhäiriö! Mitä se sitten olisi ollut?”

Sade pieksi kasvojani ja tuuli repi vihaisena turkkini liepeitä ja hattuani... Minun oli vilu, sillä vaatteeni olivat likomärät. Pitäisi tästä lähteä, vaan minne? Mennä kotiin takaisin — mutta siellähän uhkaa minua tuo ruumisarkku, eivätkä voimani enää voi tuota näkyä kestää. Ja ollessani kahden tuon arkun kanssa, jossa ehkä on vainaja, näkemättä elävää sielua, kuulematta ihmisääntä minä voisin menettää järkeni. Mahdoton oli myöskin jäädä kadulle rankkasateeseen ja kylmään yöhön.

Silloin minä päätin lähteä yöksi ystäväni Upokojewin luo, joka myöhemmin, kuten tiedätte, ampui itsensä. Hän asui erään kauppiaan luona Kuolleen kadun varrella.

Ivan Panihidin pyyhkäisi kylmää hikeä pois kalpeilta kasvoiltaan, huokasi raskaasti ja jatkoi:

— Minä en tavannut ystävääni kotonaan. Koputettuani oveen ja vakuutettuna siitä, ettei hän ole kotona, minä kopeloin avaimen poikkilaudan päältä, aukasin oven ja astuin sisään. Märän turkkini minä heitin lattialle ja osattuani pimeässä sohvan luo, istuin lepäämään. Oli pimeä... Tuuli suhisi akkunassa. Sirkka siristeli uunin kolossa yksitoikkoista lauluaan. Kremlissä soitettiin jo jouluaamukirkkoon. Minä kiiruhdin raapasemaan tulta tulitikulla. Mutta valo ei vapauttanut minua synkästä mielentilastani, vaan päinvastoin. Hirveä, selittämätön kauhu valtasi minut uudelleen. Minä huudahdin, horjahdin ja tuntematta enää itseäni, juoksin ulos huoneesta...

Toverini huoneessa näin, niinkuin kotonakin — ruumisarkun!

Mutta toverini arkku oli melkein puolet suurempi kuin minun ja tummanruskea päällyys antoi sille erittäin synkän värityksen. Kuinka tämä sitten on tänne joutunut? Tuskin saattoi enää epäillä, että se olisi näköhäiriö... Eihän toki joka huoneessa saata arkkua olla! Nähtävästi se oli vaan hermosairautta, mielikuvitusta. Menen minä minne hyvänsä, kaikkialla näkisin edessäni kuoleman synkän asumuksen. Kaiketi minä olen menettänyt järkeni, sairastunut johonkin “arkkumaniian” tapaiseen tautiin. Järjen sekaantumisen syytä ei tarvitse kauan etsiä: tulee vaan muistella spiritististä istuntoa ja Spinozan sanoja...

“Minä tulen hulluksi! — ajattelin kauhistuneena päätäni pidellen. — Hyvä Jumala! Mitä on tehtävä?”

Pääni oli haljeta, jalat notkuivat... Satoi kuin saavista kaataen, tuuli tunkeutui vaatteitteni läpi, eikä minulla ollut turkkia eikä hattua. Mahdoton oli mennä hakemaan niitä huoneesta, sillä voimani eivät olisi siihen riittäneet. Kauhu puristeli minua kylmässä sylissäni. Kylmä hiki juoksi kasvojani pitkin.

— Mitä on tehtävä? — jatkoi Ivan Panihidin. — Olen tullut mielisairaaksi ja saatan vilustua. Onneksi muistin, että lähellä Kuollutta katua asuu minun hyvä ystäväni Pogostow, joka on hiljakkoin valmistunut lääkäriksi. Hän oli tuona samana yönä spiritistisessä istunnossa. Hänen luokseen kiiruhdin nyt minkä saatoin... Silloin ei hän vielä ollut naimisissa tuon rikkaan kauppiaan lesken kanssa, vaan asui erään

valtioneuvoksen talon viidennessä kerroksessa.

Sallimus oli määrännyt minun hermoilleni uuden kidutuskoetuksen Pogostowin luona. Kavutessani ylös viidenteen kerrokseen, minä kuulin kauheaa melua. Joku juoksi ylhäällä tömistäen hurjasti jaloillaan ja paiskellen ovia.

— Tänne! — kuului sydäntä särkevä huuto. — Tänne! Yövahti!

Ja hetken kuluttua syöksyi portaita alas minua vastaan musta haamu, jolla oli turkit yllä ja silinterihattu päässä.

— Pogostow! — huusin minä tunnettuaani ystäväni. — Tekö se olettekin? Mitä teille on tapahtunut?

Tultuaan viereeni Pogostow pysähtyi ja tarttui suonenedontapaisesti käsivarteeni. Hän oli kalpea, hengitti raskaasti, vapisi, silmänsä harhailivat...

— Oletteko Panihidin? — kysyi hän kolkolla äänellä. — Tekö siinä olette? Mutta teidän olette kalpea kuin haudasta nousut. Kunhan ette vaan olisi näköhäiriö. Hyvä Jumala, kuinka kauhean näköinen olette...

— Mutta mikä teitä vaivaa? Te näytätte kovin huonolta!

— Oh, antakaahan kun vähän huokaan. Minä olen iloinen nähdessäni teidät, jos todella olette Panihidin, eikä mikään näköhäiriö. Kirottu olkoon tuo spiritistinen istunto, joka sai hermoni aivan epäjärjestykseen. Ajatelkaas, kun minä nyt juuri kotiin saapuessani näin huoneessani — ruumisarkun!

Minä en uskonut korviani ja pyysin, että hän sanoisi sen kerran vielä.

— Niin, oikean ruumisarkun, sanoi lääkäri istuutuen uupuneena portaalle. — Minä en ole pelkuri, mutta johan siitä itse pirukin pelästyisi, jos spiritistisen istunnon jälkeen pimeässä kompastuisi ruumisarkkuun!

Hämmästyneenä ja änköttäen minä kerroin lääkärille arkuista, jotka minä olin nähnyt...

Hetken aikaa me siinä töllistelimme toisiamme silmät suurina päässä ja suut auki. Sitten, tullaksemme vakuutetuiksi siitä, ettei tämä ole näköhäiriö, me aloimme nipistellä toisiamme.

— Koska meissä kummassakin koskee kipeästi, — selitti lääkäri, — niin me emme nyt nuku, emmekä näe toisiamme unessa. Ne ruumisarkut, jotka olemme nähneet, eivät siis ole näköhäiriöitä, vaan jotain todellista. Hyvä veli, mitäs nyt tehdään?

Oltuamme jo kokonaisen tunnin kylmässä porraskäytävässä, harkiten ja tuumailten asiaa, meidän tuli hirveä vilu ja päätimme heittää pelkuruuden pois, herättää ovenvartijan ja mennä hänen kanssaan lääkärin huoneeseen. Ja niin me teimmekin. Astuttuamme sisälle huoneeseen sytytimme kynttilän ja näimme todellakin ruumisarkun, joka oli verhottu valkoisella kiiltokankaalla ja koristettu kullankiiltävillä hetuleilla ja tupsuilla. Ovenvartija teki hartaasti ristinmerkkejä.

— Nyt sopii katsoa, — sanoi kalpea lääkäri vapisevalla äänellä, — onko tämä arkku tyhjä vai ei.

Kauan epäröityään hän kumartui alas ja pelon kangistamana tempasi arkun kannen pois.

Me kurkistimme arkkuun, joka oli — tyhjä...

Vainajaa ei siinä ollut, vaan sen sijaan löysimme arkusta kirjeen, jossa seiso:

‘Hyvä Pogostow! Sinä tiedät, että appeni asiat ovat joutuneet aivan hunningolle. Hän on velkaantunut korviaan myöten. Huomenna tai ylihuomenna on kalunkirjotus ja tämä lopullisesti syöksee hänen samoin kuin minunkin perheeni perikatoon ja tahraa kunniamme, jota pidän kaikkea muuta kalliimpana. Eilen perheneuvottelussa me päätimme piilottaa kaiken kalliimman ja arvokkaimman tavararan. Koska appeni koko omaisuus ovat nuo arkut — hän on, kuten tietänet, paras ruumisarkkukauppias kaupungissa — niin me päätimme salata kalleimmat arkut. Minä käännyin sinun puoleesi niinkuin ystävän puoleen; auta minua, pelasta meidät pahasta asemastamme, pelasta kunniamme! Toivossa, että sinä autat meitä säilyttämään omaisuuttamme, lähetän sinulle, veli hyvä, yhden ruumisarkun, jonka pyydän piilottamaan luoksesi ja säilyttämään siellä toistaiseksi. Ilman tuttaviemme ja ystäviemme apua me joudumme hukkaan. Toivon, ettet sinä kieltäydy tästä palveluksesta, etenkin kun arkku ei tule olemaan luonasi viikkoa kauemmin. Kaikille niille, joita pidän tosi-ystävinämme, olen lähettänyt kullekin yhden arkun ja minä luotan heidän hyväntahtoisuuteensa ja jalomielisyyteensä. Ystävyydellä sinun

Ivan Tsheljustin.’

Tämän jälkeen minun kokonaista kolme kuukautta täytyi hoitaa heikkoja hermojani. Meidän ystävämme, ruumisarkkukauppiiaan vävy, pelasti sekä kunniansa että omaisuutensa ja omistaa nykyään ruumisarkku- ja hautausliikkeen sekä myy hautakiviä ja patsaita. Mutta hänen asiansa eivät vieläkään ole oikein varmalla kannalla ja joka ilta, kun tulen kotiini, minä yhä pelkään näkeväni vuoteeni vieressä valkoisen marmorisen hautapatsaan.

Naimiskauppa.

(Kaksiosainen romaani.)

Ensimmäinen osa.

Leskirouva Mimrinin talossa, joka sijaitsee Rakkikoirankadun varrella, syödään hääillallista. Pöydän ympärillä istuu kaikkiaan kaksikymmentä kolme henkilöä, joista kahdeksan ei enää jaksa syödä, vaan nyppii nenäänsä valittaen pahoinvointiaan. Kynttilät, lamput ja vino kynttelikkö, joka on lainattu ravintolasta, palavat niin kirkkaasti, että eräs vieraista, muuan sähköttäjä, ei saata olla räpäyttämättä veikeästi silmänsä puhuakseen ilman aikojaan sähkövalosta. Tälle valolle ja yleensä sähkölle hän ennustaa loistavaa tulevaisuutta muitten kuunnellessa halveksien hänen puhettaan.

— Sähkö... — murisee morsiamen isänsijainen, katsellen tylsästi lautaseensa. — Minun mielestäni on sähkövalaistus pelkkää petkutusta. Ajetaan hiiliä sisään ja luullaan siten voitavan sokaista ihmisten silmät! Ei, veliseni, jos sinä tarjoat minulle valoa, niin älä anna hiiliä, vaan jotakin olennaista, jotakin tuollaista, jota saattaa sytyttää! Anna tulta, ymmärrätkös, luonnollista tulta, eikä mitään henkistä.

— Jospa olisitte joskus nähnyt sähköpatterin ja mistä se on kokoonpantu, — selittää sähköttäjä keikaillen — niin puhuisitte varmaan toisin.

— Minä en tahtoisi nähdä sellaista. Petkutusta... Yksinkertaista kansaa petetään... Puristettaisiin viimeisetkin mehut siitä. Kyllä me heidät tunnemme, nuo tuollaiset... Mutta teidän, herra nuorimies, — minulla ei ole kunnia tietää puhuttelunimeänne, — teidän pitäisi juoda lasinne pohjaan ja kaataa uutta, sen sijaan että siinä petkutusta puolustatte.

— Minä olen, setäseni, kansanne aivan samaa mielipidettä, — sanoo käheällä, kimakkaalla äänellään sulhanen, nuori, pitkäkaulainen ja harjastukkainen mies. — Mitä hyötyä on viisaista keskusteluista? Minä toisinaan itsekkin puhelen kaikellisista keksinnöistä oppineessa merkityksessä, mutta nyt ei ole aikaa siihen. Entä mikä on sinun mielipiteesi, armaani? — kääntyy sulhanen vieressään istuvan morsiamensa puoleen.

Morsian, jolla kasvoista päättään näyttää olevan kaikki hyvät ominaisuudet paitsi yhtä — ajatuskykyä, kiivastuu ja sanoo:

— Hän tahtoo vain näyttää suurta viisauttaan ja puhuu sentähden käsittämättömistä asioista.

— Jumalan kiitos, me olemme eläneet ikämme ilman sivistystä ja kolmannen tyttäreemme jo annamme kelpo miehelle, — puhuu huohottaen morsiamen äiti pöydän toisesta päästä sähköttäjän puoleen kääntyneenä. — Jos me teidän mielestänne näytämme sivistymättömiltä, niin miksi käytte luonamme? Menisitte noitten sivistyneittenne luo!

Seuraa vaitiolo. Sähköttäjä on joutunut hämilleen. Hän ei saattanut mitenkään aavistaa, että keskustelu sähköstä olisi tehnyt noin kummallisen kääntein. Vallitsevan vaitiolon luonne on sangen vihamielinen. Näyttää siltä kuin yleinen tyytymättömyys olisi tulossa ja hän katsoo parhaaksi puhdistautua.

— Minä, hyvä Tatjana Petrovna, olen aina kunnioittanut teidän perhettänne, — sanoo sähköttäjä, — ja jos minä nyt tulisin puhuneeksi sähkövalosta, niin ei pidä luulla, että olisin tehnyt sen ylpeydestä. Saatanpa juoda maljan teidän terveydeksenne... Olen aina, vieläpä kaikesta sydämestäni toivonut, että Darja Ivanovna saisi kelpo sulhasen. Meidän aikanamme, hyvä Tatjana Petrovna, on vaikea löytää kunnan miehiä. Nykyään jokainen vaanii vain tilaisuutta solmiakseen avioliiton huvin vuoksi tai rahojen tähden...

— Salaviittaus! — huudahti sulhanen punastuen ja räpäyttäen vihaisena silmiään.

— Ei siinä salaviittausta ollut, — sanoi sähköttäjä hätääntyneenä.

— Minä en puhu läsnä olevista. Sanoin sen muuten vaan ... yleensä... Hyvän aika!... Kaikkihan tietävät, että te rakkaudesta... Ovathan myötäjäiset mitättömät...

— Eipä, eivät niinkään mitättömät! — loukkaantuu morsiamen äiti. — Puhu sinä, herraseni, mutta älä puhu liikoja! Paitsi tuhatta ruplaa annamme vielä kolme päällysnuttua, sängyn ja koko tämän huonekaluston. Menepäs muualta ottamaan sellaisia myötäjäisiä!

— En minä mitään... Huonekalusto on todella hyvä ... mutta minä tarkotin, että hän suuttuu, niinkuin minä olisin muka salaviittauksia...

— Niin, älkää juonitelko salaviittauksillanne, — keskeyttää morsiamen äiti. — Me kunnioitamme teitä vanhempienne tähden ja kutsuimme häihin, mutta te alatte kaikenmoisia sopimattomuuksia lasketella. Jos te tiedätte todella, että sulhanen nai huvin vuoksi, niin miksi ette ole siitä aikaisemmin mitään maininneet? Olisitte tullut meille ja

sanonut suoraan, että niin ja niin on asian laita, että, näet, huvin vuoksi meitä lähentelee... Häpeisit vähäisen! — sanoo morsiamen äiti kääntyen yht'äkkiä itkusilmin sulhasen puoleen. — Minä olen häntä ruokkinut ja juottanut ... olen vaalinut pikku tytärtäni kuin silmäterää ja sinä ... sinä vaan huvin vuoksi...

— Ja te uskotte tuollaista panettelua? — kivahtaa sulhanen nousten pöydästä ja repien hermostuneesti harjastukkaansa. — Kiitän nöyryimmästi! Ja te, herra Blintshikow, — kääntyy hän sähköttäjän puoleen, — vaikka olettekin vanha tuttava, en salli teidän ruveta vieraassa talossa hävyttömyyksiä puhumaan. Olkaa hyvä ja menkää ulos!

— Mitä te tarkoitatte?

— Olkaa hyvä ja menkää ulos! Toivon, että te olisitte rehellinen mies niinkuin minä olen. Sanalla sanoen: ulos!

— Älä viitsi! Riittää jo! — hillitsevät sulhasta tämän ystävät. — Ei kannata suuttua! Istu alas! Heitä hänet rauhaan.

— Ei, minä tahdon näyttää, ettei hänellä ole syytä mokomiin juttuihin! Minä olen rakkaudesta astunut lailliseen avioliittoon. Miksi te siinä vielä istutte? Ettekö kuullut? Olkaa hyvä ja menkää ulos!

— En minä mitään... Minä vaan... — änköttää hämmästynyt sähköttäjä nousten pöydästä. — Minä en ymmärrä... No niin, kyllähän minä menen... Mutta maksakaa ensin takaisin ne kolme ruplaa, jotka te lainasitte minulta. Juon sentään vielä lasini pohjaan ja sitten menen. Mutta maksakaa te ensin velkanne.

Sulhanen kuiskailee kauan ystäväinsä kanssa. Nämä kokoovat hänelle vähittäin nuo kolme ruplaa, jotka hän kiukussaan heittää sähköttäjälle. Tämä etsii kauan lakkiaan, kumartaa sitten hyvästiksi ja poistuu.

Näin saattaa toisinaan päättyä viaton keskustelu sähköstä!

Illallinen on vihdoon syöty. Yö yllättää... Hienotunteinen kirjailija hillitsee vahvan mielikuvituksensa ja peittää tapahtumat salaperäisyyden tummalla hunnulla.

Aamutar ennättää lemmenliiton jumalattaren Rakkikoirankadun varrelta, kun usvainen aamu valkenee tarjoten kirjailijalle runsaasti aihetta jatkaakseen kertomusta. Näin syntyy:

Toinen ja viimeinen osa.

Harmaa syysaamu. Kello ei ole vielä kahdeksaa, mutta siitä huolimatta on lyhyellä Rakkikoirankadulla harvinaisen vilkas liike. Hälytetyt poliisit ja levottomat talonmiehet juoksevat pitkin käytäviä; portin luona tunkeilee viluinen piikaparvi tiedonhaluisena ja hämmästyneenä. Joka ikkunassa näkyy ihmisiä. Pesutuvan avatussa akkunassa kihisee kokonainen liuta uteliaita naisempäitä, jotka ohimoillaan ja leuoillaan työntävät toisiaan syrjään nähdäkseen paremmin mitä ulkona tapahtuu.

— Ei se ole lunta, eikä ... ties mitä se on, — kuulee ihmeteltävän.

Ilmassa maasta aina kattoihin saakka lentelee jotakin valkoista, joka on hyvin lumen näköistä. Katu on valkoinen, samoin katulyhdyt, katot, penkit porttien luona, ohikulkevain olkapäät ja hatut — kaikki on valkoista.

— Mitä on tapahtunut? — kysyvät uteliaina pesuakat ohijuoksevilta talonmiehiltä.

Vastaukseksi nämä huitovat käsillään ja juoksevat edelleen... He eivät itsekään tiedä, mistä on kysymys. Kas tuolta verkalleen tulee vihdoin talonmies, joka itseksen höpisten viittilöi käsillään. Nähtävästi on hän ollut tapahtumapaikalla ja tietää siis kaikki.

— Sanoppas, isä-kulta, mitä on tapahtunut? — kysytään pesutuvan ikkunasta.

— Mielen kuohu, — vastaa hän. — Mimrinin talossa, jossa eilen oli häät, on sulhasta petkutettu. Luvattiin tuhat ruplaa, annettiin yhdeksän sataa.

— Entä sulhanen?

— Suuttui. Minä, sanoi hän, minä, tuota noin... Ratkoi kiukuissaan patjat ja pölytti höyhenet ikkunasta ulos... Näes, kuinka paljon untuvia! Ikäänkuin lunta vaan!

— Tulevat! Tulevat! — huudetaan joka puolella. — Tulevat!

Leskirouva Mimrinin talosta lähtee kulkue liikkeelle. Edellä kulkee kaksi poliisimiestä huolestunein katsein, heidän jälessään astelee sulhanen yllään sarkainen päällystakki ja silkkinen silinterihattu. Hänen kasvoillaan on kirjoitettu: "Minä olen rehellinen mies, mutta en salli itseäni petettävän!"

— Näyttäköön korkea oikeus, millainen ihminen minä olen! — murisee hän kääntyen vähän väliä ympäri.

Hänen jälessään kulkevat morsian ja tämän äiti itkien. Kulkueen lopussa nähdään eräs talonmies, joka kantaa kirjaa, ja joukko meluavia katupoikia.

— Mitä itket, nuori nainen? — kysyvät pesijättäret morsiamelta.

— On sääli höyheniä! — vastaa äiti tyttärensä puolesta. — Kolme puutaa, ajatelkaas! Ja millaisia höyheniä! Mitä parasta lajia puhtaita untuvia! Jumala rankaisi vielä vanhoilla päivilläni!

Kulkue kääntyy kulman taa ja Rakkikoirankatu rauhottuu. Hamaan iltaan saakka leijailee ilmassa untuvia.

Soittajan seikkailu.

Soittoniekka Smitshkow oli matkalla kaupungista ruhtinas Bibulowin huvilaan, jossa tyttären kihlauksen johdosta "toimeenpantiin" soitto- ja tanssi-iltama. Selässään kantoi hän suurta bassoviulua, joka lepäsi nahkaisessa kotelossaan. Smitshkow kulki jalan pitkin joen vartta, joka ei tosin vieriteltyt vilpoisia laineitaan kovinkaan juhlallisesti, vaan sitävastoin sangen runollisesti.

"Entä jos ottaisin kylmän kylvyn?" — tuumaili hän.

Ajattelematta sen kauempaa hän riisuutui ja laskeutui viileään virtaan. Ilta oli ihana. Smitshkowiin runollisessa sielussa herätti kaunis ympäristö vastakaikua. Mutta mikä suloinen tunne valtasikaan hänen sydämensä, kun hän, uituaan noin sata askelta syrjään, huomasi kauniin neitosen, joka istui rannan jyrkänteellä kaloja onkien. Smitshkow pidätti hengitystään ja oli jähmettyä monenmoisten tunteitten vallassa: lapsuuden muistot, menneen kaipuu, uudestaan syttynyt rakkaus... Hyvänen aika, hänhän oli luullut, ettei enää voisikaan rakastaa! Kadotettuaan uskonsa ihmiskuntaan — hänen hellästi rakastettu vaimonsa oli karannut ystävänsä, fagotinsoittaja Sobakinin kanssa — täytyi hänen rintansa tyhjyyden tunteista ja hänestä tuli ihmisvihaaja.

“Mitä on elämä? — kysyi hän usein itseltään. — Miksi me oikeastaan elämme? Elämä on taru, unelma ... se on kun mahassa puhunta...”

Mutta seistessään nukkuvan kaunottaren edessä — saattoi helposti huomata, että tyttö nukkui — hän yht’äkkiä vasten tahtoaan tunsikin rinnassaan jotakin rakkauden tapaista. Kauan seisoivat hän siinä katsellen ahnaasti tyttöä...

“Jo riittää... — ajatteli hän ja päästi syvän huokauksen. — Jää hyvästi ihana näky! Minun täytyy jo lähteä hänen ylhäisyytensä juhliin soittamaan...”

Ja luotuaan vielä kerran silmäyksen kaunottareen, hän aikoi juuri lähteä uimaan takaisin, kun päähänsä pälkähti ajatus:

“Nytpä jätän muiston hänelle — ajatteli hän. — Kiinnitän jotakin hänen ongenkoukkuunsa. Se on oleva yllätyksenä ‘tuntemattomalta’.”

Smitshkow ui hiljaan rantaan, poimi suuren kimpun kukkia rannalta ja vedestä, sitoi ne yhteen ja kiinnitti ongenkoukkuun.

Kukkaviuhka painui pohjaan ja veti korean ongenkupon mukaansa.

Järki, luonnon lait ja sankarimme asema yhteiskunnassa vaatisivat nyt, että kertomus päättyisi juuri tähän, mutta — kas! — kohtalo on järkähtämätön. Seikoista, jotka eivät ole tekijän vallassa, johtuu, että tämä tarina ei päätykään kukkaviuhkoon. Vastoin tervettä järkeä ja asiain luonnollista kulkua oli köyhä ja alhainen bassoviulunsoittaja pakotettu näyttelemään tärkeän osan ylhäisen ja rikkaan kaunottaren elämässä.

Uituaan rantaan Smitshkow aivan ällistyi: hän ei löytänyt vaatteitaan. Ne oli varastettu... Hänen ihaillessaan kaunotarta olivat tuntemattomat roistot varastaneet hänet melkein puti puhtaaksi, jättäen ainoastaan bassoviulun ja silkkisen silinterihatun.

— Kirottu! — huudahti Smitshkow. — Te kyykkäärmen sikiöt! Ei minua huolestuta niin suuresti vaatteitten menettäminen — sillä ovathan ne katoavaa tavaraa — kuin se, että minun täytyy kulkea ilki alasti ja siten rikkoo yleistä siveellisyyden tunnetta vastaan.

Hän istuutui suuren viulunsa kotelolle ja alkoi tuumia miten voisi pelastua kauheasta asemastaan.

“Ei sovi mitenkään mennä alasti ruhtinas Bibulowin luo — tuumaili hän — sillä siellähän on naisia! Ja päälle päätteeksi varastivat nuo konnat jousenpihkapalasen, joka oli housujen taskussa!”

Hän harkitsi kauan ja niin kuumasti, että ohimoissa vihdoinkin alkoi polttaa. “Aha! — juolahtipa hänen mieleensä uusi tuuma. — Onhan aivan lähellä rantaa viidakossa pieni silta tien yli. Siksi kun tulee pimeä voin minä istua tuon sillan alla, ja sitte hiivin sieltä ensimmäiseen mökkiin...”

Tuumasta toimeen. Smitshkow pani silkkipytyyn päähänsä, heitti bassoviulun selkäänsä ja tallusteli viidakkoon. Hän muistutti alastomana ja suuri soittokone selässään jonkunlaista muinaista, tarumaista puolijumalaa.

Nyt, hyvä lukija, kun sankarimme istuu surun valtaamana sillan alla, jätämme hänet hetkeksi ja käännyimme onkivan neidon luo. Kuinka oli hänen käynyt? Kun kaunotar heräsi eikä nähnyt ongenkuppoo veden päällä, alkoi hän kiireimmiten vetää siimaa ylös.

Siima pingottui, vaan koukkua, eipä edes kuppoakaan näkynyt nousevan vedestä. Nähtävästi oli Smitshkowin kukkavihko vettynyt, painunut ja takertunut pohjaan.

“Joko on siellä suuri kala, — ajatteli neitonen — tai on koukku käynyt pohjaan kiinni.”

Nyikäistyään vielä muutaman kerran päätti hän, että koukku on takertunut.

“Mikä vahinko! — ajatteli onkijamme. — Ja illalla kun kala syö niin hyvin! Mikäs auttaa?”

Ja ajattelematta sen enempää heitti tuo huimapäinen neito ohuen puvun yltään ja antoi ihanan vartalonsa aina marmorisia olkapäitä myöten vaipua aaltojen helmaan. Ei ollut niinkään helppoa irroittaa koukkua kukkavihkosta, johon siimakin oli jo ennättänyt takertua kiinni, mutta kärsimys kaikki voitti. Jonkun ajan kuluttua astui onnesta hymyilevä kaunotar vedestä ylös pitäen kädessään ongenkoukkua.

Mutta kova kohtalo vaani häntä. Ilkiöt, jotka olivat varastaneet Smitshkowin vaatteet, olivat siepanneet hänenkin pukunsa ja jättäneet vain matorasian jällelle.

“Mikä minun nyt auttaa? — valitteli hän itkien. — Tokkohan voin mennä tällaisena? Ei, ei mitenkään! Ennemmin kuolen! Odotan kunnes alkaa hämärtää; sitten pimeässä menen täti Agatan luo ja lähetän hänet kotiin toista pukua noutamaan... Piiloudun sillan alle iltaa odottamaan.”

Kaunottaremme valitsi pisintä heinää kasvavan nurmikon ja juoksi kumartuneena sillan luo. Ryömiessään sillan alle hän huomasi siellä alastoman miehen, jolla oli pitkä taiteilijatukka ja karvainen rinta, päästi kovan huudon ja meni tainnoksiin.

Smitshkow pelästyi myöskin. Ensin hän luuli tyttöä vedenneidoksi.

“Onkohan tuo joku vellamonneito, joka on tullut pelastamaan minua?” — ajatteli hän ja tämä luulo tuntui niin hyväilevältä, etenkin koska hänen ajatuksensa omasta ulkomuodostaan oli sangen ylevä. — “Mutta jollei hän olekaan vellamonneito, vaan ihminen, niin kuinka on selitettävä tämä kummallinen muodon muutos? Miksi on hän täällä sillan alla? Ja mikä häntä vaivaa?”

Näitä kysymyksiä ratkaistessaan tuli kaunotar tajuihinsa.

— Älkää tappako minua! — kuiskasi tämä. — olen ruhtinatar Bibulow. Minä rukoilen teitä! Te saatte paljon rahaa! Äsken minä irrotin ongenkoukun vedessä ja sillä välin olivat varkaat vieneet minun uuden pukuni, kenkäni, kaikki.

— Hyvä neiti! — vastasi Smitshkow liikutettuna. — Minun pukuni varastettiin myöskin. Sitäpaitsi veivät he jousenpihkan, joka oli housujen taskussa.

Kaikki, jotka soittavat bassoviulua tai pasuunaa, ovat tavallisesti neuvottomia, mutta Smitshkow oli loistava poikkeus.

— Hyvä neiti! — sanoi hän hetken odotettuaan. — Minun ulkoasuni näyttää vaivaavan teitä. Mutta myöntäkää, että minun ei sovi lähteä täältä samalla perusteella kuin ei teidänkään sovi niin tehdä. Aion sentähden ehdottaa, että te piiloutuisitte minun bassoviuluni koteloon sulkien kannen kiinni. Tällä tavoin pääsisitte minua näkemästä...

Sen jälkeen Smitshkow nosti suuren viulunsa kotelosta ulos. Hetken aikaa hänestä tosin tuntui kuin hän luovuttaessaan kotelon, häpäisisi pyhää taidetta, mutta tämä epäröiminen

oli ohimenevää laatua. Kun kaunotar oli sulkeunut koteloon ja käynyt pitkälleen, alkoi Smitshkow vetää hihnoja kiinni ja hän iloitsi ajatellessaan että luonto oli lahjottanut hänelle niin suuren järjen.

— Nyt, neitiseni, ette minua näe, — sanoi hän. — Olkaa siellä kaikessa rauhassa. Kun tulee pimeä, kannan minä teidät kotiin vanhempainne luo. Voinhan minä sitten myöhemmin tulla tänne viuluani noutamaan.

Pimeän tullen nosti Smitshkow kotelon kaunottarineen hartioilleen ja lähti tallustamaan Bibulowin huvilaan. Olipa hänen suunnitelmansakin jo valmis: ensin hän kulkee lähimpään mökkiin ja kiertää vähän ryysyjä ympärilleen, sitten jatkaa hän matkaansa eteenpäin...

“Ei ole niin paha, ettei siitä hieman hyvääkin koituisi — ajatteli Smitskow taakkansa alla kyyryssä lyöden paljailla jaloillaan tomua lentoon. — Minun lämpimän osanottoni ruhtinattaren kohtaloon palkitsee ruhtinas Bibulow varmaan hyvin runsaasti.”

— Neitiseni, kuinka te voitte siellä oikein? — kysäsi hän kuin kohtelias keikari. — Pyydän, älkää kursailko ja olkaa minun kotelossani aivan kuin kotonanne!

Silloin huomasi Smitshkow edessään hämärässä kaksi ihmishaamua. Tarkemmin katseltuaan tuli hän vakuutetuksi, ettei se ollut näköhäiriö: ne olivat todellakin ihmisiä, jotka kantoivat käsissään joitakin myttyjä...

“Varkaitako? — pälkähti hänen päässään. — He kantavat jotakin! Luultavasti meidän vaatteemme!”

Smitshkow laski kotelonsa tien poskeen ja karkasi haamujen perään.

— Seis! — huusi hän. — Seis! Ottakaa kiinni!

Haamut katsahivat taakseen ja huomattuaan takaa-ajon, alkoivat pötkiä pakoon... Ruhtinatar kuuli vielä kauan nopeitten askelten töminää ja seis-huutoja. Vihdoin kaikki hiljeni ympärillä.

Smitshkow innostui takaa-ajoon. Luultavasti olisi kaunotar kauan saanut maata tien poskessa, ellei sattumus olisi johtanut asioita toisin. Tapahtui nimittäin, että juuri nyt tätä samaa tietä pitkin kulki ruhtinas Bibulowin huvilaan kaksi Smitshkowitzin toveria, — huilun ja klarinetin soittajat. Pimeässä kulkiessaan he kompastuivat koteloon ja hämmästyivät hirveästi.

— Kontrabasso! — huudahti huilunsoittaja. — Tämä on varmaan Smitshkowitzin bassoviulu! Mutta kuinka on se voinut tänne joutua?

— Nyt on luultavasti jotakin merkillistä tapahtunut Smitshkowitzille, — päätteli klarinetin puhaltaja. — Joko on hän juonut itsensä humalaan tai ovat varkaat hänet ryöstäneet... Kaikissa tapauksissa ei sovi jättää kontrabassoa tänne. Me otamme sen mukaamme.

Huilunsoittaja heitti kotelon selkäänsä ja sitten he lähtivät eteenpäin.

— Piru vieköön, kuinka raskas! — murisi huilunsoittaja tavan takaa.

— Minä en iki päivinä viitsisi räpyyttää tuollaista hökkeliä... Äsh!

Tultuaan ruhtinas Bibulowin huvilaan, soittoniekat nostivat kotelon paikalle, joka oli aiottu orkesteria varten, ja pistäytyivät sitten ryypylle.

Tähän aikaa ryhdyttiin huvilassa sytyttämään kynttelikköjä ja kattolamppuja. Sulhanen, hovineuvos Lakeitsh, kaunis ja miellyttävä virkamies tieylihallituksesta, seisoi keskellä salia kädet taskuissa ja jutteli kreivi Shkalikowin kanssa musiikista.

— Minä, hyvä kreivi, — puhui Lakeitsh — olin Napolissa ollessani persoonallisesti tuttu erään viuluniekkan kanssa, joka teki kerrassaan ihmeitä. Te ette saata uskoa! Bassoviululla ... aivan tavallisella bassoviululla lasketteli hän sellaisia pirullisia juoksutuksia, että oli kerrassaan kauheata! Soittipa Straussin valssejakin.

— Johan nyt. Se on mahdotonta... — epäili kreivi.

— Minä vakuutan! Hän soitti Lisztin rapsodiankin aivan puhtaasti! Asuin hänen kanssaan samassa huoneessa ja ajan kuluksi opettelin hänen johdollaan Lisztin rapsodian bassoviululla.

— Lisztin rapsodian... Hm!... nyt te laskette leikkiä...

— Ettekö usko? — naurahti Lakeitsh. — No, kyllä minä heti näytän teille. Mennäänpäs orkesteriin!

Sulhanen ja kreivi lähtivät orkesteriin. Tultuaan bassoviulun luo he alkoivat kiireesti aukoa hihnoja ... ja — voi, hirmuista!

Mutta nyt, kun lukija vapaan mielikuvituksensa avulla kuvittelee tuon soitannollisen kiistan loppua, palatkaamme takaisin Smitshkowin luo... Soittaja parka, joka turhaan oli ajanut voroja takaa, palasi sille paikalle, johon oli jättänyt kotelonsa, mutta ei löytänytkään enää kallisarvoista kuormaansa. Sekaantuen arveluihinsa hän kulki pari kertaa edestakaisin tietä pitkin, mutta kun hän ei sittenkään löytänyt koteloa, niin päätti, että oli joutunut väärälle tielle...

“Tämä on kauheata! — ajatteli hän tarttuen molemmin käsin pitkään tukkaansa. — Ruhtinatar tukehtuu kotelossa! Minä olen murhamies!”

Aina puoliyöhön asti Smitshkow harhaili alastomana pimeässä teitä pitkin etsien koteloa ja lähti viimein uupuneena takasin sillan alle.

— Etsin aamun valjetessa, — päätti hän.

Tulos aamuisesta etsinnästä oli sama ja Smitshkow päätti odottaa sillan alla yötä...

— Minun täytyy löytää hänet! — mutisi hän ottaen silinterihatun päästään ja tarttuen toivottomana tukkaansa. — Vaikka vuoden etsisin, mutta minun täytyy löytää hänet!

* * * * *

Ja vielä tänä päivänä kertovat talonpojat, jotka asuvat näillä seuduilla, että öisin saattaa sillan luona nähdä alastoman miehen, jolla on pitkä, aina alas vyötäisille ulottuva tukka ja silinterihattu päässä. Toisinaan kuuluu sillan alta bassoviulun sortunut, surunvoittoinen sävel.

Salaisuus.

Palattuaan ensimmäisen pääsiäispäivän illalla vieraista kotiin otti todellinen valtioneuvos Navagin eteisestä paperin, johon juhlatervehdyksellä käyneet olivat kirjottaneet nimensä, ja astui virkahuoneeseensa. Muutettuaan vaatteensa ja juotuaan lasillisen seltterivettä, hän

asettui mitä mukavimmin leposohvaan ja alkoi lukea nimikirjotuksia paperista. Kun hänen katseensa oli siirtynyt keskelle paperia, hän säpsähti, huudahti kummastuneena ja näpähytti sormellaan samalla kun ihmettelyn ilme nousi hänen kasvoilleen.

— Taas! — sanoi hän lyöden kädellään polveensa. — Tämä on ihmeellistä! Taas on tuo, piru ties kuka hän on, tuo Fedjukow kirjottanut nimensä! Taas!

Monien nimien joukossa oli paperilla myös erään Fedjukowin nimikirjotus. Mikä lintu tämä Fedjukow mahtoi olla, — sitä ei Navagin laisinkaan tiennyt. Hän palautti mieleensä kaikki tuttavansa, sukulaisensa ja alamaaisensa, muisteli kaukaista menneisyyttään, mutta ei muistanut sittenkään nimeä, joka olisi edes “Fedjukowin” kaltainen. Kaikkein kummallisinta oli tässä kuitenkin se, että tämä tuntematon Fedjukow oli jo kolmentoista vuoden kuluessa säännöllisesti jouluna ja pääsiäisenä kirjottanut nimensä. Kuka ja mistä hän on, sitä ei Navagin, ei hänen vaimonsa eikä ovenvartijakaan tienneet.

— Ihmeellistä! — huudahti Navagin harpatessaan pitkin virkahuoneensa lattiaa. — Kummallista ja käsittämätöntä! Salaperäinen asia! Kutsukaa ovenvartija tänne! — huusi hän. — Ihme ja kumma! Mutta minun täytyy saada selville kuka hän on! Kuulehan, Grigorij, — kääntyi hän ovenvartijan puoleen, joka juuri astui sisään, — taas on tuo Fedjukow kirjottanut nimensä vieraissa kävijäin luetteloon. Näitkö sinä hänet?

— En.

— Mitä sanot? Onhan hän kirjottanut nimensä paperille! Hän on siis ollut eteisessä. Onhan!

— Ei ole ollut.

— Kuinka hän olisi voinut kirjottaa nimensä jollei ole ollut?

— En tiedä.

— Kuka sen tietää sitten? Olet tainnut torkkua eteisessä! Koetappas muistella, ehkä on joku tuntematon käynyt täällä. Ajattele tarkoin!

— Ei, teidän ylhäisyytenne, ei ollut yhtään tuntematonta. Meidän virkamiehemme olivat täällä, paronitar kävi armollista rouvaa tervehtimässä, sitten tulivat papit ristiä kantaen... Muita ei käynykään.

— Mitä, olisiko tuo salaa käynyt täällä?

— En tiedä, mutta ketään Fedjukowia ei ainakaan ollut. Sen uskallan vaikka vanhoa.

— Kummallista! Käsittämätöntä! Ih-meellis-tä! — ajatteli Navagin. — Tämä on päälle päätteeksi kovin naurettavaa. Eräs henkilö on jo kolmentoista vuoden aikana kirjottanut nimensä luetteloon eikä ovenvartija kuitenkaan tiedä kuka hän on. Ehkä on se jonkun kujetta? Olisikohan joku virkamies, paitsi omaa nimeään, kirjottanut sinne kiusan vuoksi tuon Fedjukowinkin?

Navagin alkoi tutkia Fedjukowin käsialaa.

Terävä, rohkea nimikirjotus vanhanaikaisine koukeroineen ei ollut laisinkaan muitten näköinen. Se oli heti aran ja ujon lääninkirjuri Shtutshkinin jälkeen, joka olisi varmaan kuollut säikähdyksestä jo ajatellessaankin moista hävytöntä pilaa.

— Taas on tuo salaperäinen Fedjukow käynyt täällä! — sanoi Navagin astuessaan vaimonsa huoneeseen. — Enkä minä nytkään saanut selville kuka hän oikein on.

Rouva Navagin oli spiritisti ja selitti sentähden kaikki käsitettävät ja käsittämättömät luonnon ilmiöt aivan yksinkertaisesti.

— Eihän siinä mitään ihmeellistä ole, — sanoi rouva. — Sinä vaan et usko, vaikka minä aina olen sanonut ja sanon yhä vieläkin, että luonnossa on paljon yliluonnollista, jota meidän heikko järkemme ei milloinkaan voi käsittää. Olen vakuutettu siitä, että tämä Fedjukow on henki, joka on sinulle myötätuntoinen. Sinun sijassasi minä manaisin hänet esiin ja kysyisin mitä hän tahtoo.

— Joutavia, joutavia!

Navagin oli ennakkoluuloista vapaa, mutta asia oli siksi salaperäinen, että kaikellaiset pirulliset juonet juolahtivat vasten tahtoaankin hänen mieleensä. Koko illan ajatteli hän sitä, että tuo Fedjukow on joku jo aikoja sitten kuollut virkamies, jonka Navaginin esi-isät olivat virasta erottaneet, ja että Fedjukowin henki nyt kostaisi esi-isäin jälkeläiselle. Saattaapa myös olla, että se on jonkun, Navaginin itsensä erottaman kanslistin tai pettämän tytön sukulainen...

Koko yön hän näki unta vanhasta, laihasta virkamiehestä, jolla oli kalman kalpeat kasvot, harjasten kaltainen tukka ja tinan väriset silmät; virkamies, jolla oli kulunut, arkipäiväinen virkapuku yllä, puhui jotakin haudantakaisella äänellä ja uhkasi luisella nyrkillä.

Navagin oli vähällä saada aivotulehduksen. Kaksi viikkoa hän oli vaiti ja kulki synkkänä, ajatuksiinsa vaipuneena. Mutta vihdoinkin hän voitti oman epäluuloisen itserakkautensa ja meni vaimonsa luo sanoen kolealla äänellä:

— Siinä, manaa Fedjukow esiin!

Spiritisti riemastui, käski tuoda pahvilevyn ja lautasen, asetti Navaginin viereensä istumaan ja alkoi pyhän palveluksen. Fedjukow ei antanut kauan odottaa itseään...

— Mitä sinä tahdot? — kysyi Navagin.

— Tunnusta syntisi... — vastasi lautanen.

— Kuka olit sinä eläessäsi täällä maan päällä?

— Hairahtunut...

— Siinä sen näet, kuiskasi rouva. — Etkä sinä uskonut!

Navagin jutteli kauan Fedjukowin kanssa, manasi sen jälkeen esiin Napoleonin, Hannibalin, Askotshenskijn, tätinsä Klaudia Saharovnan, jotka kaikki vastasivat hänelle lyhyesti, mutta samalla sattuvasti ja syvämietteisesti. Ainakin neljä tuntia puuhasi hän lautasen ympärillä kunnes nukkui rauhottuneena ja onnellisena ajatellessaan, että uusi, salaperäinen maailma oli avautunut hänelle. Siitä lähtien hän joka päivä harrasti spiritismiä ja selitti kokouksissa virkamiehille, että luonnossa on yleensä hyvin paljon yliluonnollista, ihmeellistä, mihin meidän oppineittemme jo aikoja sitten olisi pitänyt kiinnittää huomionsa. Hypnotismi, mediumismi, bishopismi, spiritismi, nelijako ynnä muut hämävät asiat valtasivat hänet siihen määrään, että hän päiväkaudet — puolisonsa suureksi iloksi — luki spiritistisiä kirjoja tai puuhasi lautasensa kanssa, harrasti pöydän

kiertämistä ja ylikuonnollisten ilmiöitten selittämistä. Tuota pikaa alkoivat kaikki hänen alamaisensakin harrastaa spiritismiä, vieläpä niin hartaasti, että vanha ryöstömies sekaantui päästään ja lähetti kerran tällaisen sähkösanoman: “Helvettiin. Rahatoimikamari. Tunnen, että muutun pahaksi hengeksi. Mikä auttaa? Vastaus maksettu. Vasilij Krinolinskij.”

Luettuaan satakunta teosta spiritismistä, Navagin tunsi voittamatonta innostusta itsekin kirjottaa jotakin. Viisi kuukautta hän istui työpöytänsä ääressä pohtien hartaasti asiaa, kunnes vihdoin viimeinkin valmistui hänen laaja selontekonsa otsakkeella: “Minunkin mielipiteeni.” Lopetettuaan tämän työnsä, hän päätti lähettää sen spiritistiseen aikakauskirjaan.

Päivä, jona kirjoitus piti lähetettävän, on ikimuistettava. Navagin muistaa, että tuona merkillisenä päivänä olivat hänen virkahuoneessaan kirjuri, joka kirjotti puhtaaksi tutkimusta, ja seurakunnan apulaispappi, joka oli kutsuttu asioissa. Navaginin kasvot loistivat. Hän silmäili hellästi henkensä tuotetta, koetti sormillaan sen paksuutta, hymyili onnellisena ja sanoi kirjurille:

— Minä luulen, Filip Sergeitsh, että lähetämme sen vakuutetussa kirjeessä. Se on varmempi... — Senjälkeen kääntyi hän apulaisen puoleen sanoen: — Teidät, hyvä ystäväni, kutsuin luokseni erään asian tähden. Minä lähetän, nimittäin, nuorimman poikani kimnaasiin ja tarvitsen sentähden mitä pikemmin papintodistuksen.

— Hyvä on, teidän ylhäisyytenne! — sanoi apulainen kumartaen. — Hyvin hyvä! Ymmärrän...

— Eiköhän voisi saada sitä jo huomenna?

— Hyvä on, teidän ylhäisyytenne, olkaa huoletta! Huomenna se on valmis! Olkaa hyvä ja lähettäkää joku ennen iltakirkkoa noutamaan sitä. Minä olen siellä silloin. Käskekää kysymään Fedjukowia, minä olen siellä...

— Kuinka?! — huudahti todellinen valtioneuvos kalveten.

— Fedjukowia.

— Oletteko ... oletteko Fedjukow? — kysyi Navagin hämmästyneenä.

— Aivan niin, Fedjukow.

— Te ... te olette kirjottanut nimenne eteisessä käyntiluetteloon?

— Aivan niin, — myönsi apulainen joutuen hämilleen. — Minä, teidän ylhäisyytenne, kirjotan tavallisesti nimeni ylhäisten henkilöitten luona tervehdyksellä käyneitten joukkoon... Minusta se on niin hauskaa... Kun huomaan paperin eteisessä, niin herää minussa heti kova halu kirjottaa nimeni...

Mykkänä, typertyneenä, ymmärtämättä tai kuulematta mitään harppasi Navagin huoneessaan. Hän nykäisi oviverhoja, räpäytti pari kolme kertaa oikeaa kättään niinkuin jeune-premier baletissa nähdessään *hänet*, vihelsi, hymyili mielettömästi, osotti sormellaan jonnekin kauas.

— Minä lähetän siis heti kirjoituksenne, teidän ylhäisyytenne, — sanoi kirjuri.

Nämä sanat johtivat Navagin todellisuuteen. Hän katsoi tylsämielisesti kirjuria ja apulaista, muisti asian menon ja polkien vimmatusti jalkaansa huusi kovalla ja kimeällä äänellä:

— Jättäkää minut rauhaan! Jät-tä-kää minut rauhaan, sanon teille! Mitä te tahdotte minusta, en ymmärrä?

Kirjuri ja apulainen pötkivät ulos virkahuoneesta ja olivat jo kadulla, kun Navagin yhä vielä polki jalkaansa ja huusi:

— Jättäkää minut rauhaan! Mitä te tahdotte minusta, en ymmärrä? Jät-tä-kää minut rauhaan!

Hyvin kävi.

Ylijunailija Stytskinin luona eräänä hänen vapaapäivänään istui Ljubow Grigorjevna, roteva, noin neljäkymmenen vuoden ikäinen nainen, joka rakenteli avioliittoja ja toimitteli monenlaisia muita asioita, joista tavallisesti puhutaan kuiskaten. Stytskin jonkun verran hämillään, mutta, kuten aina, vakavana, päättäväisenä ja ankarana asteli huoneessaan polttaen sikaria ja puhuen:

— Hyvin hauska tutustua. Semjon Ivanovitsh suositteli teitä siltä kannalta, että te voisitte auttaa minua eräessä arveluttavassa, sangen tärkeässä asiassa, joka koskee minun elämäni onnea. Minä, hyvä Ljubow Grigorjevna, olen jo viisikymmentäkaksi-vuotias, se on

sellainen ikäkausi, jolloin sangen monella jo on täysikasvuisia lapsia. Virkani on luotettava. Vaikka minulla ei ole suuria varoja, niin voin kuitenkin elättää rakastetun olennon ja lapsia. Sanon teille näin kahden kesken, että paitsi palkkaani minulla on pankissa rahoja, jotka olen koonnut elämäntapani avulla. Minä olen päättäväinen ja raitis mies ja vietän säännöllistä ja johdonmukaista elämää, jotta kelpaan varsin hyvin monelle esikuvaksi. Mutta yhtä minulta puuttuu — kotiliettä ja elämäntoveria. Sentähden on minun elämäni kuin paikasta paikkaan kiertävän paimentolaisen ilman huvitusta. Enkä saata kenenkään kanssa vaihtaa ajatuksia, ja sairastumaan jos sattuisin ei olisi kukaan tarjoomassa minulle apua. Sitä paitsi, Ljubow Grigorjevna, on naineella henkilöllä seurassa aina suurempi vaikutus kuin naimattomalla... Minä olen sivistyneestä säädystä ja hyvinvoipa, mutta jos katselee minua toiselta näkökannalta, niin mikä minä oikeastaan olen? Loinen, kuin mikäkin katolilainen pappi. Ja juuri tämän tähden minä antaisin hyvin mielelläni kirkon laskea siteet päälleni, toisin sanoen, astuisin lailliseen avioliittoon jonkun arvokkaan henkilön kanssa.

— Hyvä asia! — huohti naittaja-akka.

— Minä olen yksinäinen ihminen enkä tunne ketään tässä kaupungissa. Kenen puoleen voisın kääntyä kun kaikki ovat minulle tuntemattomia? Nähkääs, sen vuoksi juuri Semjon Ivanovitsh neuvoi minua kääntymään sellaisen naisen puoleen, joka erikoistuntijana tällä alalla ottaa suorittaakseen ihmisten elämän onnea koskevia tehtäviä. Pyydän siis hartaimmin, Ljubow Grigorjevna, teidän myötävaikutustanne minun kohtaloni ratkaisussa. Te tunnette kaupungin kaikki neidot ja taidatte helposti auttaa minua.

— Se käy päinsä...

— Juokaa, pyydän nöyrimmästi...

Naittaja-akka nosti tottuneesti lasin huulilleen ja tyhjensi sen yhdellä kulauksella rypistämättä kasvojaan.

— Se käy päinsä, — toisti hän. — Mutta minkälaisen morsiamen te, Nikolai Nikolaitsh, haluatte?

— Minäkö? Sellaisen kuin kohtalo suo.

— No niin, tietysti riippuu se kohtalosta, mutta onhan jokaisella sentään oma makunsa. Toinen pitää tummaverisestä ja toinen vaaleaverisestä.

— Nähkääs, Ljubow Grigorjevna... — sanoi Stytskin arvokkaasti huoaten. — Minä olen päättäväinen ja lujaluonteinen mies. Minusta on kauneus ja yleensä ulko-asu toisarvoinen merkitykseltään, sillä, kuten itse tiedätte, eihän kauneus ole kaikki kaikessa ja kauniista vaimosta on sitä paitsi kovin paljon vaivaa. Minä olen sitä mielipidettä, että pääasia naisessa ei ole se, mikä näkyy pinnalla, vaan se, mikä on sisässä, se tahtoo sanoa, että hänellä on sielu ja muut ominaisuudet. Juokaa, pyydän nöyrimmästi... Tietysti on hyvin hauskaa, jos vaimo on itsestensä lihavenlainen, mutta tämä ei ole molemminpuolisen onnen tähden tärkeitä. Pääasia, se on järki. Mutta totta puhuen ei naisessa järki ole niinkään tarpeen, sillä silloin hän omistaisi suuren ymmärryksen, jonka avulla sitten alkaisi pohtia korkeita ideaaleja. Ilman sivistystä ei nykyään sovi olla, sehän on selvä, mutta sivistystäkin löytyy niin monenlaista. On sangen hauskaa, jos vaimo osaa ranskaa ja saksaa ja niitä muita, sangen hauskaa; mutta mitä on siitä hyötyä, jollei hän taida nyt

esimerkiksi neuloa nappia kiinni? Olen sivistyneestä säädystä, ruhtinas Silberhut'in kanssa olen aivan samalla kannalla kuin esimerkiksi teidän kanssanne, mutta minä olen luonteeltani yksinkertainen ja juuri siksi olen yksinkertaisen neidon tarpeessa. Erittäin tärkeätä on se, että hän pitäisi minua arvossa ja tuntisi, että minä olen tehnyt hänet onnelliseksi.

— Sehän on tietty, se.

— No niin, nyt mitä omaisuuteen tulee... Rikasta en tarvitse. Minä en voi sietää sellaista halpamaisuutta, että naidaan rahan tähden. Minä en tahdo, että söisin vaimoni leipää, vaan että hän minun ja että hän sen käsittäisi. Mutta köyhästä en minä liioin pidä väliä. Vaikka minulla onkin varoja, enkä nai hovin vuoksi, vaan rakkaudesta, niin en voi ottaa köyhää, sillä, kuten itse tiedätte, nykyään on kaikki niin kovin kallista ja lapsia tulee.

— Sopii ottaa sellainen, jolla on myötäjäisiä, — sanoi naittaja-akka.

— Juokaa, pyydän nöyrimmästi...

He olivat vaiti jonkun aikaa. Akka huokasi syvään, katsoi kierosti junailijaan ja kysyi:

— Entä, hyvä veli, mitä pidät vanhasta piiasta? Minulla olisi hyvää tavaraa. Toinen on ranskalainen, mutta toinen on peräti kreikkalainen. Oikein hyvää lajia.

Junailija tuumaili ja sanoi:

— Ei, kiitoksia. Nähdessäni teidän puoleltanne noin suurta mielisuosiota, sallikaa minun kysyä: paljonko otatte vaivoistanne morsiamen suhteen?

— En minä paljoa ota. Jos annatte kaksikymmentäviisi ruplaa ja kankaan uuteen pukuun, kuten tavallista, niin olen kiitollinen. Myötäjäisistä erikseen, se on sitten eri asia.

Stytshkin nosti kätensä ristiin rinnalle ja alkoi vaieten ajatella asiaa. Tuumailtuaan hän huoasti ja sanoi:

— Se on paljon...

— Ei ensinkään paljon, Nikolai Nikolaitsh! Ennen vanhaan, jolloin häitä oli paljon, sai halvemmalla, mutta nykyään — mitä me tienamme? Jos kuukaudessa ansaitsee viisikymmentä ruplaa, on hyvä. Niin, niin, hyvä veli, ei niistä häistä paljoa kostu.

Stytshkin katsoi neuvottomana naittajaan ja kohautti olkapäitään.

— Hm!... Tokkohan viisikymmentä ruplaa on vähän? — kysyi hän.

— Vähän on! Ennen vanhaan sattui usein, että tuli päälle sadan ruplan.

— Hm!... En olisi uskonut, että sellaisilla toimilla voisi niin paljon ansaita.

Viisikymmentä ruplaa! Ei joka mies sen vertaa ansaitse! Juokaa, pyydän nöyrimmästi...

Naittaja-akka joi pohjaan rypistämättä kasvojaan. Stytshkin katseli häntä kiireestä kantapäähän ja sanoi:

— Viisikymmentä ruplaa... Se tahtoo sanoa, kuusi sataa ruplaa vuodessa... Juokaa, pyydän nöyrimmästi... Sellaisilla ansioilla ei teidän, Ljubow Grigorjevna, ole vaikea tehdä naimiskauppaa itsestänne...

— Minunko? — nauroi naittaja. — Minä olen jo vanha...

— Ei ensinkään... Ulkomuotonne on tuollainen ... kasvonne pyöreät, sievät ja muutenkin...

Naittäjä joutui hämille, samoin kuin Stytskin, joka istui hänen viereensä.

— Te olette vielä sangen miellyttävä, — sanoi junailija. — Jos satutte saamaan säntillisen, säädyllisen ja säästäväisen miehen, jolla on jotakuinkin hyvä palkka, niin te voisitte lisäansioillanne hyvinkin miellyttää häntä ja elää täydessä sovussa...

— Herranen aika, mitä te puhutte, Nikolai Nikolaitsh...

— Mitä? En minä mitään...

Seurasi vaitiolo. Sitten alkoi Stytskin niistää nenäänsä.

Naittäjä-akka punastui ja katsellen kainosti vierustoveriinsa, kysyi:

— Entä paljonko te ansaitsette, Nikolai Nikolaitsh?

— Minäkö? Seitsemänkymmentäviisi ruplaa, paitsi lisäpalkkioita. Sen lisäksi on meillä vielä tuloja stearinikynttilöistä ja jäniksistä.

— Käytte siis myöskin metsästämissä?

— Ei. Me kutsumme jäniksiksi niitä matkustajia, jotka kulkevat ilman pilettejä.

Seurasi taas hetken vaitiolo. Stytskin nousi ja alkoi liikutettuna astella edes ja takaisin huoneessaan.

— Minä en pidä nuoresta vaimosta väliä, — sanoi hän. — Olen jo ikämies ja sentähden sopii minulle paremmin sellainen ... sellainen kuin esimerkiksi te olette ... arvokas ja säädyllinen ... ja ulkomuodoltaan teidän...

— Hyvä Jumala, mitä te puhutte... — hihitti naittäjä peittäen nenäliinalla punaiset kasvonsa.

— Miksi sitä sen kauvempaa ajatella? Te olette mieleni mukainen ja sopiva minulle ominaisuuksienne. Olen säntillinen, raitis ja jos vielä pidätte minusta, niin ... mitäs muulla väliä? Sallikaa minun pyytää teitä omakseni!

Ljubow Grigorjevna pudotti pari kyönelettä, alkoi sitten nauraa ja suostumuksensa merkiksi suudella mäiskähytti Stytskiniä.

— Kas niin, — sanoi onnellinen ylijunailija, — sallikaa minun nyt selittää, minkälaista käytöstä ja yleensä elämän tapaa minä teiltä toivon... Minä olen ankara, säädyllinen ja säntillinen mies, ajattelen kaikesta jalosti ja toivon, että vaimoni olisi myöskin ankara ja ymmärtäisi, että minä olen hänen hyväntekijänsä.

Stytskin istuutui, huohti syvään ja alkoi selittää morsiamelleen perhe-elämää ja vaimon velvollisuuksia.

Paha poika.

Ivan Ivanitsh Lapkin, nuori miellyttävän näköinen mies, ja Anna Semjonovna Samblitskaja, nuori neito, jolla on pieni pystynenä, kulkivat jyrkkää rantaäyrästä alas ja istuivat pienelle penkille aivan rannalle tiheään pajupensastoon. Ihana paikka! Siellä oli aivan kuin kaukana muusta maailmasta — ei nähnyt kukaan muu kuin kalat ja

vesihämähäkit, jotka nuolen nopeudella kiisivät pitkin veden pintaa. Nuorilla oli ongenvapoja, matokippo ja muita kalastustarpeita mukanaan. Heti, kun he olivat istuneet alas, alkoi ahkera onkiminen.

— Olen iloinen, että me vihdoinkin olemme kahden, alkoi Lapkin katsellen ympärilleen.
— Minulla on niin paljon teille sanomista ... niin paljon... Kun näin teidät ensi kerran... Teillä nykii... Minä ymmärsin silloin miksi elän, tiesin kuka on epäjumalani, jolle minun täytyy pyhittää työni ja elämäni. Se mahtaa olla suurenmoinen ... nykii taas... Nähtyäni teidät, minä rakastuin ensi kerran, rakastuin tulisesti! Älkää temmatko onkea ... syököön paremmin... Sanokaa minulle, armaani, uskallanko toivoa — ei vastarakkautta, ei! — sitä en ansaitsisi, enkä tohdi edes ajatellakaan, — vaan uskallanko toivoa... Vetäkää! Vetäkää!

Anna Semjonovna nosti ongenvapansa ylös, veti puoleensa ja huudahti.
Ilmassa kimalsi hopeanhohteinen, vihertävä kala.

— Hyvänen aika! Ahven! Ai! Pian, pian! Nyt se heltisi!

Ahven heltisi koukusta, hyppeli nurmikkoja pitkin ja ... loiskis veteen!

Kalaa tavottaessa tarttui Lapkin jotenkin vahingossa Anna Semjonovnan käteen ja painoi sen vahingossa huulilleen... Tyttö koetti vetää kättään pois, mutta se oli jo myöhäistä: heidän huulensa yhtyivät vahingossa suudelmaan. Sitä seurasi toinen suudelma, kolmas, sitten valoja, vakuutuksia... Onnellinen hetki!

Mutta tässä matoisessa maailmassa ei ole mitään ehdotonta onnea, sillä vastamyrkkyä löytyy jo onnessa itsessään tai johtuu ainakin ulkoa päin jotenkin siihen. Niin kävi nytkin. Kun nuoret juuri suutelivat, kuului äkkiä naurua. He katsahtivat ympärilleen ja hämmästyivät suuresti: vedessä seisoivat vyötäisiään myöten alaston poika. Se oli Kolja, lukiolainen, Anna Semjonovnan veli. Hän katseli nuoria ja hymyili pahanilkisesti.

— Ahaa ... te suutelitte? — sanoi hän. — Vai niin! Minä sanon äidille.

— Toivon, että te, kuten kunnan mies ainakin... — mutisi Lapkin punastuen. — Vaaniminen on raukkamaista, mutta kielittelemisen halpamaista, inhottavaa, iletävää... Luulen, että te rehellisen, jalomielisen ihmisen tavoin...

— Antakaa rupla, silloin en sano! — virkkoi jalomielinen ihminen.

— Muuten sanon.

Lapkin otti ruplan taskustaan ja antoi Koljalle. Tämä puristi rahan märkään kouransa, vihelsi ja ui pois. Mutta rakastuneet eivät tällä kertaa enää suudelleet.

Seuraavana päivänä toi Lapkin kaupungista Koljalle maalilaatikon ja pallon, ja Anna Semjonovna lahjoitti hänelle kaikki tyhjät pillerirasiansa. Sitten sai hän kauniit kalvosinnapit koiranpäineen. Nähtävästi huvitti kaikki tämä pahaa poikaa ja saadakseen yhä enemmän lahjoja, hän alkoi tarkasti pitää silmällä heitä. Minne ikään Lapkin ja Anna Semjonovna menivät, sinne hän perässä. Eikä hetkeksikään hän jättänyt heitä kahden.

— Konna! — murisi Lapkin hampaittensa välistä. — Noin nuori ja niin paatunut! Mikä hänestä ajan pitkään tuleekaan?!

Koko kesäkuun aikana ei Kolja antanut rauhaa rakastuneille raukoille. Hän uhkasi ilmottaa asiasta, vaaniskeli ja vaati yhä uusia lahjoja; eikä mikään riittänyt. Vihdoin alkoi

hänen mielensä kovin tehdä taskukelloa. Ja mikäs auttoi? Täytyi luvata vaan.

Kerran päivällispöydässä, kun tarjottiin piirakoita, Kolja yht'äkkiä purskahti nauruun, räpyytti toista silmäänsä ja kysyi Lapkinilta:

— Sanonko? Mitä?

Lapkin sävähti tulipunaiseksi ja puri piirakan sijasta lautasliinaansa. Anna Semjonovna hypähti ylös tuoliltaan ja juoksi toiseen huoneeseen.

Ja tällaisessa asemassa olivat nuoret elokuun loppuun, aina siihen päivään saakka, jolloin Lapkin julkisesti kosi Anna Semjonovnaa. Oi, se oli onnen päivä! Saatuaan morsiamen vanhemmilta suostumuksen, Lapkin suoraa päätä juoksi ulos puutarhaan etsimään Koljaa. Löydettyään tämän, hän melkein itki ilosta ja tarttui tuota pahaa poikaa korvaan. Samassa juoksi siihen Anna Semjonovnakin, joka niinikään oli Koljaa etsimässä, ja kävi kiinni toiseen korvaan. Ja kannatti todellakin katsoa, mikä tyytyväisyys ja nautinto paistoi rakastuneitten kasvoilta kun Kolja itkien pyysi:

— Hyvät, armaat ystäväni, en minä enää! Ai, ai, ai, antakaa anteeksi!

Sittemmin tunnustivat he molemmat, etteivät koko rakkautensa aikana olleet kertaakaan tunteneet sellaista onnea, sellaista valtaavaa autuutta, kuin tuona hetkenä, jolloin he korvalehdistä nykivät pahaa poikaa.

Kumma kuvastin.

(Joulutarina.)

Minä ja vaimoni astuimme vierashuoneeseen. Siellä haisi homeiselta ja kostealta. Lukemattomat rotat ja hiiret juoksivat piiloihinsa, kun me valaisimme seiniä, jotka kokonaisen vuosisadan kuluessa eivät olleet nähneet päivän valoa. Sulkiessamme oven jälkeemme lehahti tuuli, rapistellen papereita, joita oli kasottain huoneen nurkissa. Valo sattui papereihin ja me näimme ikivanhoja käsikirjotuksia ja keskiaikuisia piirustuksia. Homehtuneilla seinillä riippui esi-isien muotokuvia. He katsoivat alas ylpeästi, ankarasti ikäänkuin olisivat tahtoneet sanoa:

— Selkäsaunan sinä tarvitsisit, velikulka!

Meidän askeleemme kuuluivat halki koko talon. Minun yskääni vastasi kaiku, sama kaiku, joka joskus oli vastannut esi-isillekin...

Tuuli ulvoi ulkona ja uunin piipusta kuului epätoivoista itkuja. Raskaat sadepisarat löivät synkkiin ikkunoihin ja niiden rapina teki mielen surulliseksi.

— Oi, esi-isät! — sanoin minä syvään huoahtaen. — Jos olisin kirjailija, niin kirjottaisin minä näistä muotokuvista pitkän romaanin. Onhan jokainen noista vanhuksista ollut nuori ja jokaisella ollut oma tarinansa ... ja millainen tarina! Katsohan esimerkiksi tuota vanhaa mummoa, minun isoäitiäni. Tuollakin rumalla naisella on oma mitä huvittavin tarinansa.

— Näetkö tuota kuvastinta, joka riippuu tuolla nurkassa? — kysyin minä vaimoltani.

Ja minä osotin iso-äidin muotokuvan vieressä riippuvaa suurta kuvastinta tummine pronssikehyksineen.

— Tässä kuvastimessa on kummallinen taikavoima, joka saattoi minun iso-äitini

perikatoon. Hän maksoi siitä suunnattomat rahat eikä jättänyt sitä koskaan ennen kuolemaansa. Hän katseli sitä yöt ja päivät herkeämättä, vieläpä syödessäänkin. Mennessään levolle, otti hän aina kuvastimen mukaansa sänkyyn ja kuollessaan pyysi hän panemaan sen ruumisarkkuunsa. Mutta hänen toivomustaan ei täytetty vain sen tähden, että kuvastin ei mahtunut arkkuun.

— Hän oli kai kovin turhamainen? — kysyi vaimoni.

— Otaksuttavasti. Mutta eikö hänellä olisi ollut muita kuvastimia? Miksi hän piti juuri tästä, eikä mistään muusta? Olisihan hänellä ollut parempiakin kuvastimia. Ei, armaani, siinä piilee kauhea salaisuus. Toisin ei voi olla. Kerrotaan, että paholainen olisi kätkeytynyt siihen ja että iso-äiti olisi ollut muka tekemisissä paholaisen kanssa. Tämä on tietysti joutavaa puhetta, mutta epäilemättä on kuvastimessa kuitenkin joku salaperäinen voima.

Minä pyyhkäisin tomua kuvastimesta, katsahdin siihen ja aloin nauraa. Kaiku vastasi kumeasti nauruuni. Kuvastin oli kiero ja muutti minun kasvoni perin muodottomiksi: nenä pisti esiin vasemmasta poskesta ja leuka oli kaksinkertainen, vääristyen sivulle.

— Merkillinen maku näyttää iso-äidilläni olleen, — sanoin minä.

Vaimoni astui epävarmana kuvastimen luo, katsoi myöskin siihen — ja nyt tapahtui jotakin kauheata. Hän kalpeni, vapisi kuin lehti ja huudahti. Kynttilänjalka putosi hänen kädestään, vierähti pitkin permanttoa ja kynttilä sammui. Pimeys peitti meidät. Samalla kuulin, kuinka jokin raskas esine kaatui jymähtäen lattialle: se oli vaimoni, joka pyörtyi.

Tuuli ulvoi yhä sääliävämmmin, rotat juoksivat esiin, hiiret rapistelivat papereita. Silloin repäisi tuulenpuuska ikkunaluukun irti, joka putosi maahan. Kuu paistoi ikkunasta sisään...

Minä nostin vaimoni ylös ja kannoin hänet esi-isien autiosta asunnosta ulos. Hän toipui ennalleen vasta seuraavan päivän illalla.

— Kuvastin! Antakaa kuvastin! — pyysi hän tullessaan tajuihinsa. —
Missä kuvastin on?

Kokonaisen viikon hän oli senjälkeen syömättä, juomatta, nukkumatta ja pyysi hartaasti tuomaan kuvastinta. Hän itki, repi tukkaansa, väänteli itseään ja vasta silloin, kun lääkäri ilmotti, että hänen asemansa on sangen vaarallinen, että hän saattaa kuolla uupumuksesta, vasta silloin minä voitin pelkoni mennäkseni noutamaan tuota iso-äidin kuvastinta. Nähtyään sen, minun vaimoni hymyili onnesta, tarttui siihen, suuteli sitä, eikä enää katsettaan siitä kääntänyt.

Nyt on siitä jo kymmenen vuotta kulunut, mutta hän katsoo yhä kuvaansa kuvastimessa heittäen sitä hetkeksikään.

— Tokkohan tuo olen minä? — kuiskaa hän ja kasvojensa punassa leimahtaa autuuden ja innostuksen ilme. — Kyllä, se olen sittenkin minä! Kaikki on valhetta, paitsi tämä peili. Ihmiset valehtelevat, mieheni valehtelee! Oi, jospa olisin ennen nähnyt itseni, jospa olisin tiennyt miltä minä todella näytän, niin en olisikaan mennyt naimisiin tuon miehen kanssa! Hän ei ole minua ansainnut! Jalkojeni juureen pitäisi kaikkein kauneimpain ja jalosukuisimpain ritarien polvistua!...

Kerran seistessäni vaimoni takana minä sattumalta katsahdin kuvastimeen ja — tuo kauhea salaisuus tuli ilmi. Kuvastimessa minä näin häikäisevän ihanan naisen, jollaista en eläessäni koskaan ollut nähnyt. Se oli luonnon ihme, kauneuden, sulouden ja rakkauden sopusointu. Mistä se johtui? Mitä oli tapahtunut? Kuinka saattoi minun ruma, jäykkä vaimoni näyttää kuvastimessa noin ihanalta? Kuinka?

Siten, että tuo kiero kuvastin väänsi vaimoni rumia kasvoja kaikkiin suuntiin, jolloin niitten piirteet aivan sattumalta tulivatkin kauneiksi. Minus kertaa minus antoi plus.

Ja nyt me molemmat, minä ja vaimoni, istumme kuvastimen edessä katsoen siihen herkeämättä. Minun nenäni pistää yhä esiin vasemmasta poskesta, leuka on kaksin kerroin, vääristyen sivulle, mutta vaimoni kasvot ovat sitä lumoavimmat — ja hurja, mieletön kiihko valtaa minut.

— Ha-ha-ha! — nauran minä hillittömästi.

Mutta vaimoni kuiskaa tuskin kuuluvasti:

— Kuinka ihana minä olen!

Kyökkipiian naiminen.

Grisha, seitsenvuotias pojan palleron, seisoi keittiön oven luona kuunnellen ja tirkistellen avaimen reiästä. Keittiössä tapahtui hänen mielestään jotakin tavatonta, kuulumatonta. Keittiön pöydän luona, jolla tavallisesti hakataan lihaa ja murennetaan sipulia, istui suuri, vankka, punapartainen mies, jolla oli pika-ajurin kauhtana yllään ja hikipisara nenän päässä. Oikean kätensä viidellä sormella kannatti tämä lautasta, josta hörppi teetä, purren väliin sokeria niin kirskuvasti, että kylmät väritykset kulkivat pitkin Grishan selkäpiitä. Vastapäätä häntä istui likaisella jakkaralla lapsenpiika, vanha akka nimeltä Aksinja Stepanovna, joka myöskin joi teetä. Akan kasvoilla oli vakava, mutta samalla jonkunlainen juhlallinen ilme. Kyökkipiika Pelageja puuhasi uunin ympärillä koettaen nähtävästi kätkeä kasvonsa, joilla Grisha näki monivärisen juhlavalaistuksen: milloin ne hohtivat purppuranpunaisina, milloin kalman kalpeina häämöttivät. Hän piteli herkeämättä vapisevin käsin veitsiä, haarukoita, halkoja ja riepua, liikkui edes ja takaisin, rupatti itsekseen, jyskytteli, mutta ei tehnyt oikeastaan mitään valmista. Hän ei kertaakaan silmäillyt pöytään päin, jonka ääressä toiset teetä joivat, ja vastasi lapsenpiian kysymyksiin katkonaisen tyyliä, katsomatta kysyjään.

— Juokaa, Danilo Semjonitsh! — kestitsi lapsenpiika pika-ajuria. — Mutta miksi te yhä vaan teetä ja teetä juotte? Ottakaahan nyt tuosta ryyppy viinaa!

Ja lapsenpiika työnsi viinapullon ja ryyppylasin lähemmäksi vierasta, jolloin hänen kasvoillaan näkyi pahanilkinen ilme.

— En minä käytä ... en ole tottunut ... kielteli ajuri, — älkää vaivatko, Aksinja Stepanovna!

— Mikä mies te olette!... Vosikka, ettekä juo... Eihän naimattoman miehen sovi olla ryyppäämättä. Heittäkää pois!

Ajuri vilkui viinapulloon, sitten lapsenpiian pahanilkisiin kasvoihin ja hänen omille kasvoilleen nousi yhtä pahanilkinen ilme: etpäs, sanon, etpäs petäkkään minua, senkin vanha noita-akka!

— En juo, heretkäähän... Meikäläisille ei tuo paha tapa kelpaa. Käsityöläinen saattaa kyllä ryypätä, hän kun istuu paikallaan, mutta me sitä vastoin olemme melkein aina liikkeellä, aina yleisön silmissä. Eikös niin? Satut menemään kapakkaan, niin jo kadulta hevonen karkaa; ja pöhnään jos juot itses, niin on se yhä pahempi: pidä silloin varasi, ettet torkahda ja suin päin kuskipukilta katuun keikahda! Niin on sen asian laita.

— Entä paljonko te kasaatte rahoja päivässä, Danilo Semjonitsh?

— Miten milloinkin. Toisinaan aina kolmeen ruplaan, vaan täytyypä väliin tyhjinkin käsin kotiin palata. Päivät ovat niin erilaisia. Nykyään ei meidän ammattimme laisinkaan vetele. Issikoita on kuin sieniä sateen jälkeen. Heinä on kallista ja ihmiset turhan tarkkoja, koettavat niin järjestää matkansa, että raitioiteillä sopisi kulkea. Mutta kuitenkin, Jumalan kiitos, ei saa valittaa. Meillä on ruokaa ja vaatetta ja ... vieläpä saatamme tehdä toisenkin onnelliseksi ... (ajuri katsahtaa salaa Pelagejaan) ... jos se hänen mieleensä on.

Mitä sitten puhuttiin, sitä ei Grisha kuullut. Hänen äitinsä tuli siihen ja lähetti pojan lastenkamariin läksyjä lukemaan.

— Mene lukemaan! Et sinä saa siinä kuunnella!

Tultuaan lastenkamariin Grisha aukaisi kirjan eteensä, mutta luku ei luistanut. Kaikki se, minkä hän oli äsken nähnyt ja kuullut, herätti hänen ajatuksissaan paljon kysymyksiä.

“Pelageja menee naimisiin... — ajatteli hän. — Se on kummallista. En ymmärrä miksi mennään naimisiin. Äiti meni naimisiin isän, Vera-serkku Paulin kanssa. Niin, isän ja Paulin kanssa saattaa kyllä mennä naimisiin: heillä on kultaiset kellonperät, kauniit vaatteet, heillä on kiillotetut kengät; mutta kuinka saattaa mennä naimisiin tuollaisen ruman issikan kanssa, jolla on punainen nenä ja suuret huopatossut... Hyi! Minkätähden tahtoo Aksinja Stepanovna, että Pelageja-parka menisi naimisiin?”

Kun vieras oli mennyt pois, tuli Pelageja sisään huoneita siivoamaan. Hän oli vieläkin liikutettu. Kasvonsa olivat punaiset ja pelokkaat. Hän tuskin kosketti luudalla permanttoa ja lakaisi joka nurkan viiteen kertaan. Etenkin viipyi hän kauan siinä huoneessa, jossa äiti oli. Nähtävästi painosti yksinäisyys, koska hän tahtoi puhua jonkun kanssa, paljastaa tunteensa ja keventää sydämensä jollekin.

— Lähti pois! — mutisi hän, huomattuaan, ettei äiti alkaisi keskustelua.

— Hän näkyy olevan kunnan mies, — sanoi äiti kääntämättä katsettaan käsityöstään. — Raitis, vakava.

— Jumal’avita, en huoli hänestä! — huudahti Pelageja yht’äkkiä, sävähtäen punaiseksi. — Jumal’avita, en huoli!

— Älä hulluttele, et sinä enää mikään lapsi ole. Se on tärkeä askel; täytyy ensin tarkoin harkita, eikä noin umpimähkään huutaa. Pidätkö sinä hänestä sitten?

— Mitä te ajattelette, rouva hyvä! — häpesi Pelageja. — Sanotaan, että ... Herranen aika!

...

“Jospa sanoisi: en pidä!” — ajatteli Grisha.

— Millainen teeskentelijä sinä oletkaan... No, pidätkö hänestä?

— Hän on niin vanha, rouva hyvä! Hi, hi!

— Valehtelet! — kirahti lapsenpiika suuttuneena toisesta huoneesta. — Neljäkymmentä vuotta ei vielä täyttänyt ole. Mitä sinä nuorella tekisit? Ei pidä kasvoista kaikkea päättää... Ota pois, sillä hyvä!

— Jumal'avita, en ota! — valitti Pelageja.

— Niskottelet! Millaisen pirun sinä oikein tahtoisitkaan? Toinen kumartuisi vaikka jalkojen juureen, vaan sinä: "en ota!" Yhäkö vaan aiot posteljooneille ja opettajalle iskeä silmää? Niin, rouva hyvä, kun Grishan opettaja tulee, niin silloinkos Pelageja hänelle lörpöttelee. Uh, sinä hävytön!

— Entä oletko sinä tuota ajuria koskaan ennen nähnyt? — kysyi rouva Pelagejalta.

— Missä minä hänet olisin nähnyt? Ensi kerran tänään näin, Aksinja hänet jostakin oli löytänyt ... senkin vietävän... Mistä tuollaisen piti tullakin siihen minun kiusakseni!?

Päivällispöydässä, kun Pelageja tarjosi ruokia, katselivat kaikki häntä kasvoihin tehden kiusaa ajurista. Hän punastui kovasti ja nauraa hihitti.

"Mahtaa olla häpeällistä mennä naimisiin... — ajatteli Grisha. — Kovin häpeällistä!"

Kaikki ruokalajit olivat liiaksi suolaisia, puolikypsistä kananpojista herui verta ja päälle päätteeksi putoili Pelagejan käsistä lautasia ja veitsiä kuin hajoavalta astiahyllyltä. Mutta kukaan ei häntä sanallakaan nuhdellut, sillä jokainen käsitti hänen mielentilansa. Vain kerran heitti isä suutuksissaan lautasliinansa ja sanoi äidille:

— Mikä merkillinen halu sinussa on naittaa kaiken mailman ihmisiä! Mitä se sinulle kuuluu? Naikoot niinkuin itse tahtovat!

Päivällisen jälkeen alkoi keittiöön pujahdella naapurien kyökkipiikoja ja sisäkköjä ja aina myöhäiseen iltaan saakka kuului sieltä supatusta. Kuinka olivat he kaikki saaneet vihiä kosinnasta, sen jumala ties. Herättyään keskiyöllä Grisha kuuli, kuinka Aksinja ja Pelageja kuiskuttelivat lastenkamarissa verhon takana. Akka vakuutteli, mutta kyökkipiika milloin nyhkytti milloin nauraa hihitti. Kun Grisha tämän jälkeen taas nukkui, näki hän unissa, kuinka julma noita-akka ryösti Pelagejan...

Seuraavana päivänä tuli rauha maahan... Elämä keittiössä meni tavallista menoaan aivan kuin ei pika-ajuria olisi maailmassa ollutkaan. Joskus heitti lapsenpiika uuden huivin hartioilleen ja poistui juhlallisen vakavana jonnekin pariksi tunniksi, kaikesta päättäen neuvottelemaan. Pelageja ei nähnyt ajuria ja kun hänelle tästä mainittiin, niin hän kiivastui ja huusi:

— Olkoon hän kolmasti kirottu, etten häntä muistelisi! Hyi!

Kerran illalla tuli äiti keittiöön; kun Pelageja ja Aksinja siellä ahkerasti vaatetta leikkelivät ja sanoi:

— Jos sinä tahdot mennä naimisiin hänen kanssaan, niin saat tietysti mennä, se on sinun oma asiasi, mutta muista, Pelageja, ettei hän saa täällä ruveta asumaan. Sinä tiedät, etten minä pidä siitä, jos joku keittiössä istua köhnöttelee. Muista nyt... Enkä minä sinua liioin tule päästämään yöksi pois.

— Jumala ties, mitä te ajattelettekaan, rouva hyvä! — valitti kyökkipiika. — Minkä vuoksi te minua hänen tähtensä soimaatte? Vieköön piru mokoman! Voi — voi, kun pitikin sen kiusaksi siihen tulla...

Kun Grisha eräänä sunnuntai-aamuna katsahti keittiöön, hämmästyti hän kovasti. Siellä oli kansaa kuin sullomalla sullottuna. Oli koko talon kyökkipiikat, talonmies, kaksi poliisia, aliupseeri, eräs poika nimeltä Filkka... Tämä Filkka juoksenteli tavallisesti pesutuvan ympärillä leikkien koirien kanssa, mutta nyt oli hän kammattu, pesty ja piti käsissään pyhimyksen kuvaa, joka oli metallikehyksellä koristettu. Keskellä keittiötä seiso Pelageja yllään uusi karttuunipuku ja kukka tukkaan pistettynä. Hänen vieressään seiso ajuri. Nuori pari oli punastunut, hikoili ja vilkuili herkeämättä.

— Niin ... näyttää olevan aika... — alkoi aliupseeri pitkän vaitiolon jälkeen.

Pelageja vilkuili murtaen kovasti kasvojaan ja alkoi parkua... Aliupseeri otti pöydältä suuren leivän, astui lapsenpiian viereen ja alkoi toimittaa siunausta. Ajuri lähestyi aliupseeria, romahti polvilleen hänen eteensä ja läiskähytti suudelman hänen kädelleen. Samoin teki hän Aksinjankin edessä. Pelageja seurasi ajuria koneellisesti, polvistuen hänkin. Vihdoin avautui ulko-ovi, valkoista sumua virtasi keittiöön ja koko yleisö tulvasi meluten pihalle.

“Pelageja parka! — ajatteli Grisha kuunnellessaan kyökkipiian itkua.
— Minne hänet vietiin? Miksi eivät isä ja äiti suojele häntä?”

Vihkimisen jälkeen pesutuvassa hamaan iltaan saakka laulettiin ja soitettiin hanuria. Äiti oli koko ajan kovin suutuksissaan, kun lapsenpiika haisi viinalle ja näiden häiden tähden ei ollut ketään laittamassa teekeittiötä kiehumaan. Kun Grisha meni nukkumaan, ei Pelageja vielä ollut palannut.

“Pelageja parka itkee nyt siellä jossakin pimeässä! — ajatteli hän.
— Ja issikka häntä kovin toruu.”

Seuraavana päivänä aamulla oli Pelageja jo keittiössä. Poikkesipa silloin ajuri hetkeksi sisään. Hän kiitti äitiä kaikesta ja luotuaan kyökkipiikaan ankaran silmäyksen sanoi:

— Armollinen rouva, pitäkää nyt häntä silmällä. Olkaa kuin äidin sijassa. Ja myöskin te, Aksinja Stepanovna, älkää jättäkö häntä yksin, katsokaa, että kaikki olisi hyvin ... ettei mitään hassutuksia... Ja sitten, armollinen rouva, pyytäisin vaikka viisi ruplaa hänen palkastaan. Täytyy ostaa uudet silat.

Taaskin uusi arvotus Grishalle: Pelageja eli ennen vapaana oman mielensä mukaan tekemättä kenellekään tiliä, kun yht’äkkiä jostakin ilmaantui vieras, joka, ties keneltä, oli saanut oikeuden pitää silmällä kyökkipiian käytöstä ja käyttää hänen omaisuuttaan hyväkseen! Tämä oli hänestä kovin surkuteltavaa ja hän olisi niin mielellään hyväillyt tätä, kuten hän ajatteli, inhimillisen väkivallan uhria. Valikoituaan kaapista suurimman omenan hän pujahti keittiöön, pisti sen Pelagejan käteen ja juoksi aika kyytiä takaisin.

Virkamiehen kuolema.

Eräänä kauniina iltana istui ryöstömies Ivan Dmitritsh Tshervjakow teatterin toisessa nojatuolirivissä katsellen kaukoputkella “Cornevillen kelloja”. Hän tunsu olevansa onnen kukkulalla. Mutta yht’äkkiä... Kertomuksissa tavataan usein nuo sanat “mutta yht’äkkiä”.

Kirjailijat ovat oikeassa, sillä elämä on täynnä yllätyksiä!... Mutta yht'äkkiä hänen kasvonsa rypistyivät, silmät kääntyivät nurin, hengitys pysähtyi ... hän laski tähystyslasinsa, kumartui ja ... haptshi!!! Hän aivasti, kuten näette. Aivastaminen ei ole missään kielletty. Talonpojat, poliisimestarit, vieläpä joskus salaneuvoksetkin, kaikki aivastavat. Tshervjakow ei ällistynyt vähääkään; hän pyyhkäisi nenänsä liinalla ja silmäili senjälkeen ympärilleen, niinkuin kohtelias mies ainakin: kun ei vaan kukaan olisi häiriytynyt aivastuksesta? Mutta silloin hän joutui hämilleen. Hän huomasi, että eräs vanhanpuoleinen mies, joka istui hänen edessään ensimmäisessä nojatuolirivissä, pyyhki ahkerasti kaljua päätään ja kaulaansa sormikkaalla, jupisten jotakin itsekseen. Tshervjakow tunsi hänet: se oli eräs kenraali, jolla oli virka tieylihallituksessa.

“Minä pirskotin hänet! — ajatteli Tshervjakow. Hän ei ole minun päällikköni, vaan vieras; mutta kuitenkin on sopimatonta... Täytyy pyytää anteeksi.”

Tshervjakow taivutti vartaloansa eteenpäin ja kuiskasi kenraalin korvaan:

— Suokaa anteeksi, teidän ylhäisyytenne, minä taisin pirskottaa teidät ... minä äkkiiarvaamatta...

— Ei se mitään...

— Pyydän nöyrimmästi, suokaa anteeksi. Enhän minä ... enhän minä tahallani...

— Äsh! istukaa hiljaan, olkaa niin hyvä!

Tshervjakow hämmästyi, hymyili tylsämielisesti ja alkoi katsella näyttämölle. Hän koetti seurata näyttelemistä, mutta ei tuntenut enää äskeitä onnea. Rauhottomuus tuskastutti häntä. Väliajalla hän lähestyi kenraalia ja voitettuaan pelkonsa sai tuskin sanotuksi:

— Minä pirskotin teidät, teidän ylhäisyytenne... Suokaa anteeksi...

Minä... En minä tarkottanut...

— Oh, riittää jo!... Minä olen jo unohtanut koko asian, mutta te vain puhutte yhtä ja samaa! — sanoi kenraali liikuttaen kärsimättömästi alahuultaan.

“Unohtanut, vaikka silmistä selvästi näkyy salakavaluus, — ajatteli Tshervjakow silmäillen epäluuloisesti kenraalia. — Ei suvaitse edes puhua. Pitäisipä sittenkin selittää, etten minä ... että se on luonnon laki, muuten saattaa vielä luulla, että minä tahallani sylkäisin. Ellei hän sitä nyt muistaisikaan, niin kyllä joskus jälkeen päin muistaa!...”

Tultuaan kotiin Tshervjakow kertoi vaimolleen ikävästä sattumasta. Mutta vaimo näytti liian kevytmielisesti käsittävän asian; hän vain säpsähti ja kuultuaan, että kenraali on “vieras”, rauhottui.

— Mutta menehän sinä kuitenkin pyytämään anteeksi, — sanoi vaimo.

— Luulee ehkä vielä, että sinä et osaa käyttäytyä seurassa.

— Niin, niin, sitähan minäkin! Kyllähän minä jo pyysin anteeksi, mutta hän oli niin kummallinen... Ei puhunut yhtäkään ymmärrettävää sanaa. Niin juuri; eikä sitten ollut enää aikaa selityksiin.

Seuraavana päivänä Tshervjakow leikkasi tukkansa, ajoi partansa ja meni kenraalin luo selittämään... Astuessaan vastaanottohuoneeseen hän näki siellä paljon anojia ja heidän keskellään itse kenraalin, joka alkoi anomusten vastaanoton. Kuunneltuaan paria anojaa

hän suuntasi katseensa Tshervjakowiin.

— Eilen “Arkadiassa”, kuten teidän ylhäisyytenne muistanee, — alkoi ryöstömies selittää, — minä aivastin ja ... äkkiarvaamatta pirskotin... Suokaa...

— Mitä joutavia! Entä teidän asianne? — sanoi kenraali kääntyen seuraavan anojan puoleen.

“Ei tahdo puhua! — ajatteli Tshervjakow käyden kalpeaksi. — Hän on siis suuttunut ... mutta asia ei saa jäädä tähän... Minun täytyy saada selittää...”

Kun kenraali oli lopettanut keskustelunsa viimeisen anojan kanssa ja aikoi poistua, riensi Tshervjakow hänen peräänsä änköttäen:

— Teidän ylhäisyytenne! Jos rohkenen häiritä teitä, niin tapahtuu se sulasta katumuksen tunteesta!... Etten minä tahallani, sen suvainnette itse tietää...

Kenraali virnisti kasvojaan kuin aikoisi itkeä ja viittoeli kädellään.

— Te laskette vaan leikkiä! — sanoi hän häviten oven taa.

“Mitä leikkiä tämä olisi? — ajatteli Tshervjakow. — Eihän siinä ole leikkiä ensinkään! Hän on kenraali, eikä saata käsittää. Koska niin on, en enää tule pyytämään anteeksi mokomaltakin tyhmyriltä! Piru hänet periköön! Minä kirjotan hänelle kirjeen, mutta tänne en enää tule! Jumal’avita, en tule!”

Näin ajatteli Tshervjakow astellessaan kotiin. Kirjettä ei hän kenraalille kirjottanut. Hän ajatteli kyllä kauan, mutta ei saanut sitä kokoon. Seuraavana päivänä oli siis jälleen mentävä itse selittämään.

— Eilen minä häiritsin teidän ylhäisyyttänne, — mutisi hän, kun kenraali loi kysyvän katseensa häneen, — en huvin vuoksi, niinkuin te suvaitsitte sanoa, vaan sentähden, että aivastaessani pirskotin... mutta mitään leikkiä en edes ajatellutkaan. Uskaltaisinko minä laskea leikkiä? Jos me laskisimme leikkiä, niin eihän silloin olisi mitään kunnioitusta henkilöitä kohtaan...

— Mene hiiteen!! — kirkui kenraali yht’äkkiä vavisten kiukusta.

— Mitä-ä? — kysyi Tshervjakow kuiskaen ja puutuen pelosta.

— Mene hiiteen!! — toisti kenraali polkien jalkaansa.

Tshervjakow tunsi, että vatsassaan revähti. Mitään näkemättä, mitään kuulematta hoiperteli hän ovelle ja tuli ulos kadulle... Tultuaan koneentapaisesti kotiin laskeutui hän virkapukuaan riisumatta pitkälleen sohvalle ja — kuoli.

Liiotteli.

Maanmittari Gleb Gavrilovitsh Smirnow saapui junalla “Hökkelin” asemalle. Kartanoon, johon hän oli kutsuttu maita mittailemaan, oli asemalta vielä kuljettava hevosella noin kolme-, neljäkymmentä virstaa. Jos kyytimies ei ole humalassa, eivätkä hevoset kaakkeja, niin ei tule edes kolmeakymmentä virstaa, mutta jos kyytimies sattuu olemaan hutikassa ja hevoset ovat kaakkeja, niin ei viidessäkymmenessäkään ole tarpeeksi.

— Olkaa hyvä ja sanokaa, mistä voisın saada kestikievarikyydin? — kääntyi maanmittari asemasantarmin puoleen.

— Hä? Kestikievarikyödydin? Vaikka sata virstaa samoilisit et löydy ainoatakaan maankiertäjää saatikka sitten kestikievarikyötyä... Mutta entä minne olette matkalla?

— Djevkinoon, kenraali Hohotovin maatilalle.

— Vai niin! — haukotteli santarmi. — No, menkää tuonne aseman taa, siellä pihalla sattuu joskus olemaan talonpoikia, jotka kuljettavat matkustajia.

Maanmittari huoahhti ja mennä laahusti aseman taa. Sieltä löysi hän kauan etsittyään ja tiedusteltuaan synkän, rokonarpisen ja mitä rotevimman talonpojan, jolla oli yllään repaleinen, harmaa sarkatakki ja niinitallukat jaloissaan.

— Piru ties millaiset sinun vankkurisi ovat! — murisi maanmittari kavutessaan ajoneuvoihin. — Ei niistä saa selvää, missä on etu-, missä takapää...

— Tarvitseekos siitä sitten niin selvillä ollakkaan? Se, jossa hevosen häntä heiluu, on etupää ja se toinen puoli, jossa teidän armonne istuu, on takapää...

Hevonen oli nuori, mutta laiha ja hajasäärinen; sen korvalehdet oli pureskeltu rikki. Kun kyytimies nousi lyömään sitä köydenpätkällä se vain ravisteli päätään. Kun hän oli haukkunut sitä halukseen ja löi toistamiseen, niin vankkurit narahtivat ja alkoivat vapista kuin kuumeessa. Kolmannen lyönnin jälkeen ne huojuivat ja vasta neljännestä iskusta ne lähtivät liikkeelle.

— Tällä laillako me koko matkan tulemme kulkemaan? — kysyi maanmittari hurjan tärinän vallassa ihmetellen venäläisten kyytimiesten taitoa yhdistää hidas kilpikonnan kulku sisälmyksiä sekottavaan tärinään.

— Kyllä perille tullaan! — lohdutti kyytimies. — Tamma on nuori ja nokkela... Kun se kerran lämpenee, niin ei sitä enää pysäytetäkään... No-o-o, sinä lurjus!

Oli hämärä, kun he lähtivät asemalta. Oikealla häämötti tummunut, huurteinen tasanko, jolla ei ollut äärtä eikä rajaa... Sitä pitkin kulkiessa tuli aika niin surkean ikäväksi. Taivaanrannalla, jossa tasanko hävisi näkymättömiin yhtyen ilmankanteen, hehkui sammuva syksyinen ruskotus vielä väsyneesti. Vasemmalla puolen tietä törötti jotakin; se oli liian suuri ollakseen heinäsuova, vaan ei saattanut mikään rakennuskaan olla. Mitä edessä oli, sitä ei maanmittari nähnyt, sillä kyytimiehen leveä selkä peitti koko tämän puolen näköpiiristä. Oli hiljaista, mutta kylmä.

“Kuinka autiota kuitenkin!... — ajatteli maanmittari koettaen peittää korvansa päällysnutun kauluksella. — Ei taloa eikä tölliä! Kuka tietää vaikka jonakin sopivana hetkenä hyökättäisiin kimppuuni ja ryöstettäisiin minut puti puhtaaksi. Eikä kukaan saisi siitä mitään tietää, ei vaikka tykillä ampua jyskyttäisi... Kyytimies on kovin epäluotettava... Katsos millainen leveä selkä! Ei tuollaisen luonnon lapsen tarvitse muuta kuin sormellaan koskettaa, kun jo henkeni heittäisin. Kuinka petomainen ja samalla viekas hänen naamansa on.”

— Kuulehan, veikkoseni, — kysyi maanmittari, — mikä sinun nimesi on?

— Minunko? Klim.

— Entä millaista, hyvä Klim, millaista täällä on kulkea? Eikö ole vaarallista? Eikö tehdä pahaa?

— Ei, Jumala paratkoon... Kuka täällä pahaa tekisi?

— Sehän on hyvä, ettei tehdä pahaa... Kaikissa tapauksissa on minulla kolme revolveria varalla, — valehteli maanmittari. — Revolverilla, näes, ei sovi leikitellä. Kymmenen roistoa sillä loitolla pitelee...

Pimeni. Yht'äkkiä alkoivat vankkurit narista ja vinkua. Ne kääntyivät aivan kuin vasten tahtoaan vasemmalle.

“Minne tuo nyt mahtanee minua viedä? — ajatteli maanmittari. — Ajoi yhä suoraan, kunnes äkkiarvaamatta lennättää vasemmalle. Senkin vietävä, taitaapa johonkin ryteikköön minua venyttää ja sitten ... ja sitten... Tapahtuuhan usein, että...”

— Hei, kuulehan, — kääntyi hän kyytimiehen puoleen. — Sanoit, ettei täällä ole vaarallista? Se on vahinko... Minä niin mielelläni tappelisin roistojen kanssa... Tosin olen näöltäni heikko, kivuloinen, mutta vahva kuin härkä... Kerran hyökkäsi kimppuuni kolme roistoa. Ja kuinkas kävi? Yhtä pitelin niin, ajatteles, että heitti henkensä ja ne kaksi muuta lähetettiin minun tähteni Siperiaan pakkotyöhön. Ja mistä tuo voimani tulee, sitä en tiedä, mutta yhdellä kädellä minä hoitelen sellaisia potria poikia kuin sinäkin olet.

Klim kääntyi katsomaan maanmittaria, rypisteli kasvojaan ja läimähytti piiskallaan hevosta.

— Niin, veikkoseni... — jatkoi maanmittari. — Varjelkoon Jumala ketään joutumasta minun kynsiini. Vähätpä siitä, että roisto jää käsittä ja jaloitta, kun hän joutuu oikeuden eteen, vastaamaan... Minä tunnen kaikki tuomarit ja nimismiehet. Olen tärkeä, välttämätön, valtiollinen henkilö. Hallitus tietää varsin hyvin, että minä nyt täällä matkustelen ja pitää huolta siitä, ettei minulle mitään pahaa tapahdu. Kaikkialla pitkin tien varsia ovat pensaat täynnä poliiseja, ja vahteja... Se... se... seis! — huusi maanmittari yht'äkkiä. — Minne sinä nyt ajat? Minne sinä viet minua?

— Ettekö näe? Metsä!

“Metsä, todellakin... — ajatteli maanmittari. — Ja minä kun pelästyin!... Mutta ei pidä paljastaa tunteitaan. Hän on varmaankin jo huomannut, että minä pelkään, koska noin usein minua silmäilee. Ties mitä hän ajattelee... Ensin ajoi niin hitaasti, jalka jalan ja nyt kiittää tuolla lailla!”

— Kuulehan, Klim! Miksi sinä noin hevosta joudutat?

— En minä sitä jouduta. Itse juoksee... Ja kun sen kerran saa vauhtiin, niin ei sitä mitenkään enää pysäytetä. Ei se itsekään pidä siitä, että sillä sellaiset jalat on.

— Valehtelet, veikkoseni! Näen selvästi, että valehtelet! En minä ainakaan kehota noin nopeasti ajamaan. Pidätähän hevostasi... Kuuletko? Pidätä!

— Minkä tähden?

— Sentähden, että ... tuota noin ... että asemalta tulee minun jälessäni neljä toveria. Ajetaan niin, että he saavat meidät kiinni... He lupasivat saavuttaa minut tässä metsässä... Heidän kanssaan on hausempi kulkea yhdessä, sillä he ovat hauskoja, mutta samalla tanakoita poikia ... jokaisella heistä on revolveri... Mitä sinä siinä vääntelet ja kääntelet itseäsi kuin istuisit neuloilla? Hä? Minä, veikkoseni... Ei suinkaan minussa mitään

katseltavaa, mitään huvittavaa ole ... jolleivät minun revolverini ehkä. Katso vain, jos tahdot, kyllä minä kaivan ne esiin ja näytän... Ole hyvä, jos...

Maanmittari oli kopeloivinaan revolvereja taskuistaan, kun tapahtui jotakin, mitä hän suuren pelkonsa ohessa ei saattanut aavistaa. Klim syöksyi yht'äkkiä vankkureista ja ryömi metsän tiheikköön.

— Auttakaa! — huusi hän täyttä kurkkua. — Auttakaa! Ota hevonen ja vankkurit, kun vaan säästät minun henkeni! Auttakaa!

Kuului nopeita, eteneviä askeleita, oksain räiskettä — sitten kaikki hiljeni... Maanmittari, joka ei saattanut uskoa sanojensa voimaa, pysäytti hevosen ensimmäiseksi työkseen, siirtyi sitten mukavampaan asentoon vankkureissa ja alkoi tuumailla.

“Pötki pakoon ... pelästyi, hölmö... Mikäs nyt auttaa? Yksin en voi jatkaa matkaani, kun en osaa tietä, ja voitaisiinpa luulla, että olen varastanut hevosen häneltä... Niin, mitä on tehtävä?”

— Klim! Klim! — huusi hän.

— Klim!... — vastasi kaiku.

Ajattellessaan, että hänen koko yön täytyy istua pimeässä, kylmässä metsässä ja kuunnella susien ulvontaa, kaikua ja laihan tamman hirnuntaa, alkoi maanmittarin selkäpiitä karmia aivan kuin olisi kylmällä raudanpalasella sitä raspinut.

— Hyvä Klim! — alkoi hän jälleen huutaa. — Veikkoseni! Missä sinä olet, hyvä Klim?

Kaksi tuntia oli maanmittari huutaa hoilottanut, kun hänen äänensä kävi käheäksi. Hän oli jo tottunut ajatukseen saada viettää yönsä metsässä, kun heikko tuulihenki toi jonkun huokauksen hänen kuuluviinsa.

— Klim! Sinäkö se olet? Lähdetään eteenpäin!

— Ethän tapa?!

— En ... minä laskin leikkiä veikkoseni! Rangaiskoon Jumala minua siitä, että laskin leikkiä! Mitä revolvereja minulla olisi? Minä valehtelin pelkästä pelosta. Ole niin hyvä, ajetaan eteenpäin! Minä ihan palellun!

Klim, pääteltyään luultavasti, että oikea ryöväri jo aikoja sitten olisi vienyt hevosen ja vankkurit, uskalsi vihdoon tiheiköstä ulos ja lähestyi epävarmasti kyydittävänsä.

— No, mitä sinä tolvana pelästyit? Minähän laskin vähän leikkiä ja sinä pelästyit... Istuhan jo paikallesi!

— Jumala siunatkoon sinua, hyvä herra, — mutisi Klim kävutessaan vankkureihin. — Jos olisin tämän tiennyt, niin en mistään hinnasta olisi lähtenyt kyytiin. Olin ihan kuolla pelosta ja säikähdyksestä...

Klim löi piiskalla hevoskaakkia, joka vain ravisteli päätään. Hän löi toistamiseen — vankkurit narahtivat ja vapisivat. Kolmannesta iskusta ne alkoivat huojua. Neljännen lyönnin jälkeen, kun vankkurit vihdoon lähtivät liikkeelle, maanmittari veti korvansa päällysnutun suojaan ja alkoi tuumailla. Ei tie eikä Klim näyttänyt hänestä enää vaaralliselta.

Naamioitu.

Eräissä H:n seurassa vietettiin naamiohuveja hyväntekevässä tarkoituksessa.

Kello oli 12 yöllä. Naamioimaton hienosto, joka ei ottanut tanssiin osaa — sitä oli viisi sielua — istui lukuhuoneessa suuren pöydän ääressä ja päät niin riipuksissa, että nenät melkein sattuivat sanomalehtiin, lukivat, uinailivat tai, kuten erään pääkaupungin sanomalehden sikäläinen kirjeenvaihtaja, eräs kovin vapaamielinen mies heistä sanoi, — “ajattelivat”.

Suuresta salista kuului tanssin säveliä. Oven ohi juoksi yhtenä viinureita, jotka tömistelivät vahvasti jaloillaan ja rämistelivät tarjottimillaan. Mutta lukuhuoneessa vallitsi syvä hiljaisuus.

— Täällähän on hyvä! — kuului yhtäkkiä matala, käheä ääni kuin maan alta. — Tulkaa tänne! Tänne, pienokaiseni!

Ovi aukeni ja lukuhuoneeseen astui lyhyt, mutta tanakka, naamioitu mies, jolla oli yllään ajurin puku ja hatussa riikinkukon sulkia. Häntä seurasivat aivan kintereillä kaksi naamioitua naista ja viinuri kantaen tarjotinta, jolla törrötti mahakas munkkipullo kolmen viinipullon ympäröimänä.

— Tänne! Täällä on vilpoisempi, — sanoi tulija. Laske tarjotin pöydälle... Istukaa, mamsselit! Sö vu prii!... Ja te, hyvät herrat, korjatkaapas luunne siitä vähän syrjään. Mitäs te siinä oikein?...

Naamioitu mies kumartui eteenpäin ja pyyhkäsi pöydältä pari lehteä.

— Laske tuohon! No, herrat lukutoukat, siirtykääpäs nyt; ei nyt ole aika sanomalehtiä nuuskia ja politikoida... Heretkää!

— Minä pyytäisin teitä olemaan vähän hiljemmin, — sanoi yksi hienostosta katsellen naamioitua silmälasiansa läpi. — Tämä on lukuhuone eikä bufetti... Täällä ei sovi juoda.

— Miksei? Eihän pöytä mahtane kaatua tai katto romahtaa alas? Ihmeellistä! Mutta ei nyt ole aikaa keskusteluihin. Jättäkää jo lehtenne... Kyllä te olette niitä jo tarpeeksi nuuskineet, kyllin olette viisaita, pilaatte vain silmänne ja ennen kaikkea — se on minun tahtoni.

Viinuri laski tarjottimen pöydälle ja heitettyään pyyhinliinan olkapäälleen kävi oven luo seisomaan. Naiset kaatoivat heti itselleen viiniä.

— Kuinka saattaa löytyä tuonlaisia viisaita ihmisiä, jotka ennemmin lukevat sanomalehtiä kuin ryyppäävät, — alkoi mies, jolla oli riikinkukon sulkia hatussa, kaataessaan itselleen munkkia. — Minun mielestäni, arvoisat herrat, te nuuskitte sanomalehtiänne sentähden, että teillä ei ole mitä ryyppätä. Niinkö on sen asian laita? Ha, ha, haa!... Lukevat! No, mitäs siellä on oikein prantätyinä? Vastatkaapas te, jolla on silmälasit! Mitä te tutkitte siinä? Hä? Heittäkää pois! Ryyptäkää ennemmin!

Sulkahattuinen mies nousi ja sieppasi sanomalehden silmälasisen herran käsistä. Tämä milloin kalpeni milloin punastui katsellen hämmästyksellä hienostotovereitaan, ja nämä häntä.

— Te unohdatte itsenne, armollinen herra! — kiivastui hän. — Te muutatte lukuhuoneen

kapakaksi ja suvaitsette käyttäytyä sopimattomasti, kun revitte sanomalehden toisen käsistä! Sitä minä en salli! Te nähtävästi ette tiedä kenen kanssa olette joutunut tekemisiin, hyvä herra! Minä olen pankinjohtaja Shestjakow!...

— Viis minä tuollaisesta Shestjakowista! Katsoppas kuinka sun lehtesi käy...

Naamioitu otti lehden ja repi sen palasiksi.

— Mitä tämä on? — kihisi Shestjakow kiukkuisena. — Tämä on hävytöntä, tämä on ... tämä on luonnotonta...

— Suuttui kuin pippuri, — nauroi naamioitu. — Hyi, kuinka saattaakin noin kiivastua! Verisuonet oikein väräjävät. Mutta tiedätkös mitä, arvoisat herrat? Nyt leikki pois; minä en tahdo keskustella kanssanne... Minä aion jäädä yksin tänne mamsseliensa kanssa huvittelemaan ja kehotan sentähden lopettamaan tuon saarnanne ja korjaamaan luunne... Kas niin! Herra Belebuhin, mene sikalättiin siitä! Mitä sinä turpaasi väännele? Minä sanoin: mene ulos; siis mene! Ja joutuun jos tahdot niskaasi säästää!

— Mitä te oikein tarkoitatte sillä? — kysyi holhoojakunnan rahastonhoitaja, Belebuhin, punastuen ja kohautellen olkapäitään. — Minä en ymmärrä... Mokokakin konna tunkeutuu tänne ja alkaa yhtäkkiä lasketella hävyttömyyksiään!...

— Konnako?! — kiljui sulkahattuinen mies kiukuissaan ja löi nyrkillä niin lujasti pöytään, että lasit tarjottimella hyppelivät. — Kenelle sinä puhut? Luuletko, että kun minä olen naamioitu, niin saat sinä puhua mitä hyvänsä? Mokokakin pihtikinttu! Mene, kun sinulle sanotaan! Pankinjohtaja, ulos joko hyvällä tai pahalla! Menkää ulos joka sorkka! Menkää helvettiin!

— Kyllä kohta saamme nähdä! — sanoi Shestjakow, jonka silmälasitkin hikoilivat kiukusta. — Kyllä minä näytän! Hei, kuulkaa siellä, kutsukaa juhlamenojen ohjaaja tänne!

Hetken kuluttua riensi sisään pieni, punapartainen mies, sininen rusetti takin rintamuksessa.

— Pyydän, olkaa hyvä ja astukaa ulos! — alkoi hän vielä tanssista hengästyneenä. — Ei täällä sovi juoda! Olkaa hyvä, siirrykää bufettiin!

— Mistä sinä siihen pujahdit? — kysyi naamioitu. — Enhän minä liene sinua tänne kutsuttanut?

— Pyydän, älkää sinutelko, vaan menkää ulos!

— Mutta kuuleppas, velikulta! Koska sinä olet juhlamenojen ohjaaja, niin ohjaappas nämä lukutoukat juhmallisesti täältä pois. Minun mamsselini eivät pidä siitä, että täällä on tuollaisia asiaankuulumattomia henkilöitä. He kainostelevat, kun minä tahdon rahasta nähdä heidät täällä alastomina, luonnonpuvussa.

— Nähtävästi tuo hölmö luulee olevansa navetassa! — sähisi Shestjakow. — Kutsukaa Jevstrat Spiridonitsh heti tänne!

— Jevstrat Spiridonitsh! — kuului kautta huoneuston. — Missä Jevstrat Spiridonitsh on?

Ei kestänyt kauaa, kun Jevstrat Spiridonitsh, ukko poliisin puvussa ilmaantui.

— Pyydän, astukaa ulos täältä! — puhui hän käheällä äänellä mulkoillen peloittavilla silmillään ja liikutellen vahattuja viiksiään.

— Olin ihan pelästyä! — huudahti naamioitu mies tyytyväisesti nauraen. — Ihan pelästyä! Niin hullusti saattaa toisinaan käydä, Jumala paratkoon! Viikset kuin piikkisialla ja silmät kuin tapit päässä. He-he-hee!

— Älä viisastele! — kiljui Jevstrat Spiridonitsh täyttä kurkkua vihasta vavisten. — Mene ulos! Minä käsken heittää ulos sinut!

Lukuhuoneessa syntyi sanomaton melu. Jevstrat Spiridonitsh punaisena kuin rapu huusi hurjasti polkien jalkaansa. Shestjakow huusi. Belebuhin huusi. Koko hienosto huusi. Mutta ylinnä kuului naamioidun miehen matala, käheä ääni kuin maan alta. Tanssi keskeytettiin yleisen sekamelskan tähden ja yleisö tunkeutui uteliaana juhlasalista lukuhuoneeseen.

Jevstrat Spiridonitsh kuulutti kaikki poliisit juhlahuoneistosta kokoon ja ryhtyi laatimaan pöytäkirjaa.

— Kirjota, kirjota! — sanoi naamioitu sorkkien sormellaan hänen kynäänsä. — Kuinka minun, poika paran, nyt käyneekään? Voi minua onnetonta! Älkää syöskö perikatoon minua turvatonta! Ha-ha-haa! No, mitä nyt? Onko rotokolla valmis? Onko kaikki paperilla? No, katsokaa nyt!... Yks' ... kaks' ... kolme!!...

Tuntematon mies nousi seisomaan, ojensihe itseään ja nykäisi naamion kasvoiltaan. Paljastettuaan päihtyneet kasvonsa ja silmäiltyään ympärilleen nauttien vahvasta vaikutuksestaan, heittyi hän nojatuoliin ja nauraa hohotti rattoisasti. Ja tekemänsä vaikutus olikin kerrassaan tavaton. Hienosto vaihtoi kalpeana hämmästyneitä katseita, kahnuttipa joku korvallistaan. Jevstrat Spiridonitsh vaikeroi kuin sellainen, joka on epähuomiossa tehnyt suuren tyhmyden.

Kaikki tunsivat räyhäjän: se oli eräs sikäläinen miljoonamies ja tehtailija, perinnöllinen kunniaporvari Pjatigorow, kuuluisa sikamaisuuksistaan, hyväntekeväisyydestään ja, kuten paikallisessa sanomalehdessä usein on huomautettu, — rakkaudesta kansanvalistusta kohtaan.

— No, menettekö ulos vai ei? — kysyi Pjatigorow lyhyen vaitiolon jälkeen.

Hienosto hiipi sanaakaan sanomatta varpaillaan ulos lukuhuoneesta ja

Pjatigorow sulki oven heidän jälkeensä.

— Tiesithän sinä, että se oli Pjatigorow! — kähisi Jevstrat Spiridonitsh hetken kuluttua puoliääneen ravistaen niskasta viinuria, joka oli tarjoillut lukuhuoneessa. — Mikset sanonut?

— Ei käsketty sanomaan!

— Ei käsketty sanomaan... Kun minä sinut, senkin pannahinen, pistän kuukaudeksi vesikoppiin, niin kyllä sitten opit ymmärtämään mitä “ei käsketty sanomaan” oikein merkitsee. Korjaa luusi siitä!!... Ja te hyvät herrat, — kääntyi hän hienoston puoleen. — Kapinan olette nostaneet, kun ette viitsineet kymmeneksi minuutiksi poistua lukuhuoneesta. Syökää nyt oma soppanne! Jaa, jaa, hyvät herrat... Minä en, jumaliste, minä en pidä siitä!...

Viisimiehin hienosto harhaili ympäri juhlasalia alakuloisena, hämillään, tuntien itsensä syylliseksi, hiljaan kuiskailen ja ikäänkuin aavistaen jotakin pahaa... Heidän vaimonsa ja tyttärensä, saatuaan tietää, että Pjatigorow oli loukkaantunut ja suuttunut, alkoivat kaikessa hiljaisuudessa poistua koteihinsa. Tanssi taukosi.

Kello kaksi astui humaltunut Pjatigorow hoiperrellen ulos lukuhuoneesta. Tultuaan juhlasaliin hän retkahti istumaan aivan orkesterin läheisyyteen, uinaili soiton kaikuessa, kallisti sitten surullisesti päänsä ja alkoi kuorsata.

— Älkää soittako! — viittilöivät juhlamenojen ohjaajat orkesterille. — Tsss!... Jegor Nilitsh nukkuu...

— Ettekö käske saattamaan itseänne kotiin, Jegor Nilitsh? — kysyi Belebuhin kumartuen miljoonamiehen yli.

Pjatigorow liikutti huuliaan aivan kuin olisi tahtonut puhaltaa karpäsen poskeltaan.

— Ettekö käske saattamaan itseänne kotiin, — toisti Belebuhin, — tai sanomaan, että vaunut olisivat valmiina?

— Ha? Ketä? Sinä ... mitä sinä?...

— Saattaa kotiin... On aika mennä nukkumaan...

— Ko-kotiin tahdon... Saata!

Belebuhin hymyili onnellisena ja alkoi nostaa Pjatigorowia. Muut hienostotoverinsa riensivät hänelle avuksi ja tyytyväisinä hymyillen nostivat he perinnöllisen kunniaporvarin seisoalleen ja kuljettivat hänet varovasti vaunuihin.

— Täytyy olla lahjakas taiteilija voidakseen teidän tavoin saattaa kokonaisen seuran naurunalaiseksi, — puheli iloisesti Shestjakow asettaessaan hänet istumaan. — Minä olen todella aivan ällistynyt, Jegor Nilitsh! Vielä nyt minua naurattaa... Ha-ha!... Ja me kun kiivastuimme ja hommasimme! Ha-ha!... Tiedättekös, etten ole teatterissa koskaan niin sydämellisesti nauranut... Mikä pohjaton koomillisuus! Koko ikäni olen muistava tämän unohtumattoman illan!

Laitettuaan Pjatigorowin onnellisesti kotimatikalle, hienosto riemastui ja rauhottui.

— Pisti kättä jäähyväisiksi, — jutteli Shestjakow hyvin tyytyväisenä. — Ei hän siis

suuttunutkaan...

— Niin, Herra paratkoon! — huokaili Jevstrat Spiridonitsh. — Aika lurjus, heittiö, mutta hänhän on — hyväntekijä!...

Leikinlasku.

Kirkas, talvinen puolipäivä... Pureva pakkaneen paukuttelee... Hopeanhohteinen härmä on peittänyt Nadjan kutrit ohimoilla ja utukarvat ylähuulessa. Me seisomme korkealla vuorella, Nadja nojaten käsivarttani vasten. Meidän jaloistamme aina alas tasankoon asti ulottuu jyrkkä jäämäki, joka auringon paisteessa välkkyi kirkkaana kuin kuvastin. Vieressämme on kelkka, joka on päällystetty tulipunaisella veralla.

— Lasketaanpas alas, Nadja Petrovna! — pyydän minä. — Yhden kerran vain! Minä vakuutan, että me onnellisesti tulemme alas.

Mutta Nadja pelkää. Koko välimatka hänen pienistä päällyskengistään aina jäämäen juureen saakka näyttää hänestä kammottavalta, suunnattoman suurelta kuilulta. Kun hän katsahtaa alas, tai kun minä pyydän häntä istumaan kelkkaan, niin hänen henkeään jo ahdistaa. Mutta miten käy, jos hän sittenkin henkensä uhalla syöksyisi kanssani kuiluun? Taitaisipa kuolla tai tulla mielipuoleksi.

— Minä rukoilen teitä! — puhun hartaasti. — Siinä ei ole mitään pelkäämistä! Se on turhaa arkuutta!

Vihdoin Nadja myöntyy, mutta hänen kasvojensa ilmeestä päätäten tekee hän sen ikäänkuin henkensä olisi vaarassa. Minä istutan kalpean ja vapisevan tytön kelkkaan, kierrän käsivarteni hänen ympärilleen ja syöksyn hänen kanssaan kuiluun.

Kelkka lentää kuin nuoli. Ilma lyö kasvoihin, vinkuu, soi korvissa, repii, puree kiukusta ja tahtoo murtaa pään hartioista irti. Tuulen painon tähden ei saata hengittää. Tuntuu siltä kuin itse paholainen olisi siepannut meidät kynsiinsä ja kiljuen kiidättäisi suoraan surman suuhun. Ympärillä olevat esineet sulavat pitkäksi, hyppiväksi viiruksi. Vielä hetkinen — ja me olemme hukassa!

— Minä rakastan teitä, Nadja! — kuiskaan minä puoliääneen.

Vauhti hiljenee vähitellen. Tuulen vinkuna ja jalasten kitinä eivät kuulu enää kammottavilta. Hengitys käy yhä helpommaksi. Vihdoin kelkka pysähtyy. Nadja on puolikuollut; hän on kalpea ja hengittää tuskin kuuluvasti... Minä autan häntä nousemaan ylös.

— Toista kertaa en ikinä laskisi, — sanoo hän katsellen minuun suurin pelokkain silmin. — En mistään hinnasta! Olin jo kuolla!

Jonkun ajan kuluttua hän toipuu ja alkaa katsoa kysyvästi minua suoraan silmiin: minäkö sanoin nuo neljä sanaa vai tuuliko kuiskasi? Mutta minä seison hänen vieressään poltellen tupakkaani ja katsellen tarkkaavasti hansikastani.

Hän tarttuu käsivarteeni ja me kävelemme kauan kelkkamäen läheisyydessä. Arvotus nähtävästi ei anna hänelle rauhaa. Sanottiinko nuo sanat vai ei? Niin, vai ei? Niin, vai ei? Tämä kysymys on mitä tärkein, sillä se koskee itserakkautta, kunniaa, elämää, onnea. Nadja katselee kärsimättömästi, surullisesti, tutkivasti minua kasvoihin, vastaa

hajamielisesti, odottaa, enkö jo alkaisi puhua. Oi, mikä ihana ihmeiden leikki hänen lempeillä kasvoillaan! Minä näin, että hän taisteli tunteitaan vastaan, että hän aikoi jotakin sanoa, tahtoi kysyä jostakin, vaan ei löytänyt sanoja, oli sopimatonta, kauheata, ilo hämmensi...

— Tiedättekö mitä? — sanoo hän katsomatta minuun.

— No, mitä? — kysyn minä.

— Lähtekäämme vielä kerran ... mäkeä laskemaan.

Me kapuamme portaita pitkin vuorelle. Taas istutan kalpean, vapisevan Nadjan kelkkaan, taas syöksymme huimaavaan syvyyteen, taas vinkuu tuuli ja kitisevät jalakset, ja taas vauhdin ollessa hurjimmillaan kuiskaan minä puoliääneen:

— Minä rakastan teitä, Nadja!

Kun kelkka on pysähtynyt, katsahtaa Nadja mäkeen, jota vast'ikään kiisimme alas, katsoo sitten kauan kasvoihini, kuuntelee ääntäni, joka on välinpitämätön ja rauhallinen, ja koko hänen olentonsa, vieläpä puuhka ja kaulavaatteensa ilmaisevat mitä suurinta kummastusta. On kun kirjoitettu hänen kasvoillaan:

— Mitä tämä on? Kuka sanoi *nuo* sanat? Hän — vai oliko se harhaluulo?

Tämä epävarmuus tekee hänet rauhattomaksi ja kärsimättömäksi. Tyttö parka ei vastaa kysymyksiin, synkistyy ja on hyrähtää itkuun.

— Emmekö lähde jo kotiin? — kysyn häneltä.

— Mutta minua ... minua niin huvittaa tämä mäenlasku, — sanoo hän punastuen. — Laskekaamme vielä kerran!

Häntä "huvittaa" tämä mäenlasku, vaikka hän nytkin, kuten jo edellisillä kerroilla, istuutuessaan kelkkaan kalpenee, pidättää pelosta hengitystään, vapisee.

Me syöksymme kolmatta kertaa alas ja minä huomaan, että hän katselee minua kasvoihin ja pitää tarkasti silmällä huuliani. Mutta minä vien nenäliinan suuni eteen, yskin ja jouduttuamme keskelle mäkeä saan salaa kuiskatuksi:

— Minä rakastan teitä, Nadja!

Ja arvotus jää arvotukseksi! Nadja vaikenee, ajattelee jotakin... Minä saatan hänet kotiin kelkkamäeltä; hän tahtoo käydä hiljaan, astuu yhä hitaammin ja odottaa, enkö jo sano hänelle niitä sanoja. Ja minä näen kuinka hänen sielunsa kärsii, kuinka hän tekee väkivaltaa itselleen voidakseen olla sanomatta:

— Se ei saattanut olla tuuli, joka sanoi ne sanat! Minä en tahdo, että tuuli olisi ne sanonut!

Seuraavan päivän aamulla saan minä kirjekortin: "Jos menette tänään kelkkamäelle, niin poiketkaa minua noutamaan. N." Ja tästä päivästä saakka käyn joka päivä Nadjan kanssa mäkeä laskemassa ja kiitäessämme alas kelkalla minä joka kerralla kuiskaan puoliääneen nuo samat sanat:

— Minä rakastan teitä, Nadja!

Mutta pian Nadja tottuu tähän lauseparteen, kuin viiniin tai morfiiniin. Hän ei voisi elää

ilman sitä. Totta kyllä, että hänestä on vieläkin kauheata lentää mäkeä alas, mutta nyt pelko ja vaara luovat kummallista hurmausta noihin lemmen sanoihin, jotka yhä vaan ovat hänelle arvotus ja uuvuttavat hänen mieltään. Hän epäilee vieläkin noita kahta: minua ja tuulta. Kuka näistä kahdesta tunnustaa hänelle rakkautensa, sitä hän ei tiedä, mutta se onkin nähtävästi hänestä jo yhdentekevää; samahan tuo on, minkä maljan tyhjentää, kun vain juopuu.

Kerran lähdin päivällä yksin kelkkamäelle. Väkijoukkoon piiloutuneena minä näen Nadjan lähestyvän mäkeä ja etsivän minua silmillään... Sitten hän nousee arkana portaita pitkin ylös mäelle... Kauheata on laskea yksin, oo! kuinka kauheata! Hän on kalpea kuin lumi, vapisee, kulkee ikäänkuin mestauslavalle, mutta kulkee sittenkin sivulleen silmäilemättä, päättävästi eteenpäin. Nadja on nähtävästä päättänyt vihdoinkin koettaa, kuuluuko noita hämmästyttäviä, suloisia sanoja, kun minua ei ole mukana. Minä näen kuinka hän pelon valtaamana istuutuu kelkkaan, sulkee silmänsä ja heitettyään ijäksi hyvästit maailmalle syöksyy mäkeä alas... Jalakset kitisevät, tuuli vinkuu... Kuuleeko Nadja nuo sanat, sitä en tiedä... Minä näen vaan kuinka hän nousee kelkasta uupuneena, voimatonna. Ja hänen kasvoistaan näkyy, ettei hän itsekään tiedä, kuuliko vai ei. Laskiessaan mäkeä oli pelko niin kovasti hänet huumannut, ettei hän voinut erottaa ääniä...

Kevät lähestyy... Aurinko paistaa yhä lämpimämmin. Meidän jäämäkemme mustuu, kadottaa hohteensa ja sulaa vihdoin. Mäenlasku on heitettävä sikseen. Nadja parka ei kuule missään noita sanoja ja kukapa hänelle niitä kuiskaisikaan, kun ei tuule ja minä valmistaudun matkustamaan Pietariin pitkäksi ajaksi, luultavasti — ijäksi.

Kerran istun iltahämärässä pari päivää ennen lähtöäni talon pienessä puistossa, jonka korkea lauta-aita erottaa vieressä olevasta talosta, missä Nadja asuu... Ilma on vielä verrattain kylmä, lunta saattaa nähdä jossakin varjopaikassa, puut ovat lehdettömiä, mutta keväältä tuoksuu kuitenkin ja yöpuuta etsivät varikset rääkkyvät jossakin kaukana. Minä astun aidan luo ja katselen kauan laudan raosta. Näen kuinka Nadja tulee ulos eteisen portaille ja suuntaa surullisen, kaipaavan katseensa taivasta kohti... Kevätuulonen hengähtää suoraan hänen kalpeihin, alakuloisiin kasvoihinsa... Se muistutti hänelle sitä tuulta, joka puhalsi silloin kelkkamäessä, kun hän ensi kerran kuuli nuo neljä sanaa, ja hänen kasvojensa ilme muuttuu surullisemmaksi, yhä surullisemmaksi, kyynel vierähtää poskelle... Tyttö parka ojentaa molemmat kätensä taivasta kohti ikäänkuin pyytäen tätä tuulta vielä kerran kuiskaamaan nuo neljä sanaa. Ja tuulen herätessä minä kuiskaankin hänelle:

— Minä rakastan teitä, Nadja!

Mutta hyvänen aika, mikä Nadjan on! Hän huudahtaa, hymyilee täysin kasvoin ja ojentaa kätensä tuulta vastaan niin iloisena, onnellisena, kauniina...

Mutta minä lähden hiljaan laittamaan tavaroitani matkakuntoon...

Siitä on jo pitkä aika. Nyt on Nadja naimisissa; hänet naitettiin tai hän meni naimisiin — se on nyt yhdentekevää — holhouslautakunnan kirjurin kanssa ja hänellä on jo kolme lasta. Kuinka me ennen yhdessä laskimme mäkeä ja kuinka tuuli sitten kuiskasi hänelle nuo sanat “minä rakastan teitä, Nadja”, sitä ei hän ole unhottanut. Ja vielä nytkin on se hänen onnellisin, liikuttavin ja ihanin muistonsa elämässä...

Nyt, kun minä olen vanhentunut, en saata enää käsittää, miksi kuiskasin nuo sanat, miksi leikkiä laskin...

Hammassärky.

Virasta eronneen kenraalimajuri Buldejevin hampaita särki. Hän huuhtoi suutaan viinalla ja konjakilla, voiteli kolottavaa hammasta piipunöljyllä, opiumilla, tärpätillä ja lamppuöljyllä, hieroi poskea jodilla, piti väkiviinassa kastettua vanua korvissaan, mutta mikään ei auttanut. Alkoipa sairasta jo yökkäyttää. Lääkäri saapui, kaiveli hammasta ja määräsi kininiä, mutta ei sekään auttanut. Ehdotukseen kiskoa pois tuo paha hammas, vastasi kenraali jyrkästi kieltäen. Koko kotiväki, — vaimo, lapset, palvelijat, vieläpä kokkipoika Petka, kaikki tarjosivat auliisti apuaan. Ilmaantuipa muitten muassa sairaan luo talon pehtori, Ivan Sergeitsh, joka suositteli manausta.

— Siellä meidän pitäjässämme, teidän ylhäisyytenne, — selitti pehtori — palveli noin kymmenkunta vuotta sitten eräs Jaakko Vasilinpoika veronkantajana. Se kun manasi hammassäryn kuin puhaltamalla. Sillä oli tapana kääntyä akkunaan päin, jupista jotakin itsekseen, sylkäistä kerran ja — selvä oli. Sellainen voima oli hänelle annettu...

— No, missä hän nyt asuu?

— Saatuaan eron virastaan muutti hän tätinsä luo Saratoviin, missä nyt elää manaamalla hammassärkyä. Jos sattuu jonkun hammas olemaan pahana, niin kyllä Jaakko sen kurittaa... Saratovilaisia hän auttelee kutakin omassa kodissaan, mutta jos muusta kaupungista sattuu olemaan, niin sähköteitse... Lähettäkääpäs, teidän ylhäisyytenne, hänelle sähkötieto, että hampaita särkee, jotta parantaisi. Kyllä parannuskorvaus sopii sitten postissa hänelle lähettää.

— Joutavia! Taikauskoa!

— Sopiihan koettaa kuitenkin. Hän on muuten kovin viinaan menevä, ei välitä vaimostaan, vaan asuu jonkun saksattaren kanssa, senkin lurjus, mutta ihmeitä se mies tekee, se on varma.

— No lähetä nyt, — pyysi rouva. — Sinä et luota manaukseen, mutta minä olen itse saanut kokea sitä. Vaikk'et uskoisikaan, niin voithan kuitenkin lähettää. Eihän se missään tapauksessa vahingoksi ole.

— No, olkoon menneeksi, — suostui Buldejew. — Taitaapa tässä tulla tekemisiin ei ainoastaan veronkantajan, vaan itse pirunkin kanssa...

Oh! Tätä ei voi sietää enää!! Missä se sinun veronkantajasi asuu?

Mikä on hänen osotteensa?

Kenraali kävi pöydän luo istumaan ja otti kynän käteensä.

— Saratovissa jokainen sen miehen tuntee, — sanoi pehtori. — Kirjottakaa, teidän ylhäisyytenne Saratoviin siis... Kunnioitettu herra Jaakko Vasilinpoika... Vasilinpoika...

— Entäs sitten?

— Vasilinpoika... Jaakko Vasilinpoika... Noo! Sukunimen olen unohtanut...

Vasilinpoika... Piru vieköön! Mikä hänen sukunimensä nyt olikaan? Äsken juuri tänne tullessani oli se kielelläni. Odottakaas, kun minä...

Ivan Sergeitsh katsoa tuijotti kattoon liikutellen huuliaan. Kenraali ja tämän rouva odottivat kärsimättöminä.

— No, etkö jo muista? Joudu!

— Heti, heti... Vasilinpoika... Jaakko Vasilinpoika... Unohtunut! Ja niin yksinkertainen nimi ... siinä oli jotakin hevosesta... Tammanow? Ei, ei se Tammanow ollut. Vartokaas... Orhinski? Ei, ei Orhinskikaan. Tuollainen hevosenimi se oli, sen minä kyllä muistan, vaikka se onkin mennyt mielestäni.

— Ehkä Varsavski?

— Ei. Odottakaas... Kaakkitshi... Konijevski... Koiranski...

— Sehän on koiramainen eikä mikään hevosenimi. Entä Orhow?

— Ei, ei sekään. Hepow... Hepovski... Heponjenko... Ei sittenkään!

— No, kuinka minä voisin hänelle ilmottaa, kun en edes nimeä tiedä? Ajattele nopeasti!

— Heti. Hevostow... Tammovski...

— Aisavitsh? — kysyi kenraalinrouva.

— Ei, ei... Tallinski... Mutta tähän vasta merkillistä on! En muista!

— Mitäs pirua sinä täällä sitten teet kun et edes sen vertaa muista? — morkkasi kenraali äkeissään. — Mene ulos siitä!

Ivan Sergeitsh poistui hitaasti ulos, mutta kenraali puristeli poskeaan harhailen huoneesta toiseen.

— Oo, hyvänen aika! — voivotteli hän. — Minä tulen jo hulluksi!

Pehtori meni puutarhaan, jossa hän, kohotettuaan hartaan katseensa korkeutta kohti, ajatteli yhä veronkantajan sukunimeä:

— Orhinski... Orhovski... Tuhhat tulimaista! Hevostovski...

Hepotkin... Orhotkin... Tammatkin...

Hetken kuluttua hänet kutsuttiin sisään.

— Oletko muistanut? — kysyi kenraali.

— En mitenkään, teidän ylhäisyytenne.

— Ehkä Valakkin? Koninski? Eikö?

Ja talossa alettiin kilvan keksiä sukunimiä. Kaiken ikäiset ja väriset hevoset pengottiin juurta jaksain, muisteltiin kavioita, valjaita... Talossa, puutarhassa, väkituvassa ja keittiössä kulki edes ja takaisin kansaa muodostaen uusia sukunimiä...

Pehtori kutsuttiin tavan takaa sisään.

— Kavionski? — kysyttiin häneltä. — Valjakovski? Hirnov?

— E-ei, — vastasi Ivan Sergeitsh, joka tuijottaen ylöspäin jupisi ääneen: — Hevoshkin... Orhitski...

— Isä, isä! — huudettiin lastenkamarista. — Ihahanow! Ihahanow!

Koko talo oli liikkeellä. Kärsimätön, vaivattu kenraali lupasi viisi ruplaa sille, joka muistaisi sen oikean nimen, ja joukottain kokoontui nyt Ivan Sergeitshin ympärille väkeä.

— Harmajanow! — huudettiin yhtäältä.

— Valkovski! Pläsipävski! — kaikui toisaalta.

Tuli ilta eikä kukaan ollut keksinyt tuota kaivattua nimeä. Ja niin käytiin levolle lähettämättä sähkösanomaa.

Kenraali ei nukkunut koko yönä, vaan harhaili makuuhuoneessaan voihkien ja valittaen. Kellon kolmatta käydessä aamulla meni hän ulos ja koputti pehtorin akkunaan.

— Eiköhän vaan ollut Vikurinski? — kysyi hän valittavalla äänellä.

— Ei, ei se Vikurinski ollut, teidän ylhäisyytenne, — vastasi Ivan Sergeitsh huoahtaen kuin vikapää.

— Mutta jollei se ollutkaan mikään hevosenimi, vaan joku muu?

— Ei, teidän ylhäisyytenne, kyllä siinä oli jotakin hevosesta, oli totisesti. Sen minä muistan aivan selvään.

— Kylläpäs sinulla on sitten huono muisti. Minulle on se nyt kaikkea muuta kalliimpi tässä maailmassa. Minä kärsin niin julmasti!

Aamulla lähetti kenraali taas lääkäriä noutamaan.

— Kiskokoon pois! — päätti hän. — Minä en jaksa enää tätä kestää...

Lääkäri tuli ja nykäisi kolottavan hampaan pois. Tehtyään tämän ja saatuaan työstään ansaitun palkkionsa hän nousi vaunuihinsa ja ajoi kotiin. Pelloilla kenraalin talon ulkopuolella hän kohtasi Ivan Sergeitshin. Pehtori seisoa könötti tien poskessa tuijottaen ajatuksissaan maahan. Hänen otsarypyistään ja katseestaan päättäen näytti hän kovasti vaivaavan muistiaan...

— Tallinski... Satulanow... — jupisi pehtori. — Saverikow...

Kushkin... Aisavski... Pattikov... Ratasmovski... Suitsinski...

— Ivan Sergeitsh! — huusi lääkäri hänelle. — Ettekö voisi myydä minulle viisi hehtoa kauroja? Kyllähän meidän talonpoikamme sieltä ovat ennen niitä minulle myyskennelleet, mutta heidän kauransa ovat niin kovin huonoja...

Ivan Sergeitsh töllisti hölmistyneenä lääkäriin ja hymyili mielettömästi. Sanomatta halaistua sanaa löi hän kätensä yhteen ja karkasi kartanoa kohti sellaisella vauhdilla kuin olisi vesikauhuinen koira ollut hänen kintereillään.

— Nyt muistan, teidän ylhäisyytenne! — huusi hän jo kaukaa iloisesti ja oudosti, rientäessään kenraalin työhuoneeseen. Nyt muistan! Jumala siunatkoon tohtoria! Kauranski! Kauranski on veronkantajan nimi! Kauranski, teidän ylhäisyytenne! Sähköttäkää Kauranskille!

— Myöhäistä! — sanoi kenraali viitaten ylenkatseellisesti luotaan.

— En tarvitse minä enää sinun hevosenimiäsi! Myöhäistä!

Neiti N. N:n kertomus.

Noin kymmenkunta vuotta sitten, kerran illalla heinän aikaan, minä ja Pjotr Sergeitsh, joka hoiti tutkimustuomarin virkaa, ajoimme ratsain asemalle postia noutamaan.

Ilma oli ihana, mutta paluumatkalla alkoi ukkonen jyrähdellä ja me näimme mustan, synkän pilven lähestyvän.

Tätä tummaa taustaa vastaan näkyivät meidän kotimme, kirkko ja hopeenhohteiset poppelipuut selvästi, tuoksui sateelle ja tuoreelle heinälle. Matkatoverini oli hurjalla tuulella, nauroi ja jutteli kaikenlaista. Hän sanoi, että olisipa hauska nyt matkalla yht'äkkiä joutua johonkin keskiaikaiseen, pykälätorniseen ja sammalkattoiseen linnaan. Sinne me piiloutuisimme sateelta, siellä meidät salama vihdoin surmaisi...

Silloin kiittää ruis- ja kauravainioita pitkin ensimmäinen myrskyaalto meitä kohti. Tuuli ulvahtaa, pölyä kiertelee ilmassa. Pjotr Sergeitsh nauroi vimmatusti ja kannusti hevostaan.

— Hauskaa! — huudahti hän. — Hyvin hauskaa!

Hänen iloisuutensa valtasi minutkin ja ajattellessani, että kohta kastun likomäräksi ja putoan salaman surmaamana maahan, aloin minäkin nauraa.

Vinha vihuri ja nopea kulku, joista olin hengästyä tuntiessani samalla lintuna lentäväni eteenpäin, innostivat mieltäni. Kun me ratsastimme pihalle, oli tuuli jo tyyntynyt ja suuret sadepisarat ropsahelivat ruohikkoon ja kattoja vastaan. Tallin luona ei näkynyt ketään.

Pjotr Sergeitsh riisui itse hevoset valjaista ja talutti ne pilttuihinsa. Odottaessani häntä minä seisoin kynnyksellä katsellen kuinka sadepisarat vinosti putoilivat maahan; kitkerä, kiihottava heinän tuoksu tuntui täällä paljon voimakkaammin kuin vainioilla; sadepilvien tähden oli ilma hieman hämärä.

— Sepäs oli tuima isku! — sanoi Pjotr Sergeitsh lähestyessään minua voimakkaan, jyrisevän leimauksen jälkeen, josta taivas tuntui repeävän kahtia. — Eikös ollutkin?

Hän seiso vieressäni kynnyksellä hengittäen vielä raskaasti äskeisestä hurjasta ajosta ja katseli minua. Huomasin, että hän ihaili.

— Natalia Vladimirovna, — sanoi hän, — minä antaisin vaikka mitä, jos saisin näin seistä tässä kauan ja katsella teitä. Tänään te olette ihmeen ihana!

Hän katseli innokkaasti, rukoilevasti, kasvonsa olivat kalpeat, parrassa ja viiksissä kimalteli sadepisaroita ja nekin näyttivät katselevan minua ihastuksella.

— Minä rakastan teitä, — sanoi hän. — Rakastan ja olen onnellinen nähdessäni teidät. Minä tiedän, että te ette voi tulla vaimokseni, mutta minä en mitään enää tahdo, en mitään tarvitse, kun te vaan tiedätte, että rakastan teitä. Vaietkaa, älkää vastatko, älkää välittäkö, kun vaan tiedätte, että olette minulle kallis. Sallikaa minun katsella teitä.

Hänen innostuksensa valtasi minutkin. Minä katselin hänen sielukkaita kasvojaan, kuuntelin hänen ääntään, johon sateen rapina kummallisesti sekaantui enkä voinut lumottuna liikahtaa paikaltani.

Minä halusin kauan katsella hänen säteileviin silmiinsä ja kuulla hänen ääntään.

— Te vaikenette; se on hyvä! — sanoi Pjotr Sergeitsh. — Vaietkaa yhä vieläkin.

Minun oli hyvä olla. Aloin nauraa sulasta ihastuksesta ja juoksin rankkasateessa pihan poikki taloon. Hän nauroi myöskin ja seurasi juosten kintereilläni.

Kuin lapset, me riensimme meluten, märkinä, hengästyneinä, tömistäen portaissa, sisään. Isäni ja veljeni, jotka eivät olleet tottuneet näkemään minua niin hymyilevänä ja iloisena, silmäilivät minua ihmetyksellä ja alkoivat myöskin nauraa.

Uhkaavat pilvet katosivat, ukkonen vaikeni, mutta Pjotr Sergeitshin parrassa kimalteli yhä vieläkin sadepisaroita. Pitkin iltaa hän lauleli, vihelteli ja leikki meluten koiran kanssa, juosten huoneesta toiseen, niin että oli kerran kaataa palvelijankin teekeittiöineen. Illallispöydässä hän söi runsaasti, lateli hassuja juttujaan ja vakuutteli, että jos talvella syö tuoreita kurkkuja, niin tuntuu suussa keväältä.

Menessäni levolle minä sytytin kynttilän ja avasin akkunan selko selälleen. Sekava tunne valtasi minun mieleni. Minä tunsin olevani vapaa, terve, ylhäinen, rikas, rakastettu, mutta ennen kaikkea, että olin ylhäinen ja rikas, — ylhäinen ja rikas. Kuinka suloista, hyvä Jumalani!... Sitten kyyristyessäni vuoteessa vilusta, joka kasteen kanssa virtasi puutarhasta huoneeseen, minä koetin selvittää itselleni, rakastinko Pjotr Sergeitshiä vai en... Ja pääsemättä selville tästä minä nukahdin.

Kun aamulla herätessäni näin vuoteellani väräjävät auringon säteet ja lehmusten huojuvien oksien varjot, niin heräsivät eiliset muistot uuteen eloon. Elämä näytti minusta niin runsaalta, vaihtelevalta, ihanalta. Minä puin ylleni hyräillen, nopeasti ja riensin puutarhaan...

Entä sitten? Ei mitään. Talvella, jolloin asuimme kaupungissa, tuli Pjotr Sergeitsh harvoin luoksemme. Kesätuttavain seura huvittaa maalla, mutta talvella kaupungissa sitä vastoin se menettää puolet viehätystään. Kun kaupungissa tarjoo heille teetä, niin näyttää siltä kuin heillä olisi sopimaton puku yllä ja ikäänkuin liian kauan sekottaisivat lusikalla teetänsä. Pjotr Sergeitsh puhui kyllä kaupungissakin rakkaudesta, mutta se oli jotakin aivan toista kuin maalla. Kaupungissa me tunsimme voimakkaammin sen muurin, joka meitä erotti: minä ylhäinen ja rikas, hän köyhä papin poika ja vain tutkimustuomari arvoltaan. Molemmat — minä nuoruuteni vuoksi, hän ties miksi — pidimme tätä muuria korkeana ja vahvana. Ollessaan luonamme kaupungissa, oli hänen tapansa väkinäisesti hymyillen arvostella ylhäisöä, mutta hän vaikeni synkkänä, jos joku muu sattui olemaan hänen kanssaan vierashuoneessa. Ei löydy sellaista muuria, jonka läpi ei voisi murtautua, vaan nykyaikaiset romaanisankarit ovat, ainakin minun mielestäni, liian arkoja, veltoja, laiskoja ja epäluuloisia, he omaksuvat liian varhain sen mielipiteen, että ovat muka onnettomia, että itse elämä on muka heidät pettänyt. Sen sijaan, että taistelisivat, he vain tahtovat arvostella valittaen mailmaa typeräksi, mutta silloin he eivät huomaakaan sitä, että heidän oma arvostelunsa vähitellen muuttuu typeräksi.

Olin rakastettu; onni oli niin lähellä, se tuntui liikkuvan rinnallani. Minä elin kuin laulaen, tahtomatta tutkia omaa itseäni, tietämättä, mitä odotan, mitä tahdon elämältä. Aika kului kulumistaan... Ohitseni kulki rakastavaisia ihmisiä, kirkkaita päiviä ja lämpimiä öitä, satakielet lauloivat, tuoksui heinälle — ja kaikki tämä ihanine, kummastuttavine muistoineen siirtyi nopeasti minulta, niinkuin kaikilta muiltakin, jäljettämiin. Ei sitä ennättänyt käsittää, kun se jo katosi, katosi kuin usvaan... Missä on tuo kaikki nyt?

Isäni kuoli ja minä vanhenin. Kaikki mikä minua miellytti, hyväili, innosti — sateen

rapina, ukkosen jyrähdykset, ajatukset onnesta, keskustelut rakkaudesta — kaikki tuo muuttui muistoksi ja minä näin edessäni tasaisen, tyhjän etäisyyden ilman ainoatakaan ihmissielua, ja siellä kaukana taivaanrannalla oli pimeätä, pelottavaa...

Kello soi... Pjotr Sergeitsh tuli. Kun minä talvella näen puut ja muistelen, kuinka ne kesällä vihersivät, niin kuiskaan:

— Oi, te rakkaani!

Ja kun minä näen ihmisiä, joiden kanssa olen viettänyt elämäni kevään, niin tulee minun ikävä, mutta suloinen olla, ja minä kuiskaan taas nuo samat sanat.

Jo aikoja sitten oli hän, isäni suosittelun kautta saanut viran kaupungissa. Hän on muuttunut vähän vanhemmaksi, vähän laihemmaksi. Lemmenlaverteluja ei hän enää laskettele, ei puhu joutavia, ei ole huvitettu virastaan, kärsii jostakin taudista, on kyllästynyt johonkin ja heitettyään hyvästi tälle matoiselle mailmalle elää ikäänkuin vasten tahtoaan. Tuolla istuu hän nyt takan ääressä tuijottaen vaieten tuleen... Tietämättä mistä puhuisin, kysyn:

— No, mitä kuuluu?

— Ei mitään... — vastaa hän.

Me vaikenemme jälleen. Tulen punainen hohde värähtelee hänen surullisilla kasvoillaan.

Silloin muistui mennyt aika minun mieleeni; hartiani vavahtivat, pääni painui alas ja minä aloin katkerasti itkeä. Minun tuli sietämättömän sääli itseäni ja tuota miestä, ja kaipasin intohimoisesti sitä mennyttä aikaa, jota elämä ei meille enää anna takaisin. Minä en enää ajatellut sitä, että olen ylhäinen ja rikas.

Ja äänekkäästi itkien puristelin kuumia ohimoitani valittaen:

— Jumalani, Jumalani, harhaan joutui elämäni...

Ja hän istui yhä vaieten sanomatta edes: "älkää itkekö". Mutta hän ymmärsi, että itku lievitti ja että kyynelten aika oli tullut. Minä näin hänen silmistään, että hän sääli minua; ja minä tunsin myöskin sääliä ja harmia tuota onnetonta, heikkoa miestä kohtaan, joka ei kyennyt johtamaan minun kohtaloani, eipä edes omaansa.

Saattaessani häntä eteisessä minusta tuntuu kuin pukisi hän tahallaan hitaasti päällystakkia ylleen. Pari kertaa suuteli hän mykkänä kättäni ja katseli kauan minun itkuisia kasvojani. Minä luulin, että hän tällä hetkellä muisti ukonilman, sadepisarat, meidän naurumme ja minun kasvoni sellaisina kuin hän ne silloin näki. Hän tahtoi sanoa minulle jotakin ja olisikin tehnyt sen mielellään, vaan ei saanut mitään sanotuksi, nyökäytti vain päätään ja puristi tuntuvasti kättäni. Jumala hänen kanssaan!

Saatettuani häntä palasin takaisin huoneeseeni ja istuin matolle takan ääreen. Hehkuvat hiillockset alkoivat tummua ja sammuen raueta tuhkaksi. Pakkanen paukahteli ulkona yhä vihaisempänä ja valitteli uunin piipussa.

Kamarineiti astui sisään ja kutsui minua, luullen minun nukkuneen...

Ilkityö.

— Ken siellä?

Ei vastausta. Vartia ei näe mitään, vaan tuulen ja puitten suhinan läpi saattaa hän kuitenkin selvästi kuulla, että joku kulkee hänen edellään lehtokäytävässä. Pilvinen ja sumuinen maaliskuun yö on peittänyt seudun ja vartijasta tuntuu siltä kuin maa, taivas ja hän itse ajatuksineen olisivat vaipuneet äärettömyyteen, läpinäkymättömään pimeyteen. Saattaa vain hapuillen liikkua.

— Ken siellä? — toistaa vartia ja hänestä tuntuu kuin kuuluisi kuisketta ja pidätettyä naurua. — Ken siellä?

— Minä se olen, isäkulta, — vastaa vapiseva ääni.

— Kuka sinä olet sitten?

— Olen ... matkamies.

— Mikä matkamies? — huutaa vartia äkäisesti, peittääkseen pelkonsa huudolla. — Taitaa piru sinua siellä kuletella! Kuljeskelet kuin itse paholainen yöllä kalmistossa!

— Eihän tämä kalmisto liene?

— Entä mikä sitten? Kalmistohan tämä on! Etkö näe?

— Oi-voi-voi ... hyvä Jumala! — kuuluu kuin vanhuksen huokaus. — Minä en näe mitään, isäkulta, en mitään... On, näet, niin pimeä, pilkkosen pimeä. Oi-voi-voi!...

— Mutta kuka sinä olet oikein?

— Minäkö? Pyhiinvaeltaja, isäkulta, outo mies.

— Hitto teidät periköön, senkin yökuljeksijat ... mokomatkin vaeltajat, juopot!... — murisee vartia, joka on rauhottunut kulkijan huokauksista. — Päiväkaudet juodaan ja öisin kuljeskellaan kuin pirun riivaamina. Mutta olin äsken aivan kuulevinani kuin et olisi yksin, vaan parin muun kanssa.

— Yksin olen, isäkulta, yksin. Aivan ypö yksinäni. Oi-voi-voi meidän syntejämme!...

Vartia töytäsee miestä vasten ja pysähtyy.

— Kuinka olet sinä tänne joutunut? — kysyy hän.

— Eksyin, hyvä mies. Olin matkalla Mitrijevin myllylle ja eksyin.

— Vai niin! Vai on tämä Mitrijevin myllytie? Pässinpää! Mitrijevin myllylle mennessä täytyy kulkea paljon enemmän vasemmalle, suoraan kaupungista pitkin valtamaantietä. Juovuspäissäsi olet käynyt pari, kolme virstaa harhaan. Otit kai kaupungissa liian pitkät lähtörypyt?

— Syntiä tein, isäkulta, tein oikein... Totisesti, niin tein, en aio syntiäni salata. Mutta kuinka on nyt kuljettava eteenpäin?

— Mene ensin aivan suoraan tätä käytävää pitkin aina toiseen päähän saakka ja käänny siellä heti vasemmalle. Sitten käyt halki hautausmaan pikkuportille. Siellä on pieni portti... Avaa se ja mene sitten Herran nimeen. Mutta pidä varasi, ettet putoa kuoppaan. Ja siellä hautausmaan takana kuljet pitkin aavoja peltoja, kunnes tulet valtamaantielle.

— Antakoon Jumala sinulle terveyttä ja olkoon sinulle armollinen. Jospa, hyvä mies, tulisit sentään saattamaan minua! Ole hyvä ja saata portille asti!

— Enhän minä jouda! Mene itse!

— Ole armollinen, niin rukoilen Jumalaa puolestasi. En näe mitään... en niin mitään, kun on niin pilkkosen pimeä. Tulehan nyt saattamaan, velikulta!

— En minä jouda! Jos tässä jokaisen mieliksi olisi, niin kyllä sitten saatella saisi.

— Herran tähden, saatahan nyt sentään! On niin pimeä ja minä kun pelkään niin hautausmaata. Kammottaa niin kovasti, hyvä mies!

— Olenpa aivan pääsemättömissä, — huokaa vartia. — No, olkoon menneeksi, lähdetään sitten!

Vartia ja matkamies lähtevät liikkeelle. He kulkevat aivan rinnatusten ja ovat vaiti. Kosteaa, läpätunkeva tuuli lyö heitä kasvoihin ja näkymättömät puut, jotka humisten ratisevat pimeässä, ripottavat suuria vesipisaroihin heidän päälleen... Lehtokäytävä on täynnä lätäköitä.

— Mutta yhtä en saata kuitenkaan käsittää: millä tavalla sinä olet tänne oikein joutunut?

— alkaa vartia vihdoon pitkän vaitiolon jälkeen. — Portithan ovat lukossa. Oletko kiivennyt aidan yli, vai mitä? Viho viimeistä olisi vanhan miehen kiiwetä korkean aidan yli!

— En tiedä, isäkulta, en tiedä. Itsekään en oikein tiedä kuinka tänne jouduin. Paholaisen metkuja. Niin, totisesti, paholainen on minut tänne eksyttänyt. Entä oletko sinä, isäseni, täällä vartiana?

— Niin olen.

— Yksin koko hautausmaalla?

Tuuli painoi niin vahvasti vastaan, että molemmat pysähtyivät hetkeksi. Vartia odotti vihurin heikentymistä ja vastasi:

— Meitä on täällä kolme, mutta yksi makaa kuumeessa ja toinen on nukkumassa. Tämän kanssa olen vuorotellen vartioimassa.

— Niin, niin. Mutta millainen tuuli! Sen kuulevat kai vainajatkin nurmen alla. Niin se ulvoo kuin raivostunut peto... Oi-voi-voi...

— Entä mistä sinä olet?

— Kaukaa olen, isäkulta, kovin kaukaa, aina Vologodista saakka. Minä pyhissä paikoissa kuljen ja rukoilen hyvien ihmisten puolesta. Jumala meitä armahtakoon!

Vartia pysähtyy hetkeksi syyttääkseen piippunsa. Hän kyyristyy matkamiehen selän taa ja raappaisee tulta tulitikulla. Ensimmäisen tikun liekki valaisee lehtokäytävän oikeata puolta: näkyy pieni, valkoinen hautapatsas enkeleineen ja musta risti. Toinen tikku leimahtaa voimakkaasti, mutta sammuu samassa silmänräpäyksessä tuulesta, paljastettuaan salamana pimeästä jonkun haudan kulmauksen vasemmalla. Kolmas tikku valaisee sekä oikealta että vasemmalta pienen, valkoisen hautapatsaan, mustan ristin ja rauta-aidan, joka ympäröi lapsen hautaa.

— Vainajat nukkuvat, — jupisee kulkija puoliääneen. — Siellä nukkuvat rikkaat ja köyhät, viisaat ja tyhmät, hyvät ja pahat. Kaikki ovat he nyt samanarvoisia. Ja he saavat

nukkua aina siksi, kunnes pasunan ääni heidät herättää. Tulkoon taivaan ilot ja ikuinen rauha heidän osakseen!

— Nyt me täällä harhailemme, mutta tulee aika, jolloin mekin siellä lepäämme, — puhuu vartia.

— Niin, niin. Niin käy jokaiselle. Ei löydy ihmistä, joka ei kerran kuolisi. Oi-voi-jaa! Pahoja ovat tekomme, viekkaita ajatuksemme. Niitä syntejä, niitä syntejä! Kirottu olkoon minun nälkäinen sieluni, joka mammonaa palvelee! Jumalan vihat minua kohtaavat enkä löydä pelastusta enää tästä enkä tulevastakaan maailmasta. Minä matelen synneissä kuin mato maassa.

— Niin, ja kuolla täytyy.

— Niin täytyy.

— Pyhiinvaeltajan taitaa olla helpompi kuolla kuin meidän muitten... — virkkaa vartia.

— Pyhiinvaeltajia on monenlaisia. Niitä on totisia, Jumalaa pelkääviä, jotka pitävät huolta sielunsa autuudesta, mutta on niitä sellaisiakin, jotka öisin hautausmailla hiiviskelevät konnan töitä toimitellen... Niin juuri! Antaisipa joku pyhiinvaeltaja, jos tahtoisi, sinulle sellaisen iskun kirveellä, että siihen paikkaan henkesi heittäisit.

— Miksi noin haastelet?

— Muuten vaan... Kas tuossahan taitaa jo porttikin olla? Aivan oikein. Avaahan, hyvä ystäväni!

Vartia avaa portin hapuillen, taluttaa matkamiehen ulos ja virkkaa:

— Tähän tämä hautausmaa päättyy. Kulje nyt tuonne päin peltoja pitkin kunnes tulet valtamaantielle. Siinä on heti rajahauta; pidä varasi ettet putoa... Kun tulet maantielle, niin käänny oikeaan ja sitä pitkin sitten aina myllylle asti...

— Oi-voi-voi... — huokaa kulkija hetken vaiettuaan. — Kun tarkemmin ajattelen, niin miksi minä sinne myllylle menenkään?... Mitä hittoa minä siellä tekisin? Jään mielummin sinun kanssasi tänne...

— No, miksi sinä tänne sitten jäisit?

— Muuten vaan ... sinun kanssasi olisi hauskeampi...

— Olenpas joutunut aika hulivilin pariin! Olet pyhiinvaeltaja, mutta huomaan, että hyvin mielelläsi lasket leikkiä...

— Totta kai! — sanoo kulkija käheästi hihittäen. — Voi sinua velikulka! Taidatpa kauankin jälestäpäin muistella tätä pyhiinvaeltajaa!

— Miksi minä juuri sinua muistelisin?

— Kun minä petin sinut niin sievästi. Olenkos minä mikään pyhiinvaeltaja? Eihän nyt toki!

— Entä kuka sinä olet?

— Vainaja... Vast'ikään haudasta nousin... Etkö muista seppä Gubarjewiä, joka hirtti itsensä laskiaisena? Minä olen tuo sama

Gubarjew...

— Valehtele enemmän!

Vartia ei usko, vaan tuntee koko ruumiissaan vavistuttavan pelon väristyksiä. Hän syöksyy paikaltaan ja alkaa kopeloida porttia.

— Odotappa, minne nyt? — kysyy pyhiinvaeltaja tarttuen häntä käsivarteen. — Ahaa-a ... vai aioit sinä mennä tiehesi ja jättää minut tänne yksin?

— Päästä irti! — huutaa vartia koettaen vapautua.

— Seis! Kun käsken seisomaan, niin seiso. Älä tepastele, senkin koiranleuka! Jos tahdot säästää henkesi, niin pysy paikallasi ja vaikene niin kauan kuin käsken. En halua suotta verta vuodattaa, muuten olisinkin jo aikoja sitten sinut hengiltä nipistänyt... Seiso paikallasi!

Vartian polvet notkuvat. Hän sulkee silmänsä pelon vallassa vavisten ja nojautuu aitaa vasten. Hän huutaisi, mutta tietää, ettei huutonsa kuuluisi ihmisasunnoille saakka. Vieressä seisoo kulkija pitäen häntä kädestä... Noin kolme minuuttia kestää vaitioloa.

— Yksi makaa kuumeessa, toinen on nukkumassa ja kolmas saattamassa pyhiinvaeltajaa, — mutisee matkamies. — Kelpo vartioita; kyllä kelpaa palkkaa nostaa. E-ei, velikulta, kyllä varkaat ovat aina sukkelampia kuin vartiat. Seis! Älä liikahta paikaltasi!...

Kymmenkunta minuuttia kestää vielä vaitioloa. Sitten kuuluu yht'äkkiä vihellys.

— No nyt saat mennä, — sanoo kulkija päästään käden irti. — Mene ja kiitä Jumalaa, kun jäit eloon.

Kulkija viheltää myöskin, juoksee portin luota pois ja kuuluu hyppäävän rajahaudan yli. Pahaa aavistaen ja yhä vielä pelosta vavisten avaa vartia pikkuportin ja alkaa juosta takaisin. Kääntyessään suurelle lehtokäytävälle hän kuulee nopeita askelia ja joku kysyy häneltä hiljaan supattaen:

— Sinäkö se olet, Timofei? Missä Mitka on?

Juostuaan läpi suuren lehtokäytävän hän huomaa pienen, himmeän tulen tuikkivan pimeässä. Kuta lähemmäksi tulta hän tulee sitä kauheammalta tuntuu ja sitä voimakkaammaksi kasvaa pahan aavistus.

“Tuli näkyy kirkosta, — ajatteli hän. — Kuinka voi se sieltä näkyä? Hyvä Jumala! Kirkossa on tosiaankin tulta!”

Hetken aikaa seisoo vartia särjetyn ikkunan edessä katsoen kauhulla kirkon alttariin päin... Pieni vahakynttilä, jonka varkaat unohtivat sammuttaa, palaa ikkunasta sisään puhaltavassa tuulessa läpättäen ja valaisten himmeästi hajalle heiteltyjä messupukuja, kaadetun pienen kaapin ja lukemattomia likaisia jalanjälkiä alttarin ja uhripöydän ympärillä...

Jonkun ajan kuluttua kuljettaa vinkuva tuuli hätäisiä, epätasaisia hälytyskellon ääniä pitkin pimeätä kalmistoa...

Samppanja.

(Rappiolle joutuneen kertomus.)

Sinä vuonna, jolloin kertomukseni alkaa, minä palvelin päällikkönä eräällä meidän lounaisten rautateittemme pysäkillä. Oliko minun hauska siellä olla vai ikävä, sen voitte päättää siitä, että pysäkin ympärillä kahdenkymmenen virstan matkalla ei ollut ainoatakaan ihmisasuntoa, ei innostuttavaa naista, eikä kunnan kapakkaa, ja minä olin siihen aikaan nuori, voimakas, tulinen, hupsu ja typerä. Ainoana huvituksenani olivat matkustajajunien ikkunat ja sikunaviina, johon juutalaiset sekottivat mausteita. Tapahtuipa, että nähtyäni vilahdukselta vaunun ikkunassa naisen pään, minä kivettyneenä tuijotin junan perään siksi kunnes se muuttui tuskin näkyväksi pisteeksi. Toisinaan taas join minä minkä jaksoin tuota vastenmielistä viinaa, tulin hurjaan humalaan enkä huomannutkaan kuinka ikävät hetket ja pitkät päivät kuluivat. Minuun, pohjan poikaan, vaikutti aava aro kuin hyljätty tatarilainen hautausmaa. Kesällä sen juhlallinen hiljaisuus — heinäsiirkojen yksitoikkoinen sirinä, läpihoitava kuun valo, jolta ei voinut minnekään piiloutua, — herätti minussa alakuloista surua ja talvella aron lumivalkeus kylmine kaukaisuuksineen, pitkät yöt ja susien ulvonta rasittivat minua kuin paha painajainen.

Pysäkillä asui useita ihmisiä: minä vaimoineni, kuuro, risatautinen sähköttäjä ja kolme varvaa. Minun apulaiseni, nuori, keuhkotautinen mies, oli matkustanut heikkoa terveyttään hoitamaan kaupunkiin, jossa hän oleskeli useita kuukausia, jättäen minulle virkatehtävänsä sekä palkkansa. Lapsia ei meillä ollut, vieraita ei millään keinolla saattanut houkutella luoksemme ja itse voin matkustaa vieraihin vain virkatoverieni luo, eikä sinnekään useammin kuin kerran kuussa. Yleensä oli elämä mitä ikävintä.

Muistan, kuinka vaimoni kanssa odotin uuden vuoden alkua. Me istuimme pöydän ääressä, söimme vitkaan ja kuuntelimme kuuron sähköttäjän yksitoikkoista naputusta koneellaan viereisessä huoneessa. Minä olin jo ottanut viisi ryyppyä viinaa ja istuin pää raskaana käsien nojassa tuumien voittamatonta ikävääni. Vaimoni istui vieressä katsoen lakkaamatta minuun sellaisen naisen tavoin, jolla tässä maailmassa ei ole mitään muuta kuin kaunis mies. Hän rakasti minua mielettömästi, orjallisesti eikä ainoastaan minun kauneuttani tai sieluani, vaan myöskin minun vikojani, pahuuttani ja ikävääni, vieläpä minun julmuuttanikin, kun minä juovuspäissäni, tietämättä kenelle olisin purkanut pahaäsisuani kiusasin häntä soimauksillani.

Huolimatta ikävästä, joka minua kalvoi, me valmistauduimme vastaanottamaan uutta vuotta tavallista juhlallisemmin ja odotimme keskyyötä jonkun verran kärsimättöminä. Seikka oli se, että meillä sattui olemaan kaksi pulloa samppanjaa, oikeata "Clicot'a", jotka olin syksyllä voittanut vedonlyönnillä ratapäälliköltä, ollessani hänen luonaan ristiäisillä. Kun koulussa matematiikan tunnilla, jolloin ilmakein ikävästä tuntuu painostuvan, perhonen sattuu lentämään avatun ikkunan kautta luokkaan, niin pojat heti alkavat ravistella päitään ja uteliaina seurata sen lentoa, aivan kuin se ei olisikaan mikään perhonen, vaan jokin uutuuus, merkillisyys. Samalla tavalla huvitti meitä nuo kaksi samppanjapulloa, jouduttuaan sattumalta meidän ikävälle pysäkillemme. Me vaikenimme katsellen milloin kelloon milloin pulloihin.

Kun kello oli viittä vailla kaksitoista, niin minä aloin avata pulloa hitaasti. En tiedä, olinko viinasta heikontunut vai pullo kosteudesta liukas, sen ainakin muistan, että tulppa pamahtaen lensi kattoon ja pullo suljahti käsistäni permannelle. Juomalasillinen samppanjaa oli juossut maahan, kun minä sieppasin pullon ja sain sen kihisevän kidan sormellani tukitukseksi.

— No niin, onnellista uutta vuotta! — sanoin minä kaataen kahteen lasiin. —
Terveudeksi!

Vaimoni otti lasinsa ja katsoi minuun pelästyneenä. Hänen kalpeille kasvoilleen nousi pelon ilme.

— Sinä pudotit pullon? — kysyi hän.

— Pudotin. Kuinka niin?

— Pahasti, — sanoi hän asettaen lasinsa takaisin ja käyden yhä kalpeammaksi. — Paha enne. Se tietää, että onnettomuus kohtaa meitä alkavana vuonna.

— Akkamaista! — huoahdin minä. — Järkevä nainen hourailee kuin vanha lapsenpiika. Juo pois!

— Suokoon Jumala, että se olisi turhaa hourailua, mutta ... varmaankin jotakin tapahtuu. Saatpa nähdä!

Eipä hän edes vienyt lasia huulilleen, vaan siirtyi syrjään ja vaipui ajatuksiinsa. Minä sanoin pari kulunutta lauselmää ennakkoluulosta, join pullon tyhjiin, astelin nurkasta nurkkaan ja menin sitten ulos.

Ulkona vallitsi hiljainen, pakastava yö kaikessa kylmässä, kolkossa kauneudessaan. Kuu ja sen ympärillä kaksi utuista pilvenhattaraa riippuivat liikkumattomina korkealla pysäkin yläpuolella ikäänkuin jotakin odotellen. Sieltä levisi alas heikkoa, väräjäväää valoa, joka hennosti, kuin peläten loukkaavansa maan lumivalkoista kainoutta, valaisi kinokset, ratapenkereen... Oli hiljaista.

Minä lähdin rataa pitkin kulkemaan.

“Typerä nainen! — ajattelin katsellessani tuikkivin tähdin siroteltua taivasta. — Vaikkapa otaksuisi, että enteet joskus puhuvat totta, niin mikä onnettomuus voisi meitä kohdata? Se surkeus, joka jo on kestänyt tai par’aikaa kestää, on niin suuri, että vaikeata on ajatella mitään pahempaa. Mitä paha voisi enää tapahtua kalalle, joka on jo pyydystetty, paistettu ja tarjottu pöytään?”

Korkea, huurteinen poppeli näytti sinertävässä hämärässä jättiläiseltä käärinliinoineen. Se katsoi minua vakavasti ja alakuloisesti ikäänkuin ymmärtäen yksinäisyytensä, kuten minäkin. Katselin sitä kauan.

“Nuoruuteni on hävinnyt kuin tuhka tuuleen, — ajattelin edelleen. — Olin vielä lapsi, kun vanhempani kuolivat; koulusta minut potkittiin pois. Vaikka olen aatelisperheessä syntynyt, en ole saanut kasvatusta enkä sivistystä. Ei ole minulla turvaa, ei omaisia, ei ystäviä eikä innostavaa työtä. En kykene mihinkään ja miehuuteni kukoistuksessa olen kelvannut täyttämään vain pysäkin päällikön viran. Paitsi huonoa menestystä ja kurjuutta, ei elämässäni ole mitään muuta osakseni tullut. Mitä paha voisi vielä tapahtua?”

Kaukana syttyi punainen hohde. Juna tuli vastaani. Uinuva aro heräsi sen humua kuulemaan. Minun ajatukseni olivat niin katkeria, että tuntui kuin olisin ajatellut ääneen, kuin sähkölankain surina ja junan humu olisivat toistaneet ajatukseni.

“Mitä paha voisi vielä tapahtua? — kysyin itseltäni. — Vaimoni menettäminen? Eipä edes sekään taitaisi niin kauheata olla. Mahdoton on piiloutua omaltatunnoltaan: minä en

rakasta vaimoani! Nain hänet kun olin vielä poika pahanen. Nyt olen vielä nuori, voimakas, mutta hän on kuihtunut, vanhentunut, hölmistynyt ja kiireestä kantapähän täynnä ennakkoluuloja. Mitä hyvää on hänen mauttomassa rakkaudessaan, vajonneessa rinnassaan ja raukeassa katseessaan? Minä siedän, vaan en rakasta häntä. Mitä saattaisi tapahtua? Minun nuoruuteni häviää eikä ole edes nuuskanäpillisen arvoinen. Naiset vilahtavat vain vaunun ikkunoissa kuin lentävät tähdet. Rakkautta en ole tuntenut, enkä tunne nytkään. Menehtyy minun miehuuteni, uljuuteni, sydämellisyyteni... Kaikki häviää, eivätkä minun rikkauteni täällä arolla ole minkään arvoiset.”

Juna syöksyi jymisten ohitseni heittäen välinpitämättömästi valoa ympärilleni. Minä näin, kuinka se seisahtui pysäkin viheriäisten tulien luo, seiso hetken ja riensi eteenpäin. Käytyäni pari virstaa, palaisin takaisin. Surulliset ajatukset eivät heittäneet minua. Niin katkera kuin minun olikin, niin, muistan sen, koetin tahallani tehdä mietteeni vieläkin surullisemmiksi ja synkemmiksi. Lyhytjärkisillä ja itserakkailla ihmisillä on, nähkääs, hetkiä, jolloin tietoisuus siitä, että he ovat onnettomia, tuottaa heille nautintoa ja he keikailevat oman itsensä edessä kärsimyksineen. Paljon oli minun ajatuksissani totta, mutta paljon myöskin järjetöntä, teeskenneltyä ja jotakin poikamaista oli kysymyksessäni: “Mitä pahaa voisi tapahtua?”

— Niin, mitä tapahtuu? — kysyin itseltäni palatessani. — Näyttää siltä kuin kaikki olisi jo kärsitty. Olen sairastanut, kadottanut rahaa, saanut vähän väliä nuhteita päällystöltäni, nähnyt nälkää; juoksipa kerran raivostunut susi pysäkin pihamaalle. Mitä vielä? Minua on solvaistu ja sorrettu ... mutta olenhan minäkin puolestani solvaissut muita. Pahantekijänä minä tosiaankaan en ole ollut, mutta siksi minä nähtävästi en kelpaa, koska en pelkää oikeutta.

Nuo kaksi pilvenhattaraa olivat jo vetäytyneet pois kuun luota ja seisoivat nyt jonkun matkan päässä siitä sen näköisinä kuin olisivat kuiskailleet keskenään jotakin, mistä kuun ei pitäisi saada tietää. Kevyt tuulen hengähdys kulki yli aron tuoden kaukana kiitävän junan kumean humun kuuluviin.

Kotona tuli vaimoni minua kynnyksellä vastaan. Hänen silmänsä säteilivät ilosta ja koko kasvonsa hohtivat tyytyväisyyttä.

— Uutinen! — kuiskasi hän. — Mene pian kamariisi ja pue pitkätakki yllesi: meillä on vieras!

— Kuka vieras?

— Äsken juuri saapui tati Natalia Petrovna junalla.

— Kuka Natalia Petrovna?

— Minun setäni Semjon Feodorovitshin vaimo. Sinä et häntä tunne. Hän on kovin hyvä ja sievä...

Kaiketä minä rypistelin kulmakarvojani, koska vaimoni muuttui vakavan näköiseksi ja kuiskasi hätäisesti:

— Olihan se tosin merkillistä, että hän tuli, mutta sinä et saa pahastua, vaan ole ystävällinen. Hänhän on kovin onneton. Setä Semjon Feodorovitsh on paha, oikein hirmuvalti, jonka kanssa on vaikea tulla toimeen. Hän sanoo viipyvänsä vain kolme

päivää luonamme, siksi kun saa kirjeen veljeltään.

Vaimoni kauan vielä kuiskasi kummia loruja hirmuvaltiaasta sedästä, inhimillisestä heikkoudesta yleensä ja nuorista rouvista etenkin, meidän velvollisuudestamme tarjota turvaa kaikille, vieläpä suurille syntisille j.n.e. Ymmärtämättä rahtuakaan, minä puin pitkäntäkin ylleni ja menin tekemään tuttavuutta “tädin” kanssa.

Pöydän luona istui pieni nainen, jolla oli suuret, tummat silmät. Minun pöytäni, harmaat seinät, jyrkevä sohva ... kaikki aina pienimpään yksityiskohtaan saakka näytti nuortuvan ja ilostuvan tämän verevän, nuoren, hyvänhajuisen, kauniin ja kevytmielisen olennon läsnäollessa. Ja että vieras oli kevytmielinen, sen huomasi minä jo hänen hymystään, tuoksustaan, silmäyksistään ja tavastaan puhutella vaimoani — säädyllyistä naista... Hänen ei tarvinnut kertoa minulle, että karkasi miehensä luota, joka oli vanha ja hirmuinen, ja että hän itse oli hyvä ja hauska. Minä ymmärsin kaikki jo ensi silmäyksestä ja tuskinpa vain löytyykään Euroopassa enää miestä, joka ei ensimmäisestä katseesta osaisi tuntea tällaista naista.

— Minä en saattanut aavistaakaan, että minulla olisi ollut yhtään noin komeata sukulaista!
— sanoi hän ojentaen minulle kätensä hymysuin.

— Enkä minä olisi luullut itselläni olevan yhtään noin sievää tättiä! — vastasin minä.

Illallinen alkoi uudestaan. Toisen samppanjapullon tulppa lensi pamahtaen auki ja minun tättini joi lasinsa yhdellä siemauksella puolilleen. Kun vaimoni poistui hetkeksi huoneesta, joi tätti kursailematta lasinsa pohjaan. Minä en juopunut ainoastaan juomasta, vaan myöskin tuon naisen läsnäolosta. Te muistatte kai tämän romanssin?

Silmät tuliset, silmät tummaiset,
Intohimoiset, kauniin kummaiset;
Teitä rakastan,
Teitä vierastan.

En muista sen enempää. Joka tahtoo tietää, kuinka rakkaus syntyy, se lukekoon romaaneja ja pitkiä kertomuksia, mutta minä lausun lyhyesti tuon saman romanssin sanoja käyttäen:

Pahaan aikaan vain
Teidät nähdä sain...

Kaikki syöksyi nurin niskoin hiiteen. Minä muistan sekavasti sen hurjan vihurin, joka pyöritti minua kuin höyhentä. Kauan se minua villitsi ja tuhosi vaimoni, itse tädin ja kaikki voimani. Aropysäkiltä viskasi se minut, kuten näette, tälle kurjalle kujalle.

Sanokaa nyt: mitä pahaa voisi minulle enää tapahtua?

Vedonlyönti.

I.

Oli synkkä syys-yö. Vanha pankkiiri asteli työhuoneessaan nurkasta nurkkaan muistellen kuinka viisitoista vuotta sitten oli kokoonnuttu hänen luokseen iltaa viettämään. Läsnä oli silloin paljon sivistyneitä henkilöitä ja keskustelut olivat mieltäkiinnittäviä. Muun muassa puhuttiin kuolemanrangaistuksesta. Vieraat, joiden joukossa oli oppineita ja sanomalehtimiehiä, asettuivat suurimmaksi osaksi vastustavalle kannalle kuolemanrangaistukseen nähden. He pitivät tätä rankaisutapaa vanhentuneena, kristilliselle valtiolle sopimattomana ja epäsiiveellisenä. Useimpain mielestä olisi kuolemanrangaistus kaikkialla vaihdettava elinkautiseksi vankeudeksi.

— Minä en ole kanssanne yhtä mieltä, — sanoi isäntä — pankkiiri. — En ole saanut kokea kuolemanrangaistusta enkä elinkautista vankeutta, mutta mikäli saattaa päättää, on kuolemanrangaistus minusta ensinnäkin moraalisempi ja humanisempi vankeutta. Kuolemanrangaistus vie hengen yhdellä ainoalla kertaa, vaan elinkautinen vankeus vähitellen. Mikä mestaus on inhimillisempi? Sekö, joka tappaa teidät muutamassa silmänräpäyksessä, vai se, joka monen vuoden kuluessa hivuttaa elämän teistä?

— Molemmat ovat yhtä epämoraalisia, — huomautti joku vieraista, — sillä ne tarkottavat elämän tuhoamista. Valtio ei ole Jumala. Se ei ole oikeutettu viemään sitä, jota se ei voi antaa takaisin, jos niin tahtoisi.

Vieraiden joukossa oli nuori, noin kaksikymmentäviisi vuotias lakimies. Kun kysyttiin hänen mielipidettään, niin hän vastasi:

— Sekä kuolemanrangaistus että elinkautinen vankeus ovat kyllä yhtä epämoraalisia, mutta jos minun täytyisi valita näitten kesken, niin valitsisin ehdottomasti jälkimäisen. On parempi elää jotenkin kuin ei mitenkään.

Syntyi vilkas väittely. Pankkiiri, joka siihen aikaan oli nuori ja tulinen, innostui sanomattomasti, löi nyrkkiä pöytään ja huusi nuoren lakimiehen puoleen kääntyen:

— Valetta! Minä lyön vaikka kaksi miljoonaa markkaa vetoa, että te ette istu edes viittä vuotta vankikomerossa.

— Jos puhutte tosissanne, — vastasi lakimies hänelle, — niin lupaan istua viisi, vieläpä viisitoista vuotta.

— Viisitoista? Olkoon menneeksi! — huusi pankkiiri. — Hyvät herrat, minä pistän kaksi miljoonaa!

— Suostun! Te panette miljoonanne, minä vapauteni! — sanoi lakimies.

Niin tämä hurja, järjetön veto lyötiin. Lellitelty, kevytmielinen pankkiiri, joka silloin ei tiennyt miljoonainsa määrää, oli aivan haltioissaan vedonlyönnistä. Illallispöydässä laski hän leikkiä lakimiehestä sanoen:

— Tulkaa järkiinne, nuori mies, ennenkuin on myöhäistä. Kaksi miljoonaa on minulle joutava asia, kun te sitä vastoin voitte menettää kolme tai neljä mitä kalleinta vuotta elämästänne. Sanon — kolme tai neljä, sillä kauempaa ette missään tapauksessa jaksaisi istua. Älkää myöskään unhottako, te onneton, että vapaaehtoinen sulkeutuminen on paljon raskaampaa kuin pakollinen. Ajatus, että te joka hetki olette oikeutettu astumaan vapauteen, on myrkyttävä koko teidän olonne vankikomerossa. Minä säälin teitä!

Kulkiessaan nyt työhuoneessaan edes ja takaisin, muisti pankkiiri kaiken tämän ja kysyi itseltään:

Miksi tuo vedonlyönti? Mitä on siitä hyötyä, että lakimies menettää viisitoista vuotta elämästään ja minä nuo kaksi miljoonaa? Saattaako tämä todistaa, että kuolemanrangaistus on joko huonompi tai parempi elinkautista vankeutta. Ei, ei ensinkään! Se on tyhmää, mieletöntä. Minun puoleltani se oli rikkaan miehen oikkua ja lakimiehen puolelta — pelkkää rahan himoa...

Sitten muisteli hän, mitä edellä kerrotun illan jälkeen tapahtui. Päätettiin, että lakimies suorittaa vankeutensa mitä ankarimman valvonnan alaisena eräässä pankkiirin puutarhaan rakennetussa sivurakennuksessa. Sovittiin vielä, että viidentoista vuoden kuluessa hän ei saa astua vankilansa kynnyksen yli, ei nähdä eläviä olentoja, ei kuulla ihmisääntä, eikä vastaanottaa kirjettä tai sanomalehteä. Mutta siihen suostuttiin kuitenkin, että hän saisi ottaa mukaansa soittokoneen, lukea kirjoja, kirjottaa kirjeitä, juoda viiniä ja polttaa tupakkaa. Muun maailman kanssa hän saisi olla yhteydessä ainoastaan pienen, varta vasten tehdyn akkunan kautta, mutta siinäkään ei saisi edes halaistua sanaa vaihtaa. Kaikkea, mitä hän tarvitsee, kuten kirjoja, nuotteja, viiniä ynnä muuta, hän saa niin paljon kuin haluttaa tilaamalla niitä kirjeellisesti. Sopimuksen mukaan, jossa pienet yksityisseikatkin oli otettu tarkoin huomioon, oli lakimies velvotettu olemaan vankeudessa

tasana viisitoista vuotta, kello kahdestatoista 14 p:nä marraskuuta v. 1870 kello kahteentoista asti 14 p:nä marraskuuta v. 1885. Pieninkin rikos sopimusta vastaan lakimiehen puolelta, vaikkapa vain kaksi minuuttia ennen määräajan umpeen kulumista, vapauttaisi pankkiirin kahden miljoonan maksuvelvollisuudesta.

Ensimmäisenä vankeutensa vuotena lakimies, mikäli saattoi päätellä hänen kirjeistään, kärsi suuresti yksinäisyydestä ja ikävästä. Sivurakennuksesta kuului alati sekä päivin että öin hänen flygelinsä soittoa. Hän kieltäytyi viinistä ja tupakasta. Viini, kirjotti hän, herättää toiveita, jotka ovat vangin pahimpia vihollisia, sitä paitsi ei ole mikään sen ikävämpää kuin juoda hyvää viiniä saamatta ketään tavata. Tupakka pilaisi ilman hänen huoneessaan. Ensimmäisenä vuonna lähetettiin hänelle etupäässä kevyempää lukemista, kuten rakkausromaaneja, rikosjuttuja, fantastisia kertomuksia, huvinäytelmiä j.n.e.

Toisena vuonna soitto vaikenä sivurakennuksessa ja lakimies vaati kirjeissään vain klassillisia teoksia. Viidentenä vuonna kuului sieltä jälleen soittoa ja vanki pyysi itselleen viiniä. Ne, jotka pitivät häntä silmällä, kertoivat, että koko tuona vuonna hän yksinomaan söi, joi ja lepäili vuoteellaan, haukotteli yhtenä ja höpisi äkäisenä itsekseen. Kirjoja hän ei lukenut. Toisinaan istuutui öisin kirjottamaan, kirjotti kauan ja repi aamun tullen kirjoituksensa palasiksi. Usein kuultiin hänen itkevän.

Kuudennen vuoden loppupuolella alkoi vanki innokkaasti tutkia kieliä, filosofiaa ja historiaa. Ja niin ahneesti kävi hän näihin tieteisiin käsiksi, että pankkiiri tuskin ennätti tilata hänelle kirjoja. Tähän aikaan sai pankkiiri vangilta muun muassa seuraavanlaisen kirjeen: "Hyvä vanginvartijani! Kirjotan teille nämä rivit kuudella kielellä. Näyttäkää ne kielitaitoisille henkilöille. Silmäilkööt ja tarkastakoot he niitä. Jos he eivät löydä yhtäkään virhettä, niin, rukoilen teitä, käskekää ampua puutarhassa. Tämä laukaus on ilmottava minulle, että ponnistukseni eivät ole menneet hukkaan. Kaikkien aikojen ja maitten nerot puhuvat eri kieliä, mutta kaikissa heissä puhuu sama tuli. Oi, jospa te tietäisitte millaista taivaallista onnea minun sieluni tuntee sen johdosta, että minä heitä ymmärrän!"

Vangin toivo täyttyi. Pankkiiri käski ampua kaksi kertaa puutarhassa.

Kymmenennen vuoden jälkeen lakimies istui ahkerasti pöytänsä ääressä lukien ainoastaan evankeliumeja. Pankkiirista näytti merkilliseltä, että mies, joka neljässä vuodessa ehti sulattaa kuusisataa paksua nidettä, tuhlaa lähes kokonaisen vuoden yhden ainoan helppotajuuden ja ohuen kirjan lukemiseen. Evankeliumeja seurasivat kirkkohistoria ja jumaluustiede.

Viimeisinä kahtena vuonna luki vanki suunnattoman paljon ilman varsinaista valintaa. Milloin hän harrasti luonnontieteitä, milloin Byronia tai Shakespearea. Tulipa häneltä kirjeitä, joissa hän pyysi samalla kertaa lähettämään kemian, lääketieteellisen oppikirjan, romaanin ja jonkun filosofisen tai teologisen tutkielman. Näytti siltä kuin hän olisi uinut meressä haaksirikkoisen laivan sirpaleitten joukossa, tarttuen milloin mihinkin sirpaleeseen pelastaakseen siten elämänsä!

II.

Muistellessaan kaikkea tätä pankkiiri-vanhus ajatteli:

Huomenna kello 12 hän saa vapautensa takaisin ja minun täytyy maksaa hänelle ne kaksi miljoonaa. Jos maksan, on kaikki hukassa: minä joudun perikatoon...

Viisitoista vuotta sitten hän ei tiennyt miljoonainsa määrää, mutta nyt hän ei uskaltanut kysyä itseltään, mitä hänellä on enemmän — rahoja vai velkoja? Uhkapeli pörssissä, rohkea keinottelu ja liika innostus, josta hän ei vanhoilla päivillään edes voinut vapautua, saattoivat vähitellen hänen asiansa rappiolle ja peloton, itsetietoinen, ylpeä pohatta muuttui keskinkertaiseksi pankkiiriksi, joka vapisi pienimmästäkin pörssi-arvon noususta tai laskusta.

— Kirottu vedonlyönti! — ärisi ukko tarttuen epätoivoisena päähänsä. — Miksei tuo mies kuollut? Hän on vasta neljäkymmentä-vuotias. Ottaa minulta vielä viimeiseni, nai, nauttii elämästä, keinottelee pörssissä, ja minun täytyy kadehtien katsoa häntä kuin kerjäläisen ja joka päivä kuulla hänen yhä sanovan: “Olen kiitollisuuden velassa teille elämäni onnesta; sallikaa minun auttaa teitä!” Ei, se on liikaa! Ainoa pelastukseni vararikosta ja häpeästä on tuon miehen kuolema!

Kello löi kolme aamuyöllä. Pankkiiri kuunteli: kaikki nukkuivat talossa, kuului ainoastaan huurteisten puitten suhinaa ikkunain takaa. Koettaen liikkua niin hiljaa kuin mahdollista, otti hän tulenkestävästä rautakaapista avaimen siihen oveen, jota viiteentoista vuoteen ei oltu avattu. Sitten heitti hän päällystakin ylleen ja meni ulos.

Puutarhassa oli pimeä ja kylmä. Satoi. Raaka, usvainen tuuli kulki valittaen pitkin puutarhaa antamatta puille rauhaa. Pankkiiri jännitti katsettaan, mutta ei voinut erottaa maata, sivurakennusta eikä puita. Lähestyessään sitä paikkaa, jossa sivurakennus sijaitsi, hän kaksi kertaa huusi vartiaa. Vastausta ei kuulunut. Nähtävästi oli vartia mennyt kurjaa ilmaa piiloon ja nukkui nyt jossakin keittiön puolella tai kasvihuoneessa.

— Jos minulla riittää rohkeutta täyttää aikomukseni, — ajatteli ukko, — niin kohdistuu epäily ennen kaikkea vartiaan.

Hän löysi pimeässä hapuilemalla portaat ja oven sekä hiipi sivurakennuksen eteiseen, siirtyi sitten pieneen käytävään ja sytytti tulitikun. Siellä ei ollut ainoatakaan sielua; sänky seisoj tyhjänä nurkassaan, toisesta häämötti rautainen kamiini. Sinetit ovella, joka johti vangin huoneeseen, olivat ehjät.

Kun tulitikku oli sammunut katsoi ukko mielenliikutuksesta vavisten pienestä akkunasta vankikomeroon, jossa kynttilä paloi himmeästi valaisten. Vanki istui itse pöydän ääressä. Saattoi nähdä vain hänen selkensä, tukkansa ja kätensä. Pöydällä, kahdella tuolilla ja matolla pöydän luona oli avattuja kirjoja.

Kului viisi minuuttia eikä vanki vähääkään hievahtanut. Viisitoistavuotinen vankeus oli opettanut häntä istumaan liikkumattomana. Pankkiiri koputti sormellaan akkunaan, mutta vanki ei vastannut pienimmälläkään liikkeellä hänen koputukseensa. Silloin pankkiiri särki varovasti sinetit ovesta ja pisti avaimen reikäänsä. Ruostunut lukko vingahti, ovi narahti. Pankkiiri odotti luullen kohta kuulevansa ihmetyksen huudahtuksia ja askeleita, mutta kului pari minuuttia ja oven takana oli yhtä hiljaista kuin ennenkin. Hän päätti astua huoneeseen.

Pöydän ääressä istui liikkumattomana mies, joka ei ollut ensinkään muitten ihmisten näköinen. Siinä oli nahan peittämä luuranko pitkine kutrineen ja tuuheine partoineen.

Kasvojen väri oli keltainen mullanharmaine varjoineen, posket kuopalla, selkä pitkä ja kapea ja käsi, johon hän nojasi karvaista päätään, oli niin laiha ja kuihtunut, että teki pahaa sitä katsellessa. Tukka oli harmahtava, kasvot kuihtuneet kuin vanhuksella, eikä olisi kukaan saattanut luulla, että hän oli vasta neljäkymmenen vuoden vanha. Hän nukkui... Kumarruksissa riippuvan päänsä edessä oli pöydällä levällään paperi, jolla oli kirjoitettu jotakin pienellä käsialalla.

— Mies parka! — ajatteli pankkiiri. — Hän nukkuu ja näkee luultavasti unta miljooneistaan! Eipä tarvitse minun muuta kuin heittää tuo puolikuollut vuoteelle ja tukehduuttaa hänet patjalla, eikä edes tarkinkaan tutkimus löydä hänestä väkivaltaisen kuoleman merkkejä. Mutta katsokaamme ensin mitä hän on kirjottanut...

Pankkiiri otti paperin pöydältä ja luki:

“Huomenna kello 12 päivällä minä pääsen vapaaksi ja saan taas olla ihmisten ilmoilla. Mutta ennenkuin jätän tämän huoneen nähdäkseni jälleen auringon, tahdon minä sanoa teille muutaman sanan. Puhtaan omantuntoni ja Jumalan nimessä ilmoitan teille, että minä halveksin vapautta, elämää, terveyttä ja kaikkea sitä, jota teidän kirjoissanne kutsutaan maalliseksi onneksi.

“Viisitoista vuotta olen minä ahkerasti tutkinut elämää. On totta, etten ole nähnyt maailmaa ja ihmisiä, mutta teidän kirjoistanne olen minä juonut tuoksuavaa viiniä, laulanut lauluja, ajanut metsissä hirviä ja metsäsikoja takaa, rakastanut naisia... Teidän nerokkaitten runoilijoittenne taikavoimalla esiin loihditut kaunottaret, henkevät kuin pilvenhattarat, ovat öisin liittäneet luokseni ja kertoneet minulle ihania satuja, joista olen hurjasti huumaantunut. Teidän kirjoissanne olen minä noussut Elborus ja Montblanc vuorten huipuille ja sieltä nähnyt auringon aamuisin nousevan ja iltaisin purppuraisella hohteellaan valaisevan taivaan, valtameren ja korkeat tunturit; olen sieltä nähnyt, kuinka salamet sinkoilivat pääni päällä pilviä pirstoten; olen nähnyt vihertäviä metsiä, vainioita, jokia, järviä, kuullut vedenneitojen laulua ja paimentorven soittoa... olen silitellyt ihanain paholaisten siipiä, paholaisten, jotka lensivät luokseni keskustellakseen kanssani Jumalasta... Teidän kirjoissanne olen minä syöksynyt pohjattomiin syvyyksiin, tehnyt ihmeitä, murhia, polttanut kaupunkoja, saarnannut uusia oppeja, vallottanut kokonaisia valtakuntia...

“Teidän kirjoistanne olen minä ammentanut viisautta. Kaikki se, minkä väsymätön ihmishenki on aikakausien kuluessa luonut, se on pieneksi palloksi puristuneena nyt minun pääkallossani. Minä tiedän, että olen viisaampi teitä kaikkia.

“Ja minä halveksin teidän kirjojanne, halveksin maallista hyvyttä ja viisautta. Kaikki on katoavaista ja petollista kuin kangastus. Olkaa vain ylpeitä, viisaita, ihania, kyllä kuolema teidät hävittää maan pinnalta niinkuin kaikellaiset eläimet maan altakin ja teidän jälkimaailmanne, historianne ja nerojenne kuolemattomuus jäätyvät tai palavat poroksi yhdessä maapallon kanssa.

“Te olette menettäneet järkenne ettekä vaella oikeata tietä. Valhetta te pidätte totuutena ja rumuutta kauneutena. Te ihmettelisitte jos joistakin syistä omena- ja appelsiinipuissa alkaisi hedelmien sijaan yht’äkkiä kasvaa sammakoita ja sisiliskoja tai jos ruusut alkaisivat haista kuin hikoileva hevonen; samaten ihmettelen minä teitä, jotka vaihdatte taivaan ja maan keskenään. Minä en tahdo teitä ymmärtää.

“Osottaakseni myöskin teossa, että minä halveksin sitä, josta te elätte, minä luovun noista kahdesta miljoonasta, joista kerran unelmoin kuin paratiisista, vaan joita nyt halveksin. Menettäkseni oikeuteni niihin, minä lähden täältä viisi tuntia ennen määräajan umpeen kulumista ja rikon siten sopimuksemme...”

Luettuaan tämän, pankkiiri pani paperin pöydälle, suuteli tuon merkillisen miehen päätä, ja poistui itkien sivurakennuksesta. Ei milloinkaan, eipä edes suurempain tappioiden jälkeen pörssissä, hän ollut niin sanomattomasti halveksinut itseään kuin nyt. Tultuaan kotiin hän heittäytyi vuoteelleen, mutta mielenliikutus ja kyyneleet estivät häntä nukkumasta...

Seuraavana aamuna tulivat vartijat kalpeina juosten ilmottamaan, että näkivät sivurakennuksessa asuvan miehen kiipeävän ikkunan kautta puutarhaan, kulkevan sitten portille ja katoavan. Pankkiiri riensi heti vartijainsa kanssa sivurakennukseen ja huomasi vankinsa paon todeksi. Välttääkseen liikoja puheita, otti hän pöydältä luopumista koskevan paperilehden ja palattuaan kotiinsa, sulki sen tulenkestävään rautakaappiin.

Kuuluisuus.

Ensi luokan matkustaja, joka vast’ikään oli syönyt päivällistä asemalissa ja juonut itsensä hienoon hiprakkaan, heittäytyi vaunun samettisohvalle, ojensihe suloisesti puolinojaan ja nukahti. Noin viisi minuuttia sen jälkeen hän heräsi, katsoi unisin silmin vierustoveriaan, hymähti ja sanoi:

— Isävainajani — pysyköön hän autuaassa muistossa — piti siitä kovin, kun akkaväki päivällisen jälkeen raaputti hänen kantapäitään. Minä olen aivan isääni, kuitenkin sillä erotuksella, että aina päivällisen jälkeen tahdon hieroa kieltäni ja aivojani, enkä jalkapohjia. Minä, syntinen ihminen, lörpöttelen mielelläni, kun vatsa on täynnä. Sallitteko minun jutella kanssanne?

— Mielelläni, olkaa hyvä! — suostui vieruskumppani.

— Hyvän päivällisen jälkeen on mitättömin aihe kylläksi herättämään minussa saakelin suurenmoisia ajatuksia. Niinpä, esimerkiksi, äsken me molemmat näimme bufetissa kaksi nuorta miestä ja te kuulitte kai, kuinka toinen onnitteli toista tämän kuuluisuuden johdosta. “Onnittelen, sanoi hän, te olette jo kuuluisia ja alatte nyt vallottaa kunniaa!” Nähtävästi olivat he näyttelijöitä tai joitakin mikroskoopillisia sanomalehtimiehiä. Vaan nyt ei ole heistä kysymys. Minä tässä olen tuumailnut, mitä oikeastaan on käsitettävä sanalla *kuuluisuus*? Mitä te siitä ajattelette? Pushkin sanoi, että kuuluisuus on kirjava tilkku rääsyissä, ja kaikki me ymmärrämmekin sen Pushkinin tavoin, toisin sanoen joko enemmän tai vähemmän subjektiivisesti. Mutta kukaan ei ole selvästi, loogillisesti määritellyt kuuluisuutta ja paljon minä varmaan antaisinkin sellaisesta määritelmästä.

— Mitä te sillä tekisitte?

— Niin nähkääs, jos me kerran tietäisimme, mitä kuuluisuus on, niin ehkäpä myöskin huomaisimme millä keinoin se on saavutettavissa, — sanoi ensi luokan matkustaja syvämielteisesti. — Minun täytyy tehdä tietäväksi teille, hyvä herra, että nuorempana minä sieluni koko voimalla tavottelin kuuluisuutta. Se oli minun, niin sanoakseni, hulluteni. Sen eteen opiskelin, tein työtä, valvoin öisin, näin nälkää ja menetin terveyteni. Ja minusta näyttää, mikäli voin puolueettomasti arvostella itseäni, että minulla oli kaikki

mahdollisuudet saavuttaa se. Ensiksikin olen ammatiltani insinööri. Olen eläissäni rakentanut parikymmentä suuremmoista siltaa Venäjällä, laittanut vesijohdot kolmeen kaupunkiin ja työskennellyt sitä paitsi Englannissa ja Belgiassa... Toiseksi minä olen julaissut tutkielmia omalta alaltani. Kolmanneksi, hyvä herraseni, minä aina lapsuudesta saakka olen ollut kovin innostunut kemiaan; harrastaessani joutoaikoina tätä tiedettä, olen keksinyt muutamia orgaanisen hapon eristämiskeinoja, niin että löydätte minun nimeni kaikista ulkomaisista kemian oppikirjoista. Olen aina ollut valtion palveluksessa, saanut todellisen valtioneuvoksen arvon ja minun meriittiluetteloni on puhdas tahroista. En tahdo vaivata teitä luettelemalla ansioitani ja töitani, sanon vain, että olen tehnyt paljon enemmän kuin moni kuuluisuus. No, entäs sitten? Nyt olen jo vanha ja alan heikontua, ja kuuluisa olen minä kuitenkin yhtä vähän kuin tuo musta rakki, joka juoksee tuolla ulkona.

— Kukapa tietää? Ehkä olette hyvinkin kuuluisa.

— Hm!... Sen me heti saamme tietää... Sanokaa, oletteko milloinkaan kuullut nimeä Krikunow?

Vierustoveri nosti katseensa kattoon, ajatteli ja vastasi naurahtaen:

— Ei, en ole kuullut...

— Se on minun nimeni. Tehän olette intelligentti ja ijakäs mies, ettekä sittenkään ole kuullut minua mainittavan. Siinä on pätevä todistus! Nähtävästi olen minä kuuluisuutta tavotellessa menetellyt toisin kuin olisi pitänyt. Minä en tiennyt oikeita keinoja ja aikoessani siepata mainetta hänestä, kävin väärältä puolelta siihen käsiksi.

— Entä nuo oikeat keinot? Mitkä ne ovat?

— Hitto ties! Sanotte ehkä: Kyky, nero, omintakeisuus. Mutta eipäs olekkaan niin, herraseni! Muistan, kuinka minun aikani monet sangen tyhmät, mitättömät, vieläpä viheliäiset henkilöt ovat kiivenneet virkauraansa ylöspäin. He ovat tehneet työtä tuhannen kertaa vähemmän kuin minä, eivät ole ponnistaneet edes voimiaan, ei heillä ole ollut loistavaa kykyä eikä kunnianhimoa ja sittenkin tapaa heidän nimensä vähän väliä sanomalehdissä tai kuulee keskusteluissa mainittavan. Jollette väsy kuulemaan, niin selitän asiaa esimerkin kautta. Joitakuuta vuosia sitten minä rakensin sillan K:n kaupungissa. Täytyy sanoa, että minun tässä kehnossa kaupungissa oli julman ikävä. Jollei olisi ollut naisia ja pelikortteja, olisin tainnut tulla hulluksi. No niin, sopiihan kertoa koska asia on jo vanha. Minä haihduttaakseni ikävääni lyöttäysin erään laulajattaren pariin, joka, hitto vieköön, sai kaikki haltioihinsa, vaikka hän minusta oli, — kuinka teille sanoisin? — tavallinen, jokapäiväinen tusinatyttö, jollaisista ei ole puutetta. Hän oli pintapuolinen, oikullinen ja itara naikkonen, joka sitä paitsi oli kovin typerä. Hän söi ja joi vahvasti, makaili kello viiteen iltapäivällä — ja siinä kaikki. Häntä pidettiin ilotyttönä, — se oli hänen ammattinsa, — mutta kun tahdottiin puhua hienommin, niin sanottiin näyttelijättäreksi tai laulajattareksi. Olin ennen innokas teatterin ystävä ja sentähden tämä kurja pilanteko näyttelijättären ammatista inhotti minua kovasti. Ei ollut vähintäkään syytä kutsua tuota naista näyttelijättäreksi tai laulajattareksi, sillä hän oli aivan kyvytön, tunteeton, saattaapa sanoa, sääliittävä olento. Mikäli minä vielä muistan, lauloi hän illettävästi ja hänen "taiteensa" koko kauneus oli siinä, että hän vavahutti sääriään, milloin se oli tarpeen, eikä kainostellut, jos joku mies pistäysi hänen pukuhuoneeseensa. Hän esiintyi tavallisesti muukalaisissa laulunäytelmissä, mieluummin sellaisissa, joissa oli

tilaisuudessa kiemallemaan ahtaassa miehen puvussa. Suoraan sanoen — hitto hänet vieköön! No niin, pyydän seuraamaan. Tapahtuipa sitten uuden sillan juhlallinen avaaminen liikenteelle rukouksineen, puheineen, sähkösanomineen ynnä muineen. Minä kuljeskelin aarteeni ympärillä peläten, ettei sydämeni halkeisi tekijä-ilosta. Vanhassa asiassa on turhaa mitään salata, ja sentähden sanonkin suoraan, että sillasta tuli kerrassaan suurenmoinen! Se ei ollut mikään silta, vaan kaunis taulu; sitä oli nautinto katsella! Kuinka liikuttavaa, kun koko kaupunki oli läsnä juhlatilaisuudessa! “Nyt, ajattelin, yleisö varmaan katsoo silmät minusta puhki. Minne piiloutuisin?” Mutta turhaan minä, hyvä herraseni, hätäilin! Paitsi kaupungin virkamiehiä, ei kukaan kiinnittänyt huomiotaan minuun. Töllistelivät siltaa kuin lampaat, mutta kuka sen on rakentanut, siitä eivät vähäkään välittäneet. Ja, hitto heidät vieköön, siitä saakka, suoraan sanoen, olen minä halveksinut meidän kunnianarvoisaa yleisöämme. Mutta eteenpäin. Yht’äkkiä kävi yleisö levottomaksi, kuului kohinaa... Kasvoille nousi hymy, olkapäät kohosivat. “Kaiketi huomasi minut”, — ajattelin. Mitä vielä! Se oli minun laulajattareni, perässään pitkä liuta tyhjäätoimittajia; kaikkien katseet kohdistuivat kulkueeseen. Alkoi tuhatääninen kuiskutus: “Se on hän... Ihana! Lumoava!” Nytpä minutkin huomattiin. Kaksi keltanokkaa, — nähtävästi näyttämötaiteen sikäläisiä harrastajia, — katsahti minuun, vaihtoi silmäyksittäin ja kuiskasi: “Se on hänen rakastajansa!” Mitä te siihen sanotte? Ja eräs ruokoton silinterihattuinen olento, jonka naama ei ollut pitkään aikaan nähnyt partaveistä, sotki tungoksessa jalkojani ja kääntyi vihdoinkin puoleeni sanoen:

— Tiedättekö, kuka tuo nainen on, joka kulkee tuolla toisella rannalla? Se on se ja se... Hänen äänensä on kaiken arvostelun alapuolella, mutta hän hallitsee yleisöään täydellisesti!...

— Ettekö voisi sanoa minulle, kuka on rakentanut tämän sillan? — kysyin ruokottomalta olenolta.

— En todellakaan tiedä! — vastasi olento. — Joku insinööri!

— Entä kuka teidän kaupunkinne tuomiokirkon on rakentanut? — kysyin taas.

— En voi sitäkään teille sanoa.

Senjälkeen kysyin, kuka on K:n etevin pedagogi, kuka etevin arkkitehti, eikä ruokoton olento voinut yhteenkään kysymykseen antaa selvitystä.

— No, sanokaa, olkaa hyvä, — kysyin minä lopuksi, — kenen kanssa tuo laulajatar asunee?

— Jonkun insinööri Krikunovin kanssa.

No, herraseni, miltä teistä tuntuisi? Mutta eteenpäin... Ei runo- eikä lemmenlaulajia löydy tässä matoisessa mailmassa enää; maine luodaan melkein järjestään sanomalehtirummutusten avulla. Seuraavana päivänä sillan vihkimisen jälkeen minä jännityksellä otan erään paikallisen sanomalehden ja etsin siitä uutista, joka koskisi minua. Kauan silmäilin kaikkia neljää sivua ja vihdoinkin — kas tuossa! Alan lukea: “Eilen, ihanan ilman vallitessa ja suunnattoman suuren kansanjoukon, kuin myöskin hänen ylhäisyytensä herra kuvernöörin ja korkeimpain virkamiesten läsnäollessa, toimitettiin uuden sillan vihkiminen j.n.e.” Lopussa seiso: “Juhlatilaisuudessa oli läsnä m.m. kauneudestaan kuuluisa kaupunkimme suosikki, meidän lahjakas taiteilijattaremme se ja se. Sanomattakin

on selvää, että hänen ilmaantumisensa herätti suurta sensaatioon. Nouseva tähti oli puettu j.n.e.” Eikä minusta sanaakaan, eikä edes halaistua sanaa! Niin tyhmää kuin olikin, niin, uskokaa pois, minä itkin kiukusta!

Lohdutin minä itseäni sillä, että maaseutu on sivistymätön, siltä ei saisi mitään vaatia, ja että kuuluisuutta saattaa saavuttaa maan henkisissä keskuksissa, pääkaupungeissa. Parahiksi oli minulla Pietarissa käsillä työ, joka oli jätetty kilpailuun. Kilpailuaika lähestyi loppuaan.

Minä heitin K:lle jäähyväiset ja matkustin Pietariin, jonne oli pitkä matka. Mutta jottei aika kävisi ikäväksi, niin otin oman yksityisen vaunun ja ... tietysti, laulajattareni mukaan. Matkalla söimme ja joimme vahvasti ja — trallalaa! Ja sitten me saavuimme sivistyksen ahjoon. Tulin perille juuri kilpailupäivänä viettämään voittojuhlaa: minun luonnokseni oli saanut ensimmäisen palkinnon. Eläköön! Seuraavana päivänä menen Nevskille ja ostan itselleni koko kantamuksen erilaisia sanomalehtiä. Sitten syökseen kotiin, heittäydyn sohvaan ja hilliten innostustani kiiruhdan lukemaan. Silmäilen yhden lehden — ei mitään! Silmäilen toisen — ei sanaakaan! Neljännessä vihdoon löydän tällaisen uutisen: “Eilen saapui pikajunalla Pietariin kuuluisa maaseutulainen taiteilijatar se ja se. Mielihyvällä huomaamme, että etelän ilma on virkistävästi vaikuttanut tuttavaamme; hänen lumoava näyttämöllinen ulkoasunsa...” — sen enempiä en muista! Paljon tämän uutisen alapuolella oli mitä pienimmillä kirjaimilla painettuna: “Eilen sai niissä luonnoskilpailuissa ensimmäisen palkinnon insinööri se ja se.” Mutta kuitenkin! Ja päälle päätteeksi oli minun nimeni väännetty: Krikunovin sijaan oli painettu Kirkunow. Siinä on teidän sivistysahjonne! Eikä siinä kaikki... Kun minä kuukauden kuluttua matkustin pois Pietarista, niin kaikki lehdet kilvan ylistivät “meidän verratonta, jumalallista, suurilahjaistamme” eikä minun rakastajatartani mainittu enää sukunimeltään, vaan jopa ystävällisesti sinuteltiin...

Muutamia vuosia myöhemmin olin Moskovassa. Pormestari oli kutsunut minut sinne omakätisellä kirjeellään erään asian johdosta, josta Moskovan sanomalehdet vielä sadan vuoden kuluttua tulisivat kai mainitsemaan. Joutoajoilla pidin eräässä museossa viisi yleistä esitelmää hyväatekevässä tarkoituksessa. Eikö tuon pitäisi riittää tullakseen kuuluisaksi kaupungissa edes kolmeksi päiväksi, eikö totta? Mitäs vielä! Ei yksikään Moskovan lehdistä hiiskunut minusta sanaakaan. Tulipaloista, oopperoista, nukkuvista kaupungin valtuusmiehistä, juopuneista kauppiaista — kaikista oli kerrottu, mutta minun työstäni, suunnitelmasta, esitelmistä ei niin mitään. Sellaista se on Moskovan yleisö! Ajan raitioteillä... Vaunu on täynnä kuin nuijalla lyöty: siinä on naisia, sotilaita, ylioppilaita...

— Sanotaan, että kaupungin duuma on kutsunut sen ja sen insinöörin avukseen! — sanon minä naapurilleni niin kovaan, että koko vaunu kuulisi. — Ettekö tiedä mikä tämän insinöörin nimi on?

Naapuri ravisti kieltävästi päätään. Muu yleisö katsahti minuun pikaisesti ja kaikkien katseissa luin “en tiedä”.

— Sanotaan, että jossakin museossa joku pitää esitelmiä! — ahdistan minä yleisöä tahtoen alkaa keskustelun. — Kerrotaan, että ne ovat huvittavia.

Kukaan ei edes nyökäyttänyt päätään. Nähtävästi he eivät olleet kuulleetkaan mitään esitelmistä, ja naiset eivät tienneet edes, että sellainen museo oli olemassakaan. Tämä ei

olisi vielä ollut mitään, mutta kuvitelkaa mielessänne, hyvä herra, kuinka yleisö yht'äkkiä hypähtää ylös ja ryntää ikkunoihin. Mitä nyt? Mistä on kysymys?

— Katsokaa, katsokaa! — huudahtaa naapurini tuoppien minua kylkeen.

— Näettekö tuota tummaveristä miestä, joka nousee ajurin rattaihin?

Se on kuuluisa pikajuoksija King!

Ja koko vaunu alkoi hätäntyneenä puhua pikajuoksijoista, jotka siihen aikaan olivat alati moskovaalaisten mielissä.

Voisin kertoa teille paljon muitakin esimerkkejä, mutta luullakseni nämä jo riittävät. Jos nyt otaksuisimme, että minä erehdyn itseni suhteen, että olen kehuja ja kykenemätön mies, niin taitaisin mainita teille monta lahjakasta ja ahkeraa henkilöä, jotka ovat kuolleet tuntemattomina. Monet venäläiset merenkulkijat, kemistit, fysikot, mekanikot, maanviljelijät — ovatko he kuuluisia? Tietääkö meidän sivistynyt yleisömmme mitään venäläisistä taiteilijoista ja kirjailijoista? Vanha sanomalehtineekeri, uuttera ja lahjakas, kuluttelee kolmekymmentä vuotta toimiston kynnyksiä, kirjottaa täyteen ties kuinka paljon paperia, tuomitaan parikymmentä kertaa kunnianloukkauksesta, eikä sittenkään hän tule kuuluisaksi. Minitkaapa edes yksi meidän kirjallisuutemme johtomiehistä, joka olisi tullut kuuluisaksi ennenkuin tiedettiin, että hän kuoli kaksintaistelussa, menetti järkensä, karkotettiin maanpakoon tai kavalsi kortinpelissä!

Ensi luokan matkustaja innostui siihen määrin, että pudotti sikarin suustaan ja nousi seisomaan.

— Niin, — jatkoi hän kiivaasti, — ja näiden rinnalla luettelen teille sadottain kaikellaisia laululintuja, akrobaatteja ja klovneja, joista jo sylilapsetkin tietävät. Niin juuri!

Ovi narahti, tuuli puhalsi sisään ja vaunuun astui synkännäköinen mies, jolla oli yllään pitkä viitta, silinterihattu ja siniset silmälasit. Hän katsoi itselleen paikkaa, rypisti kulmakarvojaan ja meni eteenpäin.

— Tiedättekö, kuka tuo on? — kuului arka kuiskaus vaunun peränurkasta. — Se on N. N., kuuluisa tulalainen peliveijari, joka on pahasti sekaantunut U:n pankinryöstöjuttuun.

— Siinä sen kuulitte! — nauroi ensi luokan matkustaja. — Tulan peliveijarin tietää, vaan kysykääpäs häneltä, tietääkö mitään Semiradskista, Tshaikovskista tai filosofi Solovjovista, niin hän varmaan ravistaa tyhmänä päätään... Se on sikamaista!

Seurasi muutaman minuutin hiljaisuus.

— Sallikaa minun vuorostani kysyä teiltä, — alkoi vierustoveri arasti yskien, — tunnetteko nimen Pushkow?

— Pushkow? Hm!... Pushkow... Ei, en tunne!

— Se on minun nimeni, — sanoi vieruskumppani hämillään. — Ette tunne siis? Ja minä olen jo kolmekymmentä viisi vuotta ollut venäläisen yliopiston professorina ... olen tiedeseuran jäsen ... olen julaissut useita teoksia...

Heidän katseensa sattuivat yhteen ja he purskahtivat nauruun.

Ikäviä ihmisiä.

Pappissukuinen pikkutilallinen Jevgraw Ivanovitsh Shirjajew — hänen isävainajansa Ivan

oli kenraalinrouva Kuvshinnikovilta saanut lahjaksi 102 desjatinaa maata — seisoi nurkassa pesukaapin ääressä pesten käsiään. Hänen kasvojensa ilme oli, kuten tavallisesti, huolestunut ja yrmeä, parta epäjärjestyksessä.

— Äh, tuollainen ilma! — sanoi hän. — Ei saata sitä edes ilmaksi sanoa, pikemmin Jumalan kuritukseksi. Taas sataa, sataa...

Hänen näin möristessään perheensä istui pöydän ääressä odotellen päivällisen alkamista. Vaimonsa Fedosja Semjonovna, poika Pekka, joka oli ylioppilas, vanhin tytär Varvara ja kolme pientä lasta olivat jo kauan istuneet odottamassa. Pienokaiset Koljka, Vanjka ja Arhipka, jotka olivat nykänenäisiä ja likaisia pulleine poskineen ja takkutukkineen, istuivat rauhattomina tuoleillaan, vaan täysikasvuiset istuivat liikkumattomina ja nähtävästi oli heistä yhdentekevää, syödäkö vai odottaa...

Ikäänkuin koetellen heidän kärsivällisyyttään Shirjajew pyyhki hitaasti kätensä, luki vitkaan ruokarukouksensa ja kävi sitten hätäilemättä pöytään. Tarjottiin heti kaalikeitto. Pihalta kuului kirveiden jyskettä (siellä rakennettiin uutta vajaa) ja kirvesmies Tuomaan kalkkunakukkoa hännäilevää naurua. Rankka sade rapisteli akkunaruutuja.

Kyyryselkäinen ylioppilas Pekka, joka käytti silmälaseja, söi ja vaihtoi salaa silmäyksiä äidin kanssa. Pari kertaa lasi hän jo lusikkansa alas ja rykäisi aikoen puhua, vaan silmäiltyään tarkemmin isäänsä, alkoi taas syödä. Vihdoin, kun puuro tuotiin pöytään, hän rykäisi päättävästi ja sanoi:

— Minun pitäisi tänään matkustaa iltajunalla. Olisi jo hyvinkin aika lähteä, sillä olen näin myöhästynyt kokonaista kaksi viikkoa. Luennot alkoivat jo ensimmäisenä päivänä syyskuuta.

— No matkusta vaan, — myönsi Shirjajew. — Mitä sinä vielä odotat sitten? Mene Herran nimeen!

Oli hetken hiljaisuus.

— Mutta, Jevgraw Ivanitsh, hän tarvitsee matkaravoja... — jatkoi äiti hiljaan.

— Rahoja? Hä! Niin, rahatta et pitkällekkään pääse. No, jos tarvitset, niin ota! Olisit jo aikoja sitten ottanut!

Ylioppilas huohti ja vaihtoi iloisen silmäyksen äitinsä kanssa. Shirjajew veti hätäilemättä povitaskusta lompakkonsa ja pani silmälasit nenälleen. — Paljonko tarvitset? — kysyi hän.

— Matka Moskovaan maksaa oikeastaan yksitoista ruplaa neljäkymmentä kaksi...

— Ohhoh, rahaa, rahaa! — huokasi isä. (Hän huokasi aina kun näki rahaa, vieläpä saadessaan). — Tässä on kaksitoista. Siitähän tulisi takaisin, mutta pidä loput matkaa varten.

— Paljon kiitoksia!

Hetken vaiettuaan ylioppilas jatkoi:

— Viime vuonna ei minun onnistunut heti saada tunteja. En tiedä, miten tänä vuonna käynee, mutta luultavasti en kohta löydä työansiota. Pyytäisin teitä sentähden antamaan minulle noin viisitoista ruplaa vuokra- ja ruokarahoiksi.

Shirjajew ajatteli ja huoahhti.

— Kyllä sinulle kymmenenkin riittää, — sanoi hän. — Tuoss' on!

Ylioppilas kiitti. Nyt pitäisi vielä pyytää rahoja vaatteihin, luentomaksuun ja kirjoihin, vaan silmäiltyään tarkemmin isäänsä, päätti hän heittää hänet rauhaan. Mutta äiti, joka oli epäkäytännöllinen ja ajattelematon, kuten kaikki äidit yleensä, ei voinut pidättää itseään, vaan virkkoi:

— Antaisit, Jevgraw Ivanitsh, hänelle vielä kuusi ruplaa, jotta voisi ostaa uudet saappaat itselleen. Katsohan nyt itsekin, mitenkä saattaisi hän Moskovassa käyttää tuollaisia rääsyjä?

— Ottakoon minun vanhat. Ne ovat vielä aivan kuin uudet.

— No, antaisit sitten edes uusia housuja varten. On häpeä katsella häntä...

Ja heti tämän jälkeen näkyi myrsky, jota koko perhe vavisten pelkäsi, uhkaavana lähestyvän: Shirjajewin lyhyt, lihava kaula muuttui tulipunaiseksi. Puna nousi korviin, sitten ohimoille ja peitti vähitellen koko kasvot. Jevgraw Ivanitsh liikahti hermostuneesti tuolillaan ja aukasi paidan kauluksen, jottei olisi niin tukahduttava. Nähtävästi hän taisteli tuota tunnetta vastaan, joka oli saava hänet valtaansa. Vallitsi kuolon hiljaisuus. Lapset pidättivät henkeään, mutta Fedosja Semjonovna jatkoi, aivan kuin hän ei olisi rahtustakaan ymmärtänyt, mikä hänen miestään vaivasi:

— Eihän Pekka ole enää lapsi. Häntä hävettää kulkea ryysyisenä.

Silloin Shirjajew hypähti ylös ja viskasi kaikin voimin paksun lompakkonsa keskelle pöytää, että leipäpalaset lautaselta lensivät. Hänen kasvoillaan leimahti kiukun, loukkauksen, ahneuden inhottava ilme.

— Ottakaa kaikki! — huusi hän kauhealla äänellä. — Ottakaa kaikki! Ryöstäkää! Kuristakaa!

Hän piteli molemmin käsin päätään ja syöksyi horjuen pitkin huonetta.

— Nylkekää minut puti puhtaaksi! — kiljui hän vihlovalta äänellä.

— Pusertakaa minusta viimeisetkin voimat! Ryöstäkää kaikki! Tukehuttakaa!

Ylioppilas punastui ja loi katseensa maahan. Hän ei voinut enää syödä. Fedosja Semjonovna, joka kahdenkymmenen viiden vuoden kuluessa ei ollut tottunut miehensä synkkään luonteeseen, kyyristyi kokoon ja sopersi jotakin puolustukseksi. Hänen laihtuneilla, typerän ja pelästyneen näköisillä kasvoillaan näkyi hämmästyksen ja tylsän pelon ilme. Lapset ja vanhin tytär Varvara, kasvava tyttö kalpeine, rumine kasvoineen, laskivat lusikkansa ja istuivat kauhun kangistamina.

Shirjajew raivoissaan puhui yhä kauheammin, syöksyi pöydän luo ja alkoi lompakostaan rapistaa rahoja.

— Ottakaa! — mörisi hän vavisten koko ruumiiltaan. — Te olette syöneet ja juoneet minut putipuhtaaksi; tuossa saatte vielä rahatkin! Minä en tarvitse mitään! Teettäkää itsellenne uudet saappaat ja puvut!

Ylioppilas kalpeni ja nousi seisomaan.

— Kuulkaahan, isä, — alkoi hän läähöttäen. — Minä ... minä pyydän teitä lopettamaan, sillä...

— Suus kiinni! — huusi isä hänelle niin tuimasti, että silmälasit tipahtivat nenältä. — Suus kiinni!

— Ennen minä ... minä saatoin sietää tuollaisia kohtauksia, vaan ... nyt on se vierasta. Ymmärrätekö? Vierasta!

— Suus kiinni! — huusi isä polkien jalkaa. — Sinun täytyy kuunnella, mitä minä puhun! Minä puhun mitä tahdon, vaan sinä — vaikene! Sinun ijässäsi minä jo tienasin rahaa, mutta tiedätkö, senkin konna, paljonko olet tullut minulle maksamaan? Minä ajan sinut ulos! Laiskuri!

— Jevgraw Ivanitsh, — sopersi Fedosja Semjonovna liikutellen hermostuneesti sormiaan. — Hän on... Pekka on...

— Suus kiinni! — huusi hänelle Shirjajew, jonka silmiin nousi vihan kyyneleitä. — Sinä olet heidät piloille hemmotellut! Sinä juuri! Sinä olet kaikkeen syypää! Hän ei meitä kunnioita, ei rukoile Jumalaa, ei ansaitse rahaa! Teitä on koko liuta, minä yksin! Ulos ajan teidät kotoa!

Varvara katseli kauan avosuin äitiä, siirsi sitten tylsän katseensa akkunaan, kävi kalpeaksi ja heittyi kovasti huutaen tuolin selkänojaa vasten. Isä huitoi käsillään, sylkäisi ja juoksi ulos pihalle.

Täten päättyivät tavallisesti perhekohtaukset Shirjajewilla. Mutta nyt, ikävä kyllä, valtasi vastustamaton kiukku yht'äkkiä ylioppilas Pekan mielen. Hän oli yhtä kiivas ja raskasmielinen kuin isänsä ja iso-isänsä, joka oli ollut esipappi ja tavannut kepillä lyödä seurakuntalaisiaan. Kalpeana, nyrkit puristettuina astui Pekka äitinsä luo ja kiljui kaikkein korkeimmalla tenorilla, minkä ikinä saattoi ottaa:

— Minä en voi sietää näitä inhottavia, vastenmielisiä nuhteita! Minä en tarvitse teiltä mitään! En mitään! Ennemmin kuolen nälkään kuin syön edes leivän murenenkaan teidän luonanne! Tuosta saatte nuo kirottut rahanne takaisin! Ottakaa!

Äiti painui seinää vastaan huitoen käsillään aivan kuin olisi kummitus, eikä oma poika, seisonut siinä hänen edessään.

— Miksi juuri minä olisin syyllinen? — itki äiti. — Mitä olen tehnyt sitten?

Poika huitoi isän tavoin käsiään ja juoksi ulos pihalle.

Shirjajewin talo oli yksinään aivan lähellä rotkoa, joka leveänä uomana kulki aroa pitkin aina viiden virstan päähän. Rotkon reunalla kasvoi nuorta tammistoa ja lepistöä, mutta pohjalla juoksi puronen. Talon toinen sivu oli rotkoon, toinen pelloille päin. Aitoja ei ollut, vaan niiden sijaan oli kaikellaisia rakennuksia, jotka seisoivat ahtaasti lähellä toisiaan, erottaen talon eteen pienen maatilkun, pihamaan, jolla kanat, hanhet ja siat oleskelivat.

Menessään ulos ylioppilas lähti kulkemaan kuraista tietä pitkin aroille päin. Ilma oli kostea ja painostava kuten syksyllä ainakin. Kuraisella tiellä välkkyi siellä täällä lätäköitä ja kellastuneelta vainiolta katseli kulkijaan itse syksy, alakuloinen, raukea ja synkkä syksy. Oikealla puolen tietä oli musta, kynnetty vihannesmaa, jolla paikoin törrotti kuihtuneita

auringonkukkia mustuneine päineen.

Pekka tuumaili, ettei olisi hullumpaa lähteä suoraa päätä jalkasin Moskovaan sellaisena kuin oli, lakitta, rahatta ja rikkinäisissä saappaissa. Sadannella virstalla saavuttaisi pelästynyt isä hänet pyytäen häntä kääntymään takaisin tai ottamaan vastaan rahaa, mutta hän ei edes katsahtaisi isäänsä, vaan kulkisi yhä eteenpäin... Alastomat metsät vaihtuisivat alakuloisiksi pelloiksi, pellot jälleen metsiksi... Ensi lumi peittäisi maan valkoiseksi, joet jäätyisivät... Jossakin lähellä Kurskia tai Serpuhovia hän voimatonna, nälän uuvuttamana kaatuisi maahan ja heittäisi henkensä. Hänen ruumiinsa löydettäisiin ja kaikissa sanomalehdissä tulisi pian senjälkeen näkymään uutisia, että siellä jossakin eräs ylioppilas kuoli nälkään...

Eräs valkoinen koira, jolla oli kovin likainen häntä, haki jotakin vihannesmaasta, mutta nähdessään Pekan läksi hetken töllistettyään hitaasti juoksemaan hänen perässään...

Pekka kulki tietä pitkin ja ajatteli kuolemaa, lähimmäistensä surua, isänsä henkisiä kärsimyksiä ja kuvitteli mielessään samalla mitä kummallisimpia matkaseikkailuja, ihania seutuja, kauheita öitä, odottamattomia kohtauksia. Kuvitteli pyhiinvaeltajajoukkoa, metsämökkiä, jonka akkunasta öiseen pimeyteen tuikkiva tuli johtaa kulkijaa; hän seisoo tuon akkunan edessä pyytäen yösijaa ja hänet lasketaankin sisään, kun hän yht'äkkiä huomaa siellä rosvojoukon. Mutta vielä paremmin käy hänen jouduttuaan suureen herraskartanoon. Kun täällä on saatu tietää kuka hän on, niin häntä syötetään ja juotetaan, hänelle soitetaan pianoa, kuunnellaan hänen valituksiaan ja kartanon tytär, kaunotar, rakastuu häneen.

Surun ja tällaisten ajatustensa valtaamana nuori Shirjajew kulki kulkemistaan eteenpäin. Hyvin kaukana hänen edessään häämötti harmaata pilvistä taustaa vasten majatalo; vielä kauempana aivan taivaanrannalla näkyi pieni kumpu; se oli rautatieasema. Tämä kumpu muistutti hänelle yhteyttä sen paikan, jossa hän nyt seisoi, ja Moskovan välillä, jossa katulyhdyt hohtavat, vaunut jyrisevät kivisillä kaduilla ja luennoidaan komeassa rakennuksessa. Ja hän oli itkeä ikävästä ja epätoivosta. Tämä juhlallinen luonto sopusointuineen ja kauneuksineen, tämä kuolon hiljaisuus ympärillään olivat hänestä nyt epätoivoisen, kammottavan vastenmielisiä!

— Pois tieltä! — kuului hänen takanaan joku kovaan huutavan.

Ylioppilaan ohi ajoi keveissä, sievissä vaunuissa vanhanpuoleinen, tuttu tilanhaltiatar. Hän tervehti tätä ja hymyili herttaisesti, mutta tapasi samassa itsensä tästä valheellisesta hymyilystä, joka ei laisinkaan ollut hänen synkän mielentilansa mukainen. Mistä se saattoi tulla, kun hänen mielensä oli täynnä katkeruutta ja surua?

Ja hän päätteli, että itse luonto jo on varustanut ihmisen valheellisilla taipumuksilla, jotta hän elämänsä katkerimpinakin hetkinä voisi peittää sydämensä salaisuudet. Joka perheellä on ilonsa ja huolensa, vaan miten suuria ne lienevätkin, niin vaikea on vieraan silmän huomata niitä; ne ovat salaisuus. Esimerkiksi tämän juuri ohi kulkeneen tilanhaltiattaren isä sai puolet ikäänsä sietää keisari Nikolain vihoja, kun taas miehensä oli kova kortinlyöjä. Eikä hänen neljästä pojastaan tullut yhtään kelpo kansalaista. Saattaa kuvitella kuinka usein tässä perheessä tapahtui ikäviä perhekohtauksia, kuinka paljon kyyneleitä siellä vuodatettiin. Ja kuitenkin näytti tuo äiti onnelliselta, tyytyväiseltä, hymyilipä vielä vastaankin. Ylioppilas muisteli tovereitaan, jotka hyvin haluttomasti puhuivat

kotioloistaan, muisteli äitiään, joka melkein aina valehteli puhuessaan miehestään ja lapsistaan...

Illan hämärä alkoi jo laskeutua yli seudun, kun Pekka kulki yhä vielä teitä pitkin kaukana kotoaan ajatellen surullisia asioitaan. Vihdoin, kun sade alkoi vihmoa, hän kääntyi kotiin päin. Palatessaan hän päätti puhua isänsä kanssa, kävi sitten miten hyvänsä, ja selittää kerta kaikkiaan, että hänen kanssaan on ikävä ja kauhea elää.

Kotona oli kaikki hiljaista. Sisarensa Varvara makasi verhon takana valitellen päänsärkyä. Äiti istui kirstulla hänen vieressään ihmettelevän ja syyllisen näköisenä ja paikkasi Arhipkan housuja. Isä kulki akkunasta toiseen manaten rumaa ilmaa. Hänen käynnistään, rykivästä yskästään, vieläpä lihavasta niskastaan saattoi päättää, että hän tunsii olevansa syypää.

— Sinä siis päätit jättää matkasi tästä päivästä? — kysyi hän.

Pekan tuli ensin sääli häntä, mutta sitten hän voitti tunteensa ja sanoi:

— Kuulkaahan... Minun täytyy puhua kanssanne vakavasti... Niin, vakavasti... Olen teitä aina kunnioittanut ja ... enkä olisi koskaan puhunut kanssanne tähän tapaan, mutta teidän käytöksenne ... äskeinen menettelyne...

Isä katsoi ulos ikkunasta ja vaikenä. Poika miettien sanoja hieroi otsaansa ja jatkoi kovin kiihtyneenä:

— Tuskin kuluu ainoatakaan ruoka-aikaa ilman teidän rähinääne. Teidän leipänne on karvasta niellä... Ei ole mitään sen loukkaavampaa, häpeällisempää kuin teidän alituiset saarnanne jokapäiväisestä leivästä... Vaikka olettekin isä, niin ei kukaan, ei Jumala eikä luonto, ole antanut teille oikeutta noin julmasti loukata, häväistä eikä purkaa pahaa sisuunne heikommille. Äidin olette kiusannut ja kiduttanut puolikuolleeksi, sisareni on piesty pahanpäiväiseksi ja minä...

— Ei sinun pidä opettaa minua, — sanoi isä.

— Pitääpä, minun juuri! Minua te voitte mielenne mukaan pitää pilkkananne, mutta jättäkää äiti rauhaan! En anna teidän enää kiusata äitiä! — jatkoi ylioppilas säihkyvin silmin. — Te olette pilattu, sillä ei kukaan ole uskaltanut teitä vastustaa. Teidän edessänne olemme seisoneet vavisten, mykkinä, vaan nyt on muutos tapahtuva! Raaka, sivistymätön ihminen! Te olette raaka ... ymmärrättekö?... raaka, ikävä, sydämetön! Eivätpä edes talonpojat voi teitä sietää!

Ylioppilas oli kadottanut ajatuksensa johtavan langan eikä osannut enään puhua, vaan lasketteli yksityisiä sanoja. Jevgraw Ivanovitsh kuunteli ja vaikenä kuin huumaantunut. Mutta yht'äkkiä hänen kaulansa ja kasvonsa sävähtivät tulipunaisiksi ja hän liikahti hermostuneesti.

— Suus kiinni! — huusi hän.

— Vai niin! — huusi poika yhtä rajusti vastaan. — Vai ette tahdo kuulla totuutta? Mainiota! Hyvä on! Huutakaa kovemmin! Mainiota!

— Suus kiinni, sanon sinulle! — ärjäsi Jevgraw Ivanovitsh.

Ovessa näyttäytyi Fedosja Semjonovna ihmettelevänä, kalpeana; hän tahtoi puhua jotakin,

vaan ei voinut ja liikutteli hermostuneesti sormiaan.

— Sinä juuri olet syypää! — huusi Shirjajew hänelle. — Sinä olet hänet tuollaiseksi kasvattanut!

— Tässä talossa en minä enää asu! — kirkui ylioppilas itkien ja katsellen kiukkuisena äitiä. — En tahdo asua kanssanne!

Tytär Varvara huudahti verhon takana ja alkoi itkeä tillitellä. Shirjajew huitoi tapansa mukaan käsillään ja juoksi ulos.

Ylioppilas meni vuoteensa luo ja heittäytyi sille pitkälleen. Aina puoliyöhön saakka makasi hän liikkumatta, silmää avaamatta. Hän ei tuntenut kiukkuja eikä häpeätä, vaan sen sijaan jonkunlaista selittämätöntä henkistä tuskaa. Isää hän ei syyttänyt, äitiä ei säälinyt eikä kalvanut häntä omatunto; hän käsitti, että kaikki talossa tuntevat nyt samaa kipua, mutta kuka on oikeastaan syyllinen, kuka kärsii enemmän, kuka vähemmän, sen Herra ties...

Keskiyöllä hän herätti rengin ja käski valjastaa hevosen kello viideksi aamulla lähteäkseen asemalle. Sitten hän riisuutui ja peitti itsensä vuoteeseen, mutta ei saanut unta. Läpi yön kuuli hän kuinka isä harhaili huoneessaan akkunasta toiseen, vähän väliä syvään huokaillen. Ei kukaan nukkunut; joskus joku puhui hiljaa kuiskaten. Kaksi kertaa tuli äiti, jonka kasvojen ilme oli yhä hämmästynyt ja tylsä, yöllä hänen luokseen ja siunasi vavahdellen poikaansa...

Kello viisi aamulla ylioppilas heitti kaikille hellät jäähyväiset, pudottipa pari kynelettäkin. Mennessään isän huoneen ohi, hän katsahti sisään. Jevgraw Ivanovitsh ei ollut vielääkään riisuutunut, vaan seiso ikkunan edessä rummutellen ruutua sormillaan.

— Hyvästi, minä matkustan nyt, — sanoi poika.

— Hyvästi... Rahat ovat pikku pöydällä... — vastasi isä kääntymättä.

Kun renki kyyditsi ylioppilasta asemalle, vihmoi kylmä sade kasvoihin. Auringonkukat painoivat mustuneet päänsä vieläkin matalammalle ja vainiot näyttivät entistään synkemmiltä.